

”OLEN PAREMPI ISÄ OMILLE LAPSILLE KUIN OMA ISÄ OLI MINULLE.”

VERKKORYHMÄSTÄ VERTAISTUKEA ISYYTEEN

Kaisa Ovaskainen

Pro gradu- tutkielma

Sosiaalityö

Yhteiskuntatieteiden laitos

Itä-Suomen yliopisto

Maaliskuu 2021

Itä-Suomen yliopisto

Tiedekunta Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden	Laitos Yhteiskuntatieteiden laitos
Tekijä Kaisa Maria Ovaskainen	
Työn nimi <i>"Olen parempi isä omille lapsille kuin oma isä oli minulle"</i> - Verkkoryhmästä tukea isyyteen	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Pro gradu - tutkielma
Tutkielman ohjaaja Riitta Vornanen	
Aika Maaliskuu 2021	Sivumäärä 73 + 2 liitettä (3 sivua)
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä tutkimuksessa selvitettiin, miten lapsuuden perheessä vanhempien haitallista päihteiden käyttöä kokeneet ja oman päihteiden käyttönsä ongelmaiseksi tunnistaneet isät kokevat hyötyvänsä verkossa annetusta ammatillisesti ohjatusta vertaistuesta. Tutkimuksen kohteena on verkossa toteutettu Lasinen lapsuus -vertaistukiryhmä. Tavoitteena oli tutkia, millaista tukea verkossa annettava vertaistukiryhmä antaa isille suhteessa lapsuuden kokemusten käsittelyyn, vanhemmuuden vahvistumiseen ja päihdekäytön hallintaan.</p> <p>Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus ja siinä hyödynnetään fenomenologista näkökulmaa, jossa tutkimuksen kohteena on isien kokemukset ja isien vertaisryhmä. Koska kyseessä on uudenlaisen ryhmämallin kokeilu, tutkimuksessa on myös kehittämisen näkökulma. Tutkimusaineisto kerättiin käyttäen Lasinen lapsuus -ryhmän ryhmäläisille toteutettua verkkokyselyä. Isät vastasivat anonyymisti ja kirjallisesti avoimiin kysymyksiin. Analyysinä käytettiin teemoittelua ja sisällönanalyysia. Sisällönanalyysin kautta pyrittiin löytämään niitä merkityksiä, joita isät ovat yksilöinä luoneet ja merkitysmaailmoja, joita he ryhmänsä jäsenenä ovat ryhmälle antaneet.</p> <p>Vertaistuki auttoi lapsuuden kokemusten, oman päihdekäytön ja isyykokemusten käsittelyssä. Osallistujat toivat esille, että oli hyvä jakaa kokemuksia muiden samankaltaista kokeneiden isien kanssa. Isät kokivat vanhemmuuden ja päihdekäytön hallinnan vahvistuneen muilta isiltä saadun vertaistuen avulla. Oli tärkeää tietää, että on muitakin isä, jotka pohtivat saamaansa ja antamaansa isän mallia, sekä pärjäämistään isänä ja vanhempana. Osallistuminen ryhmään vahvisti ajatusta siitä, että haluaa olla lapsille parempi isä kuin oma isä on ollut. Helpotusta koettiin sen suhteen, etteivät omat lapsuuden kokemukset määritä omaa vanhemmuutta ja isyyttä. Verkkoryhmään koettiin olevan matala kynnys osallistua, erityisesti näin sensitiivisyyttä vaativan aihealueen äärelle. Verkkoryhmä koettiin pääsääntöisesti hyvin toimivana, mutta ryhmään osallistumisen koettiin vaativan aikaa ja uhkana on, että anonyymisti osallistuminen haastaa ryhmäytymisprosessia ja mahdollistaa ryhmäläisten passiivisuuden. Sosiaalisen tuen muodoista vertaisryhmässä nousi eniten esille henkinen tuki, arvostustuki ja informaatiotuki. Yhteinen haastava kokemuspohja mahdollistaa vertaisuuden kokemuksen ja yhteenkuuluvuuden tunteen syntymisen myös verkkoryhmässä. Vaikka vertaiset eivät ole fyysisesti toisille läsnä, he pystyvät kokemustensa kautta luomaan yhdessä rakennettuja merkityskokonaisuuksia.</p>	
Asiasanat Isyys, lasinen lapsuus, ylisukupolvisuus, päihteet, vertaistuki, vertaisryhmä, sosiaalinen tuki	
Säilytyspaikka	Itä-Suomen yliopiston kirjasto

University of Eastern Finland

Faculty Social Sciences and Economics	Department Department of Social Sciences
Author Kaisa Ovaskainen	
Name "I'm a better father to my own children than my own father was to me" - Network group gives support for fatherhood	
Subject Social work	Thesis Master's thesis
Advisor Riitta Vornanen	
Date March 2021	Pages 73 + 2 appendices (3 pages)
<p>Abstract:</p> <p>This study investigated how fathers, who have experienced harmful substance use by parents in childhood and who have identified their own substance use as problematic, feel that they benefit from professionally controlled peer support, provided online. The research will focus on the online Fragile Childhood- peer support group. The aim was to examine, what kind of support an online peer support group gives fathers in relation to processing childhood experiences, strengthening parenting and managing substance abuse.</p> <p>The thesis is qualitative research and utilizes a phenomenological perspective in which the research targets the experiences of fathers and the fathers' peer group. As this is an experiment in a new kind of group model, the research also has a development perspective. The research data was collected using an online survey conducted for the group members of the Fragile Childhood- group. The fathers answered open questions anonymously and in writing. The analysis used was theme and content analysis. Through content analysis, efforts were made to discover the meanings created by fathers as individuals and the worlds of character, that they have given to the group as members of their group.</p> <p>Peer support helped processing with childhood experiences, self-substance abuse and paternity experiences. The participants pointed out that it was good to share experiences with other fathers, who had experienced similar experiences. Fathers felt that parenting and substance abuse control had been strengthened by the help of support from other fathers. It was important to know, that there are other fathers, who reflect on the father's model they have received and given, as well as their survival as a father and parent. Participating in the group reinforced the idea of wanting to be a better father to their children, than their own father has been to them. Relief was felt that their own childhood experiences do not define their own parenting and fatherhood. The online group was perceived to have a low threshold to participate, from special to the topic requiring sensitive. The online group was perceived well-functioning, but it would take time to participate in the group, and there is a risk, that participating anonymously, will challenge the grouping process and enable the group members to be passive. Mental, appreciation and information support were the most important forms of social support in the peer group. A shared challenging experience base enables comparability to create experience and a sense of belonging even in an online group. Although peers are not physically present for others, through their experiences, they are able to create jointly built meanings.</p>	
Keywords: Paternity, Fragile Childhood, intergenerational, intoxicants, substance abuse, peer support, peer group, social support	
Depository: UEF Library	

Sisällys

Sisällys.....	4
1 Johdanto	5
2 Vanhempien haitallisen päihteiden käytön käsittely vertaistuen avulla.....	9
2.1. Katsaus aihepiiriin tutkimukseen	9
2.2 Käsitteet.....	13
2.2.1 Isyys	13
2.2.2 Ylisukupolvinen päihteiden käyttö	16
2.2.3 Vertaistuki ja vertaisryhmä.....	19
2.2.4 Päihteiden haitallinen käyttö	23
2.2.5 Lapset ja päihteet perheessä.....	26
3 Tutkimuksen toteutus	30
3.1 Tutkielman metodologiset valinnat.....	30
3.2 Työn tavoite ja tutkimuskysymys	31
3.3 Ryhmän teemat ja ryhmätoiminta	33
3.4 Tutkimusaineiston kerääminen	34
3.5 Sisällönanalyysi.....	36
3.6 Eettiset kysymykset	39
4 Isien kokemukset verkossa toteutettavasta vertaistuesta - tulokset.....	44
4.1. Isien kokemukset ryhmästä saadusta hyödystä lapsuuden kokemusten käsittelyssä.....	44
4.2. Isien kokemukset ryhmästä saadusta hyödystä omaan isyyteen ja vanhemmuuteen	46
4.3. Isien kokemukset ryhmästä saadusta hyödystä päihteiden käytön suhteen.....	47
4.4. Kokemukset verkossa toteutetusta vertaisryhmätoiminnasta	50
4.5. Vertaisuuden ja vertaistuen toteutuminen isille kohdennetusta vertaisryhmätoiminnassa.....	52
5 Tulosten yhteenveto.....	56
5.1. Tuloksia ryhmäkokonaisuudesta ja ajatuksia kehittämisestä	56
5.2 Tutkija reflektoi.....	61
6 Pohdintaa.....	65
Lähteet.....	68
Liitteet.....	74

1 Johdanto

Tässä tutkimuksessa tutkitaan, miten lapsuuden perheessä vanhempien haitallista päihteiden käyttöä kokeneet ja oman päihteiden käyttönsä ongelmaiseksi tunnistaneet isät kokevat hyötyvänsä verkossa annetusta ammatillisesti ohjatusta vertaistuesta. Tavoitteena on tutkia, millaista tukea verkossa annettava vertaistukiryhmä antaa isille suhteessa lapsuuden kokemusten käsittelyyn, vanhemmuuden vahvistumiseen ja päihdekäytön hallintaan. Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus ja siinä hyödynnetään fenomenologista näkökulmaa, jossa tutkimuksen kohteena on isien kokemukset ja isien vertaisryhmä. Koska kyseessä on ryhmämallin kokeilu selkeästi uudelle rajatulle kohderyhmälle, tutkimuksessa on myös kehittämisen näkökulma. Näin ollen tutkimuksessa on toimintatutkimuksellisia piirteitä. Perinteisesti tutkimusta ohjaa teoreettinen mielenkiinto eli halutaan tietää, miten asiat ovat, kun taas toimintatutkimusta ohjaa käytännöllinen näkökulma, jolloin halutaan tietää, miten asiat voisi tehdä paremmin (Heikkinen 2018, 215).

Tämän aiheen tutkiminen on merkityksellistä, koska ylisukupolvisuus päihteiden käytössä on laajalti tunnettu ilmiö sosiaalityön kentällä. Erityisesti ylisukupolvisuus tulee esille lastensuojelussa ja päihdesosiaalityössä. Vanhemman tai vanhempien haitallinen päihdekäyttö haastaa monella tavalla perheessä asuneen lapsen omaa aikuisikää ja vanhemmuutta. Haasteita voivat aiheuttaa turvallisen vanhemman mallin puuttuminen, lapsuuden kokemusten käsittelemättömyys ja sen aiheuttama henkinen kuorma. Isäksi tuleminen vaihe aktivoi usein miesten oman lapsuuden ja isäsuhteen pohtimista (Sinkkonen 2013, 129).

Tässä tutkimuksessa keskitytään isien kokemukseen. Isiin liittyvää tutkimustietoa on niukasti tarjolla ja lasisen lapsuuden kokemuksia käsittelevää, päihteiden käyttönsä ongelmalliseksi kokeville isille suunnattua verkossa tapahtuvaa vertaistukiryhmää ei ole ollut aiemmin tarjolla. Rekisteritutkimuksen tulosten mukaan vuonna 1991 syntyneistä lapsista vähintään 10 prosenttia eli 6600 lasta on kokenut vanhemman päihdeongelman ennen 18 vuoden ikää ja näissä tapauksissa isän päihdeongelma on yleisempi (7%) kuin äidin (2,4%). (Nätkin 2016, 163). Marja Holmila ja Kirsimarja Raitasalo (2008) ovat tuoneet esille, että joissakin tutkimuksissa miehet näyttäisivät toistavan edellisen sukupolven juomisongelmia naisia herkemmin, kun taas naisilla lapsuudenkodin ongelmat tuottavat enemmän riittämättömyyden tunnetta ja huolta omasta jaksamisesta vanhempana. Joka tapauksessa

ylisukupolvisen päihdekäytön haitat ovat moninaiset ja on tärkeää tutkia, miten ja millä keinoin haittoja saadaan vähennettyä ja ennaltaehkäistyä haittojen siirtymistä sukupolvelta toiselle.

Päihteiden liiallinen käyttö kuormittaa monella tavalla myös suomalaista yhteiskuntaa ja palvelujärjestelmää. Ei ole olemassa täysin kattavaa virallista tilastotietoa siitä, kuinka monta perhettä, lasta ja muuta läheistä isien haittoja aiheuttava päihteiden käyttö koskettaa. Tilastotietoa on vaikeaa saada, koska vain osa päihteiden käyttäjistä on palvelujen piirissä ja tilastoitavissa. Ongelma voi pysyä pitkään perheen sisäisenä asiana. Päihde- ja mielenterveysongelmat ovat yleisimpiä lasten kehitystä vaarantavia tekijöitä ja tiedetään, että yksi suurimpia lastensuojelun toimenpiteisiin johtavia syitä on päihdesidonnainen.

Kun tarkastellaan uusien asiakkaiden kohdalla lastensuojelutarpeen ja avohuollon asiakkuuden taustalla olevia yksittäisiä syitä, joka viidennellä lapsella kyse oli vanhemman päihteidenkäytöstä ja samoin joka viidennellä vanhemman mielenterveysongelmista (Heino 2007, 58). Tahdonvastaisissa huostaanotoissa joka toisessa tapauksessa oli yhtenä keskeisenä perusteena vanhempien päihteidenkäyttö ja joka neljännessä vanhemman psyykkiset ongelmat (de Godzinsky 2012, 59). Terveiden ja hyvinvointilaitoksen tilastojen mukaan vuonna 2016 alkoholihaittojen kustannukset lastensuojelussa ovat 117,8 miljoonaa euroa ja huumehaittojen kustannukset lastensuojelussa ovat 31,3 miljoonaa euroa. Alkoholin välittömät kustannukset sosiaalipalveluiden ja -turvan osalta liikkuvat 230 - 271,3 miljoonan euron välillä. Huumausaineiden käytön ja lääkkeiden väärinkäytön välittömät kustannukset liikkuvat 92,5 - 124,4 miljoonan euron välillä. Päihdetyöhön käytettävät rahalliset kustannukset ovat vain murto-osa siihen nähden, kuinka suuri taustatekijä päihteet ovat muun muassa lastensuojelun tarpeessa. (Päihdetilastollinen vuosikirja 2019, 92 - 93.)

Lastensuojelun keskusliiton laskelmien mukaan kriisiytynyt tilanne, joka johtaa kiireelliseen sijoitukseen ja huostaanottoon nostaa kustannukset moninkertaisiksi. Laskelmien mukaan vuoden sijoituksen jälkeen kustannukset olisivat jo yli 110 000 euroa ja pitkäaikainen kodin ulkopuolelle sijoittaminen nostaa kustannukset kymmenkertaiseksi verrattuna lastensuojelun avopalveluihin. Laskelmien mukaan yhden vuoden laitossijoituksen kustannuksilla voitaisiin avopalvelujen puolella järjestää esimerkiksi intensiivistä perhetyötä yli seitsemäksi vuodeksi, perhe voisi käydä perheneuvolassa yli 400 kertaa ja kotipalvelua voitaisiin järjestää lähes 3000 tuntia. (Heinonen ym. 2012, 24.)

Lastensuojelun näkökulmasta lapsen sijoituksen takana vanhempien ongelmallinen käyttäytyminen oli yleinen syy. Lapsen vanhempiin paikannetusta ongelmallisesta käyttäytymisestä korostui eniten vanhemman mielenterveysongelmat. Lähes 60 prosenttia lapsista asui perheessä, jossa vanhemman mielenterveysongelma tuli esiin, mutta se kuvasi paljon joka kolmannen lapsen (33 %) sijoitustilannetta. Yli 40 prosenttia lapsista näki vanhemman alkoholinkäyttöä perheessään, mutta joka neljännen (26 %) lapsen kohdalla alkoholinkäytön arvioitiin vaikuttavan paljon lapsen tilanteen taustalla. Useamman kuin joka viidennen (22 %) lapsen perheessä ilmeni tai epäiltiin vanhemman muuta päihteiden ja huumeiden käyttöä, ja 14 prosenttia lapsista asui perheessä, jossa tämä ilmiö oli sijoituksen taustalla. (Heino, ym. 2016, 69.) Inhimillisten haittojen lisäksi päihteiden käyttö on tilastojen valossa myös vahvasti yhteiskunnallinen ja taloudellinen asia, joka vahvistaa sitä, että toimivan päihdehoidon lisäksi on panostettava ennaltaehkäisevään työhön, kuten ylisukupolvista päihteiden käyttöä vähentävien menetelmien ja työvälineiden kehittämiseen ja käyttöön ottamiseen.

Useat tutkimukset ja sosiaalityön käytäntö osoittavat, että päihteitä ongelmallisesti käyttäneiden vanhempien lapsilla on suurempi riski erilaisiin ongelmiin aikuisuudessa. Koska päihdeongelman siirtyminen ylisukupolvisesti on sekä tutkimuksellisesti että sosiaalialan ammattilaisten keskuudessa tunnistettu asia, on tärkeää kehittää asiakkaille vaikuttavia työtapoja ja menetelmiä, joilla tätä ylisukupolvisen jatkumon ketjua saataisiin katkaistua. Yksi hyväksi koettu tutkimusmuoto on käsitellä vertaistuen keinoin lapsuudenkokemuksia, mikäli on kasvanut perheessä, jossa päihteiden käyttö on vaikuttanut perheen elämään ja lapsiin. Vertaisryhmätoiminnassa samantyyppiset kokemukset, yhdistävät elämäntilanteet ja vastavuoroinen toiminta yhdistävät ryhmän jäseniä toisiinsa. Tässä tutkimuksessa nostetaan esille uuden isille suunnatun ryhmätoiminnon ryhmäläisten subjektiivisia kokemuksia koetuista hyödyistä. Ylipäätään panostaminen päihteitä käyttävien vanhempien päihteistä kuntouttamiseen toisi mittavat taloudelliset ja yhteiskunnalliset säästöt, sekä säästäisi monta lasta ja läheistä henkilökohtaiselta tragedialta. Mitä varhaisemmassa vaiheessa ongelmalliseen päihdekäyttöön pystyttäisiin puuttumaan, sitä pienemmäksi päihdekäytön haitat jäisivät.

Tässä raportissa käsittelen ensin vanhempien haitallista päihteiden käyttöä ilmiönä. Vaikka tutkimuskohde on selkeä ja rajattu vertaisryhmä, on ilmiö itsessään laajempi ja tärkeää tuoda esille. Luvussa kaksi tuodaan esille päihteiden käytön vaikutuksia lapseen ja perheeseen. Käyn läpi keskeiset käsitteet avatakseni tutkimuksen kokonaisuutta eli tuodakseni esille laajempaa ilmiötä isille suunnatun vertaistukiryhmän ympärillä. Keskeisiä käsitteitä ovat isyys, ylisukupolvisuus, vertaisuus ja vertaistukiryhmä, päihteet ja lapsuus päihteitä käyttävässä perheessä. Luvussa kolme kerron tarkemmin tutkimuksen toteuttamisesta, tutkimuksen metodologisista valinnoista, tutkimusaineiston

keräämisestä ja analyysistä. Lisäksi avaan ryhmän sisältöä ja pohdin eettisiä seikkoja, jotka liittyvät arkaluonteisen aihepiirin tutkimukseen. Luvussa neljä tuon esille isien tuottamia kokemuksia ryhmään osallistumisen ja sitä kautta saadun vertaistuen merkitystä lapsuuden kokemusten käsittelyssä ja sen tuomasta hyödystä omaan isyyteen ja päihdekäytön hallintaan. Lisäksi tuon esille isien kokemuksia verkossa toteutetusta vertaistukiryhmästä ja vertaistuen antamisen ja saamisen merkityksestä. Luvun lopussa peilaan isien kokemuksia jo olemassa olevaan tietoon. Luvussa viisi tarkastelen tuloksia ja sen luotettavuutta tutkijan reflektoinnin kautta ja tehdään yhteenvetoa tutkimuksesta kokonaisuudessaan eli tuon esille, mikä vertaisryhmässä toimii ja mitä kehittämisen kohteita ja huomioon otettavaa siinä vielä on. Lisäksi luvussa kuusi pohditaan isä- ja mieserityisen tutkimuksen merkitystä sosiaalityön tutkimuksen ja käytännön näkökulmasta, huomioon ottaen sukupuolisensitiivisyyden.

2 Vanhempien haitallisen päihteiden käytön käsittely vertaistuen avulla

2.1. Katsaus aihepiiriin tutkimukseen

Lasinen lapsuus -kyselytutkimuksen (2009) mukaan aikuisten alkoholin käytön kielteisiä lapsuuden kodissa on kokenut jopa 23 prosenttia suomalaisista aikuisista. Tutkimuksen mukaan vanhempien liiallinen päihteidenkäyttö oli aiheuttanut useimmiten riitoja ja eripuraa perheessä (74%) ja yleistä mielihapaa (64%). Miltei puolet vastaajista kertoi joutuneensa häpeämään vanhempiaan ja kokeneensa turvattomuuden tunnetta. Miltei joka neljäs oli joutunut todistamaan perheessään väkivaltaa ja joka kymmenes kertoi joutuneensa itse väkivallan uhriksi. Neljäsosa vastaajista kertoi perheensä hajonneen ja neljäsosa kertoi kokeneensa vaikeuksia ihmissuhteissa omien vanhempien liiallisen päihteidenkäytön myötä. (Roine, ym. 2010, 33-34).

Päihtyneen henkilön omat tarpeet ovat vahvoja, usein hänen mielestään oikeutettuja ja joihin hän vaatii välitöntä toteutusta. Vaikka vanhempi olisi täysin esimerkillinen kasvattaja hänen ollessaan selvinpäin, hänen käytöksensä muuttuu radikaaliksi päihtyneenä. Tämä vaarantaa lapsen kehitystä, kasvua ja turvallisuutta. Vanhemman ollessa päihtyneenä, hänen omat tarpeensa asetetaan edelle ja käytös saattaa muuttua itsekeskeiseksi. Samalla empatian tunne saattaa kadota toisia ihmisiä kohtaan (Solantaus 2010, 6-7.) Vanhemman käytös muuttuu päihtyneenä ja lapselle muutos on hämmentävä prosessi. Päihtyneenä vanhempi saattaa tehdä tai sanoa asioita, jotka tuntuvat lapsista oudoilta ja pelottavilta. Lapsen näkökulmasta vanhemman käytös on ennalta-arvaamatonta, joka lisää lapsen turvattomuuden tunnetta. Lisäksi päihdeperheen arki voi erota niin sanotusta normaalista arjesta. Esimerkiksi vuorokausirytmii voi olla sekaisin, ruokaa ei ole aina saatavilla ja kotityöt jäävät tekemättä. Arki voi olla myös rauhatonta ja hektistä. Vanhempien päihteettömät päivät tuovat arkeen tasapainoa, kun taas päihteidenkäyttöpäivät rikkovat tasapainon uudelleen. (Holmberg 2003, 13-14.) Päihteitä käyttävässä perheessä lapsen arki on usein epäjohtamukaista, epäsäännöllistä ja turvatonta, joka aiheuttaa sen, että lapsi oppii lukemaan ympäristön viitteitä erityisen tarkasti, olemaan jatkuvasti varuillaan ja valmiustilassa.

Lasisen lapsuuden kokemuksista huolimatta, osa lapsista pärjää aikuiseksi kasvaessaan hyvin. He pystyvät irrottautumaan lapsuuden kokemuksista ja muodostavat itselleen sellaisen parisuhteen ja vanhemmuuden mallin, että heidän lapsensa pääsevät nauttimaan turvallisesta lapsuudesta. Yleisesti ottaen alkoholiongelmiaisten vanhempien kanssa kasvaneet ovat psyykkisesti yhtä terveitä ja tyytyväisiä kuin muut ihmiset ja heillä voi olla vahvuutta ja pärjäämistä joillakin elämänalueilla jopa enemmän kuin muilla (Itäpuisto 2008, 130-131). Lasinen lapsuus -tutkimuksessa alkoholiperheiden lasten aikuisiän ongelmat liittyvät omaan persoonaan ja ihmissuhteisiin. Nämä ilmenevät esimerkiksi jännityksenä, pelokkuutena, heikkona itsetuntona, turvattomuutena ja voimattomuutena. Osalla on ollut vaikeuksia luottaa ihmisiin, joka on tuottanut pari- ja ihmissuhdeongelmia. Joillakin oli vaikeuksia tunteiden käsittelyssä ja he olivat aggressiivisia. (Peltoniemi 2003b, 166) Alkoholiongelmiaisten vanhempien lapsilla esiintyy muita lapsia enemmän masennusta, mikä yleensä kuitenkin helpottuu ajan kuluessa ja välimatkan kasvaessa vanhempiin (Itäpuisto 2008, 129). Osa lapsista jää ikään kuin välitilaan, jolloin aikuisena suhde päihteisiin on mutkikas ja lapsuuden kokemukset vaikuttavat elämäntulkintaan ja omaan vointiin monella eri tavalla. On paljon käsittelemättömiä asioita, jotka ahdistavat ja tuntuvat möykkynä tai tyhjänä kohtana sisällä. Ulkopuolelta tarkasteltuna heidän elämänsä näyttää sujuvan mukavasti, mutta sisäisesti he ovat koko ajan ikään kuin hälytystilassa.

Osa lapsista ajautuu aikuistuessaan käyttämään päihteitä vanhempiansa tavoin. Tällöin puhutaan ylisukupolvisesta päihteiden käytöstä. Päihteiden liialliseen käyttöön on opittu ottamalla lapsuuden perheessä mallia siinä, miten päihteet liittyvät miltei kaikkeen: arkeen, juhlaan, iloon ja suruun. Päihteiden avulla on peitelty kielteisiä tunteita ja vältelty niiden käsittelyä. Päihteet voivat olla pakokeino raskaaksi koetusta todellisuudesta. Tässä tutkimuksessa keskitytään kohderyhmään, jolla päihdekäyttö on ollut ylisukupolvista. Itäpuiston (2008, 58) mukaan arviot alkoholismien periytyvyydestä ovat tutkimuksissa olleet vaihtelevia: joskus riski arvioidaan kaksinkertaiseksi ja joskus jopa kymmenkertaiseksi alkoholiongelmiaisten lapsilla. Itäpuisto (2008, 129) tuo esille, että alkoholiongelmiaisten vanhempien lapsissa on absolutisteja, kohtuukäyttäjiä ja alkoholisteja. Suurin ero muihin on se, että omaa suhdetta alkoholiin pohditaan enemmän.

Alkoholiriippuvuuden tiedetään esiintyvän usein suvuittain, mikä viittaa sen perinnölliseen taustaan. Väestötutkimuksissa, kuten esimerkiksi kaksos- ja adoptiotutkimuksissa, alkoholiriippuvuuden perinnöllinen tausta onkin toistuvasti osoitettu. Perinnöllinen tausta, siis yksilön vanhemmiltaan

perimät geenit, selittävät noin puolet sairastumisriskistä. Vaikka perimä vaikuttaa alkoholiriippuvuuden ilmenemiseen, ei ole olemassa yksittäistä alkoholiriippuvuuden geeniä, joka tuottaisi sairauden ympäristötekijöistä riippumatta. Siksi puhutaan mieluummin useista geneistä, joiden yhdistelmä lisää yksilön riskiä sairastua alkoholiriippuvuuteen altistavissa olosuhteissa. Tällaisia ympäristön riskitekijöitä ovat esimerkiksi varhaislapsuuden traumaattiset kokemukset. Siten alkoholiriippuvuuteen sairastuminen on aina perintö- ja ympäristötekijöiden vuorovaikutuksen tulos. (Hyytiä 2017.) Geenitutkimusta ja periytyvyyttä tutkitaan koko ajan lisää. Mielenkiintoisia tuloksia on saatu periytyvyytutkimuksesta, jossa tutkitaan sukupuolen merkitystä periytyvyyteen. On tutkittu, että pojilla on suurempi riski sairastua perinnöllisiin sairauksiin, sillä viallinen geeni pojan Y tai X- kromosomissa aiheuttaa aina oireita, kun taas tytöt, joilla on toinenkin X ovat yleensä oireettomia (Cacciatore & Koiso- Kanttila 2008, 21).

Tutkimusten mukaan tytöt ja pojat kokevat isän juomisen hieman eri tavalla. Sinkkonen (2009) on viitannut David Blankenhorniin tuodessaan esille isän merkityksiä lapsille. Pojalle isä on samaistumisen kohde ja miehisyyden lähde, kun taas tytölle isä on niin sanotusti ensimmäinen valloitus, johon hän voi peilata tulevia parisuhteitaan. (Sinkkonen 2009, 213). Suhteessa alkoholin käyttöön, isän juominen loukkaa poikaa. Pojalla on tarve kunnioittaa isäänsä, mutta juova isä ei ole kunnioituksen arvoinen. Oman identiteetin rakentaminen voi olla haastavaa tällaisen miehen mallin avulla. (Itäpuisto 2008, 41.)

Identiteettiä on määritelty usealla tavalla ja yksiselitteistä määrittelyä on vaikea löytää. Tässä yhteydessä identiteetti määrittyy minuuden käsityksen kautta. Minuuden määrittelyyn liittyy ajatus siitä, että se on alati kehittyvä ja syntynyt tietoisesti omien valintojen kautta. Identiteetti jakautuu sosiaalitieteissä kahtia; persoonalliseen ja sosiaaliseen identiteettiin. Persoonallisella identiteetillä tarkoitetaan käsitystä omasta itsestä ilman roolia. Käsitys on syntynyt jatkumona ajallisesti oman elämänhistorian aikana. Sosiaalisella identiteetillä taas tarkoitetaan omiin sosiaalisiin verkostoihin ja ryhmiin samaistumista, toimimista tietyssä sosiaalisessa ryhmässä syntyneen identiteetin mukaisesti. Ihminen määrittelee ja käsittää itsensä suhteessa ympäröivään sosiaaliseen verkostoon, kulttuuriin ja muihin samassa verkostossa toimiviin ihmisiin. (Saastamoinen 2006 170-174). Kun henkilö joutuu rakentamaan oman elämänsä ja identiteettinsä pala palalta uudestaan, tämä tapahtuu varsin hitaasti (Salovaara 2019). Vertaisryhmät ovat hedelmällinen paikka erilaisten positiivisten identiteettien vahvistamisen kannalta.

Jay Faganin ja Howard C. Stevensonin (2002) mukaan erilaiset isyyden tukemiseen liittyvät interventiot, kuten koulutukset ja vanhemmille suunnatut tilaisuudet muuttavat miesten suhtautumista lasten kasvatukseen sekä tukevat miehen isyyttä ja itsetuntoa. Erilaisilla itseapuryhmillä voi olla kaiken kaikkiaan myönteinen vaikutus miehen isyyteen, jolloin mies voi oppia nauttimaan isyydestään enemmän. (Mykkänen 2010, 132.) Rop Palkowitzin, Marcella A. Copesin ja Tara N. Woolfolkin (2001) mukaan isyys muuttaa ja muokkaa positiivisella tavalla miehen käsitystä omasta identiteetistään. Isyys voi asettaa miehen elämän uuteen järjestykseen, jolloin isyys määrittää muuta elämää, kuten tasapainottaa työn ja harrastusten suhdetta. Näyttää siltä, että mitä vahvempi isyys-identiteetti miehellä on, sitä sitoutuneempia he ovat isyyteen ja lapsiinsa. Kaikilla isyys ei kuitenkaan asetu osaksi identiteettiä, vaan isyys voi olla silloin tällöin otettu rooli. (Fox & Bruce 2001)

Yhteisöjen merkitys kansalaisten elinoloihin vaikuttamisessa ja yhteiskunnallisen osallisuuden rakentumisessa on noussut viime aikoina ajankohtaisena teemana esille yhteiskunnallisessa keskustelussa, valtakunnallisissa ohjelmissa ja myös sosiaalityön piirissä. Vertaistukiryhmät koetaan sellaiseksi toiminnan muodoksi, jonka kanssa sosiaalityö voisi käydä vuoropuhelua ja rakentaa kumppanuutta. Kirsi Juhila (2006) kirjoittaa teoksessaan Sosiaalityöntekijänä ja asiakkaana: ”Kumppanuusnäkökulmasta katsottuna sosiaalityö osana julkista auttamisjärjestelmää voi ottaa tehtäväkseen vertaisryhmiä ja sosiaalista pääomaa voimistavien hyvien kehien tukemisen ja liikkeelle laittamisen ja olemassa olevista hyvistä vertaisavun malleista oppimisen. Molemmissa lähtökohtana on vertaistukijoiden hyväksyminen tasa-arvoisiksi toimijoiksi”. (Jyrkämä & Huuskonen 2010, 81.)

Tässä tutkimuksessa haluan keskittyä erityisesti päihdetaustaisten isien näkökulmaan, jossa he pyrkivät selviytymään lapsuuden kokemuksistaan, toimimaan hyvänä isinä ja myös hallitsemaan omaa päihdekäyttöönsä. Yksi lapsuuden kokemuksista eteenpäin siirtymisen merkki näyttää olevan uskon löytyminen omiin voimiin ja pärjäämiseen (Kellomäki 2017, 209).

2.2 Käsitteet

2.2.1 Isyys

Isyystutkijana tunnettu Jouko Huttunen tuo esille, että isyyskeskustelussa ovat olleet mukana Pohjoismaat sekä Yhdysvallat ja Kanada, mutta varsinkin isyystutkimuksessa mukana vahvasti ovat olleet Iso-Britannia, Australia ja Uusi-Seelanti. Isyyskeskustelua on käyty yleensä hyvinvointivaltioissa ansiotyöllään elävän kahden heterovanhemman muodostamassa ympäristössä, oli pa perhemuoto yhden tai kahden vanhemman perhe, ydinperhe tai uusperhe. Täysin toisentyypisissä elinoloissa ja muunlaisessa perhe- ja sukulaiskulttuurissa oleva isyys on jäänyt lähinnä huomiotta. Isyyden ja sen muutoksen ”tutkimuskartta” viittaa siihen, että tulevaisuutta on mahdollista pohtia lähinnä isyysihanteiden ja yhteiskunnallisten isyystavoitteiden näkökulmasta. (Mykkänen & Eerola 2014, 180-181.)

David Blankehorn (1995) on tuonut esille, että isyys on tärkein yhteiskunnan miehelle antamista tehtävistä. Isyys vaikuttaa siihen, että se kannustaa miehiä olemaan kunnollisia kansalaisia ja käyttäytymään lakien mukaisesti sekä ottamaan toisten tarpeet huomioon. Mikä tärkeää, isyys tukee miestä valjastamaan aggressionsa sosiaalisesti suotavien päämäärien palvelukseen ja isyys saa miehen toimimaan lasten edun mukaisesti. Isä haluaa tarjota lapsille suojaa ja erilaisia aineellisia etuja. Isä myötävaikuttaa myös lasten identiteetin, persoonallisuuden, moraalien ja kompetenssin kehitykseen ja siirtää lapsilleen omat arvonsa ja oman kulttuurinsa. (Sinkkonen 2003.) Hyvän isän ja äidin mallit nousevat kulttuurisista sukupuoli- ja vanhemmuusstereotyyppioista. Nykypäivänä korostetaan isän osallisuutta perheen arjessa, mikä on huomioitu myös perhepoliittisissa tavoitteissa. Osallistuvan isyyden merkitys olisi tärkeää ymmärtää koko perheen hyvinvoinnin kannalta.

Käsitteenä isyys voidaan määritellä biologiseksi isyydeksi, juridiseksi isyydeksi, sosiaalisesti isyydeksi ja psykologiseksi isyydeksi. Biologisella isyydellä tarkoitetaan miehen ja lapsen välillä vallitsevaa biologista, perinnöllistä suhdetta: lapsi on saanut alkunsa tämän miehen sukusoluista. Juridisella isyydellä tarkoitetaan isyyden yksityisoikeudellista puolta: kenellä on yhteiskunnan antamia oikeuksia ja velvollisuuksia lapseen nähden lain edessä. Sosiaalisella isyydellä tarkoitetaan lapsen kanssa asumista, arjen jakamista hänen kanssaan sekä vaihtelevassa määrin hoivan, arjen jakamista hänen kanssaan sekä vaihtelevassa määrin hoivan, huolenpidon ja ajan antamista lapselle. Psykologisella isyydellä tarkoitetaan isäsuhteen tunnepohjaista, kiintymykseen perustuvaa puolta.

Tämä on vaikeasti määriteltävissä oleva ja käytännössä vaikeimmin saavutettavin isyyden puoli. Psykologinen isyys määrittyy ensisijaisesti lapsen kautta eli ketä lapsi pitää isänään, kehen hän on kiintynyt, keneen hän turvaa ja kenellä on hänen kasvatukseensa liittyvää arvovaltaa. Miehen kannalta psykologisen isyyden voi tunnistaa silloin, kun lapsella on miehelle monia tunnepohjaisia merkityksiä, niin että mies kokee halua hoivata, suojella, auttaa, tukea henkisesti, olla lähellä ja viettää aikaa yhdessä. Psykologian termiä käyttäen isän ja lapsen välille on muodostunut kiintymyssuhde. (Huttunen 2001, 58-64.)

Isyyteen sitoutumisen käsite kuvaa yksinkertaisimmillaan sitä, miten mies omistautuu isyydelleen. Sitoutumiseen kuuluu kokonaisvastuun ottaminen lapsen hyvinvoinnista: vuorovaikutus, emotionaalinen kiintymys ja läsnäolo. Miehen sitoutuminen isyyteen edistää koko perheen hyvinvointia muun muassa tukemalla lapsen kehitystä, sekä vanhempien parisuhdetta ja miehen omaa hyvinvointia. Tästä huolimatta miesten isyyteen sitoutumisesta on tehty vain vähän tutkimusta. Isä itse, lapsi, parisuhde ja koko yhteiskunta hyötyvät laajasti miehen sitoutumisesta isyyteen. Sitoutuminen vaatii isän omaa halua, valintaa ja kykyä kantaa vastuuta sekä olla mukana lapsen elämässä. Isyyteen sitoutumiseen vaikuttaa myös vahvasti isän suhde lapsen toiseen vanhempaan, yleisimmin tämän äitiin ja tämän isälle antama tila ja mahdollisuus sitoutumiseen. (Mykkänen & Eerola 2014, 49.)

Isyyteen sitoutuminen tukee isän ja äidin vanhemmuutta ja tuottaa jaettua vanhemmuutta. Sitoutuneisuus tukee parisuhdetta, kun vastuu lapsesta jakautuu molemmille vanhemmille. Isä on sitä sitoutuneempi isyyteen, mitä toimivampi ja tyydyttävämpi parisuhde on. Äidillä on mahdollisuus vahvistaa tai heikentää isyyteen sitoutumista. Esimerkiksi isän kykyihin luottava äiti vahvistaa sitoutumista tai äiti voi toimia myös miehen isyyteen sitoutumista vastaan ja olla niin sanottuna portinvartijana vanhemmuuteen, mikä ohentaa isyyttä. Isyyteen sitoutuminen on myös yhteiskunnallinen kysymys, koska pitkällä aikavälillä miesten isyyteen sitoutuminen voi tuottaa taloudellista hyötyä koko yhteiskunnalle. 2010-luvulla perhevapaaosuudet ovat kasvaneet, mikä lisää miesten ja naisten tasa-arvoa työelämässä. Yhteiskunnallisia vaikutuksia on myös kätkeytyneenä kansanterveydellisesti ajateltuna, esimerkiksi vanhempien uupumistilanteessa, on toinen sitoutunut ottamaan vastaan kokonaistilanteesta. (Mykkänen & Eerola 2014, 51.)

Isän ja lapsen suhteen tutkimuksessa on aukkoja, joita olisi paikattava menetelmillä, jotka eivät ole peräisin äidin ja vauvan välisen suhteen tutkimuksesta. Näin saataisiin lisää tietoa isän ominaislaadusta ja merkityksestä. Tutkimusasetelmien tulisi olla lapsilähtöisiä, eikä arvoväritteisiä, kuten naisten ja miesten tasa-arvoon liittyvää. Isyyttä olisi tuettava lapselle merkittävänä, spesifisenä ja ainutlaatuisena suhteenä. (Sinkkonen & Kalland 2012, 124.) Isyyden olemuksen arvoitusta on yritetty ratkaista tutkimalla isän kanssa kasvaneita lapsia, vertaamalla heitä "isättömiin" lapsiin. Tulokset eivät ole olleet yksiselitteisiä, koska isyys riippuu äitiyttä enemmän ympäristöstä ja kulttuurista. Monen ydinperheen lapsen isä ei ole psyykkisesti läsnä lapselleen, kun taas ilman isää kasvaneella lapsella voi olla tukenaan runsas ja monipuolinen kasvattajien joukko. (Sinkkonen & Kalland 2012, 115.)

Viime vuosikymmenet ovat horjuttaneet vakavasti perinteisen isyyden valta-asemaa. Perhettä kohdanneet rakennemuutokset ovat tuottaneet uusia isyyden muotoja (sosiaaliset isät, lähi-isät, etäisät, uusperheisät), myös isänä olemisen ja toimimisen syvempi luonne on ollut muutostilassa. Isän rooliin on tullut suurempaa vaihtelua. Moni mies joutuu miettimään, miten isänä tulisi olla. Oman isän malli ja vanha tyyli eivät enää toimi, mutta mitään uutta ja koettua ei ole tarjolla. Isyydellä ei ole perinteisesti ollut juuri yhteiskunnallista keskusteluperinnettä- ja kulttuuria. Perinteinen isänmallin valta-aseman osittainen romahtaminen on käynnistänyt kaksi erisuuntaista kehityskulkua, joita ovat oheneva ja vahvistuva isyys. Oheneva isyys on ajattelutapa, jonka mukaan isyys voidaan tietyissä tilanteissa määrittää pelkäksi biologiseksi isyydeksi. Siihen kuuluu myös ohut juridinen isän ja lapsen välinen suhde, jonka ei välttämättä etene psykologiseksi isyydeksi. Vahvistuvalla isyydellä tarkoitetaan ajattelutapaa, jossa pidetään tärkeänä miehen laaja-alaista sitoutumista isyyteensä, niin että se näkyy hänen arvovalinnoissaan, arkitoiminnassaan ja ajankäytössään. (Huttunen 2001, 151.) Käytännön arjessa nyky- isien vanhemmuus on hyvin samanlaista kuin äitien vanhemmuus eli moniulotteista ja siihen vaikuttaa vanhemmat, lapset ja vanhempien sosiaaliset ominaisuudet. On kuitenkin tutkittu, että parisuhde vaikuttaa isien vanhemmuuteen enemmän kuin äitien vanhemmuuteen. Isien vanhemmuuden ja vanhemmuusprosessin tutkimisessa on vielä paljon tehtävää, vaikka siinä on edistytty. (Taraban & Shaw 2018, 74.)

Nykykukupolven isille hyvä isyys täsmentyy ennen kaikkea idealisoiduksi kulttuuriseksi maskuliinisuudeksi määrittävän hoivaisuuden mukaan. Hoivaisuus yhdistetään ennen kaikkea nuoriin korkeakoulutettuihin keskiluokkaisiin miehiin. Isien alkoholin käyttöä pidetään normaalina

asiana, mutta alkoholin käytön tulee tapahtua tavoilla, jotka eivät haittaa lasten kasvua ja kehitystä, eivätkä estä lapsen ja isän välistä hyvää suhdetta ja toisaalta huomioivat isien kasvatusvastuun myös lasten alkoholikasvatuksessa. Nämä ehdot toteutuvat, kun isä ei juo lasten nähden alkoholia humalahakuisesti tai tissuttele säännöllisesti ja käyttää alkoholia kulttuurisesti ongelmattomana nähdyillä tavoilla. Tämä on luonut isien alkoholin käytön kulttuurisen moraalikoodiston, joka muodostaa arvot, normit ja ideaalit, joiden perusteella arvioimme koko nykysukupolven isiä ja isille sallittuja alkoholin käyttöä. On kuitenkin tärkeää nostaa esille, että kulttuurisesti ongelmattomaksi määritelty isien alkoholin käyttö välttämättä ole ongelmatonta lasten näkökulmasta ja lasten kannalta. (Salo 2021, 56.) On myös huomioitava, että moraalikoodisto on tuotettu nuorien korkeakoulutettujen keskiluokkaisten miesten alkoholin käyttötavasta, joka voi erota suuresti valtaosan isien alkoholinkäyttötavoista.

Tässä tutkimuksessa ei rajata tutkimusta biologisiin isiin, vaan lähtökohtana on isien subjektiivinen kokemus isyydestä ja isänä olemisesta. Tutkimuksen kohdejoukkoa ei myös rajattu sen mukaan, mikä heidän osallisuutensa lapsen arkeen on eli käytännössä isät pystyivät olemaan etäisiä, lähi- isiä tai isiä, joilla ei ollut jatkuvaa yhteyttä omaan lapseen.

2.2.2 Ylisukupolvinen päihteiden käyttö

Isän aktiivinen ja tukea antava läsnäolo on yhteydessä poikien tavallista vähäisempiin käytösongelmiin ja tyttöjen vähäisenpään psyykkiseen oireiluun. Isän tuki edistää sekä tyttöjen että poikien tiedollista kehitystä ja ehkäisee rikollisuutta nuoruusiässä erityisesti taloudellisesti ahtaalla olevissa perheissä. Asian kääntöpuoli on, että isän henkilökohtaiset ongelmat heijastuvat lapsiin. Isän runsas alkoholinkäyttö aiheuttaa kitkaa parisuhteessa, eivätkä riitaisat vanhemmat pysty olemaan emotionaalisesti lastensa käytettävissä. Tämä näkyy lasten vaikeuksina, jotka voivat ilmetä sekä ulospäin näyttäytyvänä häiriökäyttäytymisenä, että sisäänpäin kääntyvänä ahdistus- ja masennusoireina. (Sarkadi, ym. 2008, 153-158.) Traumaattiset muistot varastoituvat aivoihin toisin kuin tavallisen elämän muistikuvat. Ne tallentuvat vahvoina, värikkäinä kuvina ja tuntemuksina ja niiltä puuttuu verbaalinen ilmaisu ja konteksti. Mikäli myöhemmin joku laukaiseva tekijä muistuttaa traumasta, muistikuvat todennäköisesti primitiivisinä aktivoituvat, jos niitä ei ole prosessoitu. Takaumat voivat olla affektiivisia tai kognitiivisia. Affektiiviset tarkoittavat voimakkaita tunteita ja

jälkimmäiset värikkäitä, todentuntuksia muistoja. Alkoholin ja huumeiden käyttö ovat perinteinen tapa turruttaa kipua ja yrittää välttää näitä ahdistavia takautumia. On tärkeää tiedostaa, että myös vanhemmillä voi olla samanlaisia posttraumaattisia reaktioita. (Soisalo 2012, 106-107.)

Vanhempien päihteiden käyttö vaikuttaa lapsiperheiden hyvinvointiin monella eri tavalla. Perheen arkeen vaikuttaa muun muassa vanhempien nykyiset juomatavat, vanhempien omat lapsuuden kokemukset aikuisten päihteiden käytöstä, varttuvan lapsen omat päihdekokeilut ja vanhempien pyrkimykset kasvattaa lasta. Lapset tulevat jo varhain tietoiseksi alkoholiin liitetystä myönteisistä mielikuvista, koska ympäröivässä yhteiskunnassa on esillä paljon alkoholiin liittyviä asioita. Kulttuurimme painottaa vanhempien vastuuta lasten ja nuorten ohjaamisessa hallittuun alkoholinkäyttöön. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa vuonna 2008 toteutetun Juomatapatutkimuksen aineistosta (Raitasalo ym. 2011) tehty analyysi osoitti, että 38 prosenttia suomalaisista piti juomista lasten seurassa hyväksyttävänä, jos joku seurueesta on selvä ja huolehtii lapsista. Tällainen järjestely noudattaa kulttuurista normia lasten turvallisuudesta huolehtimisesta, mutta unohtaa samalla aikuisten antaman alkoholin käyttöön liittyvän roolimallin tärkeyden. (Raitasalo & Holmila 2014, 196.)

Tutkimuksissa on osoitettu, että vanhemmilla ja kodin olosuhteilla on suuri vaikutus siihen, millaiseksi nuoren päihdekäyttö muotoutuu, vaikka mitään yksiselitteisiä syy-seuraussuhteita ei ole löytynyt. Vanhemmilla on tärkeä rooli ongelmien sosiaalisen perimän siirtämisessä tai katkaisemisessa ja uudenlaisen perhekulttuurin luomisessa. Voidaan myös puhua ongelmien ylisukupolvisesta siirtymän katkaisemisesta. Vanhempien ongelmien lapsivaikutuksiin vaikuttaa moni eri asia, kuten yleinen elämäntilanne ja ympäristö, perheen muiden jäsenten ominaisuudet ja lapsen omat ominaisuudet. Perheen taloudelliset ja sosiaaliset voimavarat sekä tietoiset kasvatukselliset ratkaisut samoin kuin kunkin omat nuoruusiässä omaksumat tottumukset vaikuttavat siihen, millaiseksi päihteiden käyttö yksilön elämässä muotoutuu. Yhteistyö koko perheen kanssa on keskeistä etsittäessä keinoja ja mahdollisuuksia ehkäistä lasten ja nuorten ongelmia. (Raitasalo & Holmila 2014, 196-197)

Vanhempien alkoholin käyttämisen antaman mallin oppiminen alkaa jo lapsen ensimmäisinä elinvuosina, kauan ennen kuin lapsi itse on kiinnostunut alkoholin käyttämisestä, joten vanhemmat

eivät tule mallioppimisen merkitystä välttämättä mieltäneeksi. Myös vanhemman omat lapsuuden kokemukset vaikuttavat vahvasti kasvatuskäytäntöihin ja siihen, millaisia huolia hän näkee suhteessa alkoholin käyttöön. Vanhempien omalla esimerkillä on todennäköisesti vähintään yhtä tärkeä merkitys kuin neuvoilla ja säännöillä. Sen takia kotiooloissa toistuvat vanhempien alkoholinkäyttötilanteet ovat lapsille tärkeitä oppimistilanteita. Vanhempien hallitun alkoholinkäytön malli saatetaan omaksua tilanteissa, joissa kaikki on lapsen kannalta hyvin. Toisaalta vanhemman humalajuominen voi jättää lapsen mieleen pelon ja turvattomuuden ilman, että vanhemmat sitä edes ymmärtävät, ja usein toistuva humalajuominen opettaa nuorta toimimaan itse samoin. Vaikka lasten seurassa kotona juodut määrät eivät yleensä ole kovin suuria, voidaan Juomatapatutkimuksen perusteella arvioida Suomessa olevan vuosittain noin 2,2 miljoonaa tilannetta, jossa aikuiset ovat selkeästi humalassa lasten läsnä ollessa. (Raitasalo & Holmila 2014, 197- 199)

Raitasalon ja Holmilan (2014) tutkimuksessa tuli isyyteen liittyen esille, että isät, jotka olivat kokeneet lapsuudenkodissaan jatkuvasti alkoholin liikakäyttöä, raportoivat muita useammin omista alkoholiongelmistaan. Isistä kolme prosenttia ja äideistä yksi prosentti ilmoitti, että heillä on ongelmia omassa alkoholinkäytössään. Nämä tulokset kertovat riskistä siirtää lapsuuden aikana koettua ja nähtyä juomismallia omille lapsille. Lapsuudenkodin alkoholiongelman yhteys omaan juomiskäyttäytymiseen lasten seurassa ei ole suoraviivainen vaan noudattaa eräänlaista U-käyrää. Tämä osoittaa, että ne, jotka ovat joskus kokeneet alkoholin liikakäyttöä lapsuudenkodissaan, juovat useammin ja enemmän kerralla kuin ne, jotka ovat kokeneet niitä jatkuvasti. Isät, jotka olivat kokeneet usein tai jatkuvasti alkoholinkäyttöön liittyviä ongelmia lapsuudenkodissaan, ilmoittivat myös muita useammin itsellään olevan alkoholiongelman ($p=0,0002$). Joskus lapsuudenkodissaan alkoholiongelmia kokeneet isät katsoivat muita harvemmin antavansa hyvän esimerkin lapsilleen omalla alkoholinkäytöllään ($p=0,0005$). Äitien kohdalla erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Juomatapatutkimuksenkin tulosten mukaan on siis olemassa kohonnut riski siihen, että vanhemmat siirtävät oman lapsuuden aikana koetun ja nähdyn juomismallin eteenpäin omille lapsille. (Raitasalo & Holmila 2014, 201-204.)

Psykososiaalisten ja emotionaalisten ongelmien yhteydessä on tärkeää puhua geeniperimän lisäksi myös ylisukupolvisesta sosiaalisesta perimästä. Kasvuolosuhteet, ympäröivä yhteiskunta ja perhe vaikuttavat paljon yksilön kehitykseen. Negatiivinen sosiaalinen periytyminen on mahdollista estää, kun perheitä tuetaan oikein. Perheenjäsenten väliset keskinäiset suhteet ja kodin ulkopuolella olevat

ihmissuhteet vaikuttavat vahvasti. Yksilön sosiaaliseen perimään ja elämässä selviytymiseen vaikuttavat olosuhteet, joiden keskellä hän varttuu, mutta sosiaalinen perimä ei kuitenkaan määrää ennalta ihmisen kohtaloa (Soisalo 2012, 18-19.). On huomioitava, että päihteitä runsaasti käyttävillä vanhemmilla on yhtä lailla kuin muillakin vanhemmilla huoli lapsen alkoholinkäytöstä. Vanhemmuudessa koetusta huolesta ja halusta olla hyvä vanhempi tulisikin keskustella päihdehuollon hoitokontakteissa ja etsiä yhdessä käytännön keinoja muuttaa kasvatustapoja. (Raitasalo & Holmila 2014, 204.)

Vaikka ylisukupolvisuudella on negatiivinen kaiku, voi sitä ilmetä niin myönteisissä kuin kielteisissä asioissa. Tässä tutkimuksessa ylisukupolvisuus tarkoittaa ylisukupolvisuutta päihteiden käytössä eli ongelmallisen päihteidenkäytön siirtymistä isältä pojalle. Ylisukupolvisuus ei ole varsinaisesti tutkimuksen kohde, mutta se on niin vahvasti tutkittavaan aiheeseen liittyvä teema, joten on hyvä avata ylisukupolvisuus päihteiden käytössä käsitteenä.

2.2.3 Vertaistuki ja vertaisryhmä

Vertaistuki on kokemukseen perustuvaa tukea, jota antaa samankaltaisessa elämäntilanteessa oleva ihminen. Vertaistuen avulla on mahdollista saada sellaisia vuorovaikutussuhteita, joilla on merkitystä yksilön hyvinvointiin ja muutokseen sopeutumiseen (Metteri ym. 2003). Tyypillinen suomalainen internetin vertaistukiryhmä on sellainen, jossa paikallinen vapaaehtoisorganisaatio on perustanut keskusteluryhmän muiden palvelujensa ohelle. Tällaisen ryhmän jäsenet asettavat itse tavoitteensa, mutta ryhmän perustajalla on myös yhteiskunnallisesti orientoituneita tavoitteita, kuten päätöksentekijöihin vaikuttaminen ja jäsenten eteenpäin neuvominen. (Nylund 2000, 92.) Mielenterveyssovellukset ovatkin uusi tapa edistää ja hoitaa mielenterveyttä. Ne ovat osoittautuneet tämänhetkisen tutkimustiedon valossa lupaavaksi keinoksi ratkaista mielenterveyden hoitoon liittyviä ongelmia. Tekoälyllä voidaan parantaa nykyisiä palvelumuotoja ja terveystietojärjestelmiä. Esimerkiksi koneoppimisella voidaan paremmin kohdistaa sopivia palveluita yksilötasolla ja havaita riskiryhmissä olevia alapopulaatioita. Erityisesti ennaltaehkäisevien toimenpiteiden yhteydessä sillä voisi tuoda merkittäviä yhteiskunnallisia säästöjä. (Rantala, ym. 2019, 22-23.)

Internetissä on tarjolla monia vertaistukea tarjoavia yhteisöjä, kuten avoimet keskusteluryhmät, suljetut keskusteluryhmät, chattiyhteisöt, sähköpostilistat, blogit eli nettipäiväkirjat ja kahdenkeskinen tuki. Osallistujan tuen ja tiedon tarpeen mukaan toimintaa voidaan jaotella ryhmiä esimerkiksi, onko tuen tarve sairauden tai vamman perusteella, tuen tarve sosiaalisessa toiminnassa vai tuen tarve elämäntilanteeseen liittyen. Verkossa toteutettavissa tukimuodoissa on sekä riskejä että mahdollisuuksia. Vahvuuksina on se, että toiminta ei ole sidottu aikaan ja paikkaan, toimintakenttä on maailmanlaajuinen, se tavoittaa laajan joukon ja toiminnassa mahdollistuu nimettömyys, toiminta on turvallista ja käyttäjälähtöistä, sekä tasa-arvoista, lähtemiseen on matala kynnys ja yleisesti Suomessa on kattava verkko- ja laite- kanta. Mahdollisuutena on uudet kommunikaatio- menetelmät, nettisukupolvet, nuorten tavoittaminen ja palvelut, jotka hyödyntävät sosiaalista mediaa. Heikkoutena on, että toiminta vaatii riittävän hyvät yhteydet, vaatii riittävästi teknistä osaamista, nimettömyys, turvattomuus, palautteen sattumanvaraisuus, sosiaalisen kontrollin sattumanvaraisuus ja se vaatii osallistujilta riittävää verbaalista kyvykkyyttä. Uhkana voidaan nähdä sosiaalisten suhteiden virtualisoituminen, mahdolliset tietoturvaan liittyvät ongelmat, ei-toivotut suhteet, vastuu ohjeiden, neuvojen ja vinkkien oikeellisuudesta, identiteetin varastamiseen ja henkilötietojen väärinkäyttöön liittyvät riskit. (Huuskonen 2010, 72-74.)

Internetin kautta saatava tuki on monelle tärkeää, koska verkossa on offline-todellisuutta helpompaa luoda sosiaalisia suhteita. Internetin yhteisöistä puuttuu monta offline-maailmalle tyypillisiä haasteita, jotka vaikeuttavat sosiaalisten suhteiden luomista. Erityisen tärkeää on mahdollisuus muokata omaa ilmaisua ja persoonaa eli niin sanottu hyperpersoonallisuus, jonka avulla sosiaalisten suhteiden luominen voi olla helpompaa. (Robinson & Turner 2003, 232.) Internetin kautta tapahtuva ryhmä- toiminta voi olla helpompaa mm. sosiaalisten tilanteiden pelosta kärsiville, fyysisesti liikkumisrajoitteisille ja henkilöille, jotka haluavat pysyä anonyymeinä tai joilla olisi vaikeuksia muutoin keskustella haastavista tilanteista kasvokkain. Verkossa tapahtuva ryhmätoiminta mahdollistaa fyysisesti kaukana olevien ihmisten kohtaamisen, mikä on erityisen tärkeää Suomessa, jossa on pitkät välimatkat asutuskeskuksien välillä ja runsaasti syrjäistä seutua, jolloin osallistujien liikkumismahdollisuudet voivat muodostaa haasteen.

Ulla Heinosen väitöstutkimuksen (2008) mukaan koettu yhteisöllisyys virtuaaliyhteisöissä on todellista, mutta ihmisten kokemus kuulumisestaan yhteisöihin vaihtelee. Virtuaaliyhteisöihin liitytään tunnesitein ja niiden kiinteyttä pitää yllä luottamuksen ja kiintymyksen tunteet.

Verkkoyhteisöt myös koetaan yhteisöllisyyttä toteuttavina tiloina ja paikkoina, jotka eivät välttämättä ole fyysisiä tiloja tai alueita, vaan verkostojen ja suhteiden yhdistelmä. Verkkoyhteisöissä muodostuu oma keskustelutyylisi ja yhteinen huumori, ja sen jäsenet tuntevat toisiaan kohtaan aitoa empatiaa ja myös huolta. Yhteisöllisyyden kokemus verkossa rakentuu periaatteessa samoista tekijöistä kuin reaali maailmassa: luottamuksesta, rehellisyydestä, avoimuudesta, tasavertaisuudesta, avun antamisesta ja toisten tukemisesta, sekä yhteisesti sovitusta säännöistä ja sopimuksista. Verkossa yhteisöllisyyden rakenteet synnytetään nopeasti. Kriisi- ja tuketilanteiden myötä koetaan vahvoja tunteita ja tarpeita, joiden varaan koettu yhteisöllisyys rakentuu. Anonyymina ja kasvottomana toimimisen myötä on mahdollista, että keskusteluissa on helpompi puhua henkilökohtaisista ja kipeistäkin asioista, vaikka ryhmä ei olisikaan tuttu. Verkkoyhteisöissä toimivat ihmiset yleensä tiedostavat myös toimintaan liittyvät riskit. (Heinonen, 2008, 172-174.)

Vertaistukiryhmä on parhaimmillaan mittava sosiaalisen tuen lähde. Sosiaalisista suhteista saatavat voimavarat on määritelty Sheldon Cohenin ja Leonard Symen (1985) mukaan tietotuki, aineellinen tuki, arvostustuki ja henkinen tuki. Sosiaalisella tuella tarkoitetaan sosiaaliin suhteisiin liittyvää terveyttä edistävää ja stressiä ehkäisevää tekijää. Sosiaalinen tuki on määriteltävissä sosiaalisista suhteista saatavaksi voimavaraksi. Niitä voimavaroja ovat:

- 1) Tietotuki, johon kuuluu neuvot, ehdotukset ja tilanteen uudelleen arviointi tai uudelleen määrittely
- 2) Aineellinen tuki, johon kuuluu rahan, tavaroiden lainaaminen ja konkreettinen auttaminen
- 3) Arvostustuki, johon kuuluu positiivisten arvioiden lausuminen toisen ihmisen tekemisistä ja kyvyistä
- 4) Henkinen tuki, johon kuuluu halukkuus auttaa, luottamuksellisuus, empaattisuus, kuunteleminen ja rohkaiseminen. (Vahtera 1995, 9.)

Tutkimuksissa on havaittu, että sosiaalinen tuki ei aina toimi puskurin tavoin ja voi myös pahentaa tilannetta. Esimerkiksi avuntarvitsija voi ahdistua liian innokkaasta avuntarjoamisesta, mikä voi johtaa siihen, että avunantaja loukkaantuu, kun avuntarvitsija torjuu hänelle tarjotun avun. Yleensä sosiaalinen tuki kuitenkin koetaan hyödylliseksi ja sen kautta sekä psyykinen että fyysinen hyvinvointi voivat parantua. (Goldsmith 2004, 15, 22 - 27.) Erityisen tehokkaaksi sosiaalinen tuki on

todettu tilanteissa, joissa tuen tarve ja tarjolla olevan tuen sisältö vastaavat toisiaan (Robinson & Turner 2003, 228).

Vertaistukiryhmät ovat tutkimusten mukaan yleensä parasta tukea erilaisten riippuvuuksien, elämäntilanteen muutoksien ja mielen ongelmien hoitamisessa. Vertaisryhmien paras tieto on se, ettei kukaan ole ongelmiensa kanssa yksin. Lisäksi ryhmässä voidaan helposti jakaa erilaista tietoa, ja pohtia yhdessä, miten asiassa voitaisiin päästä eteenpäin. (Nylund 1999, 126.) Internetin myötä yhteisö voidaan määrittää uudelleen ajasta ja paikasta riippumattomaksi ihmisten muodostamaksi ryhmäksi, jossa perusteiseksi miellettyä kasvokaista keskustelua voidaan harjoittaa entistä laajemmassa muodossa. Vertaistuen etuna nähdään usein, että se on ennaltaehkäisevää. Vertaisryhmään on mahdollistava hakeutua jo ennen kuin varsinaisia ongelmia edes on, vain pelkkä huoli tai epävarmuus riittää.

Vertaisryhmässä osallisuudella on tärkeä rooli. Osallisuuden käsitteellä kuvataan yksilön kuulumista johonkin yhteisöön, joka voi olla työpaikka, harrastus tai jokin muu toiminta. Sen toteutuminen edellyttää molemminpuolista kokemusta, yksilön halua olla osa yhteisöä ja yhteisön hyväksymistä yksilö jäsenekseen. (Nivala & Ryyänen 2013; THL 2019.) Osallisuuden vastakohtana voidaan ajatella olevan yksinäisyys, joka näyttäytyy yhteisöjen ulkopuolisuuteen kuulumisena. Yhteisöt ja lähiympäristö tarjoavat sosiaalisia suhteita ja tukea (Knuuti 2007), jotka ovat merkityksellisiä osallisuuden kokemisessa ja torjuessa yksinäisyyttä.

Vertaisryhmällä voi olla merkitystä tuen lähteenä, vaikka osallistujalla olisi ennestään omia sosiaalisia verkostoja luotuna. Nylundin (1999) mukaan esimerkiksi sukulaisten ja asiantuntijoiden kanssa keskusteltaessa vastapuolen omakohtainen kokemus jää uupumaan, jolloin vuorovaikutusta ja kokemuksellista tiedon jakamista ei synny samalla tasolla kuin vertaisten kanssa. Sosiaalinen tuki on tehokkainta, kun henkilöt ovat samankaltaisessa elämäntilanteessa, jolloin toisen ymmärtäminen tunnetasolla on helpompaa. (Viljamaa 2003, 25,47.) Vertaisryhmässä isällä on kokemuksia jakaessa mahdollisuus huomata, että haasteellisistakin tilanteista voi selvitä. Omien kokemusten jakaminen voi avata uusia näkökulmia, mahdollistaa oman elämäntilanteen tarkastelun erilaisessa valossa ja auttaa tunnistamaan paremmin omia vahvuuksiaan. Elämän muutostilanteet ja uuden identiteetin rakentamisen vaiheet ovat kriittisiä kohtia tuen tarpeelle ja vertaisryhmä voi olla suurena apuna

muutokseen liittyvän stressin kohtaamisessa ja oman jaksamisen tukena (Kuusankoski 2003, 31.). Sosiaalisen tuen positiiviset vaikutukset eivät ole seurausta ainoastaan henkilön saamasta tuesta, vaan myös tunteesta, että hänelläkin on merkitystä ihmisten hyvinvoinnin kannalta (Weiss 1973.) Vertaisryhmässä avun voi ajatella olevan vastavuoroista, jossa auttajan ja autettavan rooleja ei ole erotettu. Vastavuoroinen, tasa-arvoinen vuorovaikutus ja tuki lisäävät osallistujien tunnetta omasta pystyvyydestä. (Laimio & Karnell 2010, 18-19.)

Vertaistuen perusajatuksena on, että jokaisella on oikeus omaan kokemukseensa ja että hän voi jakaa sen muiden ryhmäläisten kanssa. Vertaisryhmässä vanhemmalla on arkikokemuksiaan jakaessaan mahdollisuus huomata, että haasteellisistakin tilanteista on mahdollisuus selvitä. Omien kokemusten jakaminen voi myös avata uusia näkökulmia, mahdollistaa oman elämäntilanteen tarkastelun eri tavalla ja auttaa tunnistamaan paremmin omia heikkouksiaan ja vahvuuksiaan. Ammatillisesti ohjattujen vertaisryhmien etuna voidaan pitää sitä, että ammattilainen tuo ryhmä käyttöön ryhmäläisten kokemustiedon ohelle myös ammatillista tietoa (Jyrkämä 2010, 34). Vertaistukiryhmä voidaan nähdä vertaisten ja ohjaajien yhteisenä kokemuksellisenä prosessina. Ammatillisesti ohjattujen vertaistukiryhmien etuna voidaan pitää sitä, että ammattilainen tuo ryhmän käyttöön ryhmäläisten kokemustiedon rinnalle myös ammatillista tietoa (Jyrkämä 2010, 34).

Tässä tutkimuksessa tutkimuksen kohteena on ammatillisesti ohjattu ja verkossa toteutettu vertaisryhmä erilaisten päihdehaittojen käsittelyä tarvitseville isille. Isyys nähdään voimavarana ja ryhmäläisiä yhdistävänä tekijänä. Verkkoryhmän tavoitteena on tarjota ammatillista ohjausta ja toimia alustana isien keskinäiselle, vastavuoroiselle vertaistuelle ja osallisuudelle. Tutkimuksen myötä pyritään saamaan esille, miten ammatillisesti ohjattu vertaisryhmä palvelee juuri tätä kohderyhmää ja millaisena vertaisuus ja sosiaalinen tuki näyttäytyvät verkossa toteutettavassa ryhmässä ja isien kokemuksissa.

2.2.4 Päihteiden haitallinen käyttö

Päihteiden käytön haitallisuutta pystytään pohtimaan hyvin monesta erilaisesta näkökulmasta ja eri tasolla. Haittoja on nähtävissä niin mikro-, meso-, ja makrotasolla. Haitat voivat olla sosiaalisia, taloudellisia, psyykkisiä ja fyysisiä. Päihteiden liiallinen käyttö vaikuttaa muun muassa monin tavoin

haitallisesti käyttäjän fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen ja sen käyttö lisää onnettomuusriskejä. Päihteitä käyttävän lähipiiriä ja perhettä ajatellen päihteiden haitallinen käyttö lisää riskiä väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Myös muut väkivallan muodot, kuten taloudellinen, sosiaalinen ja seksuaalinen väkivalta voivat liittyä vanhemman alkoholin ongelmakäyttöön. Lapsen näkökulmasta vanhemman alkoholinkäyttö on monitasoinen ongelma, jolla on merkittävä vaikutus lapsen elämään. Alkoholinkäyttö saattaa uhata lapsen turvallisuutta, kehitystä, perusturvallisuuden tunnetta, aiheuttaa laiminlyöntiä ja heitteillejättöä.

Päihteitä käytetään mielihyvän ja huumaavan vaikutuksen takia, mutta päihteitä voidaan käyttää myös pahan olon ja ahdistuksen turruttamiseen. Suomalaisen Lääkäriseura Duodecimin mukaan päihde on päihtymistarkoitukseen käytetty, psyykkisiin toimintoihin vaikuttava aine. Kyseessä on psykoaktiivinen yhdiste, jolla on vaikutuksia myös ihmisen fyysisiin toimintoihin. Yleisiä päihteitä ovat alkoholi ja huumeet. Päihteitä käytetään pääsääntöisesti rentoutus- ja piristystarkoitukseen, mutta riippuvuuden synnyttyä niillä pyritään ensisijaisesti torjumaan vieroitusoireita. Päihteet voivat aiheuttaa fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista riippuvuutta. Riippuvuutta aiheuttavat aineet stimuloivat ihmisen mielihyväjärjestelmää luonnollisten palkitsijoiden tavoin. Suomessa alkoholi aiheuttaa eniten päihdekuolemia. (Soisalo 2012, 77-78.) Alkoholinkulutus ja alkoholin käyttöön liittyvät haitat ovat lisääntyneet huomattavasti viimeisen puolen vuosisadan aikana. Alkoholin kulutus tällä hetkellä on Suomessa eurooppalaista keskitasoa. Merkittävin Euroopan maita erottava tekijä alkoholinkulutuksessa ei ole niinkään määrä vaan juomatapa. Suomessa ja Pohjois-Euroopan entisissä niin sanotuissa viinamaissa alkoholia käytetään muuta Eurooppaa harvemmin, mutta juomiskertaa kohden käytetään alkoholia keskimääräistä enemmän. Välimeren viinimaissa tilanne on päinvastainen. Siellä juodaan alkoholia verrattain usein, mutta yleensä pieniä määriä. (Mäkelä ym. 2018, 24.)

Sanna Väyrynen (2007) kuvaa väitöskirjassaan päihteiden käytön aiheuttamaa kokemusta leimautumisen kokemuksen syrjäyttävästä vaikutuksesta. Mukana kulkeva päihdehistoria rajoittaa yhteiskunnallisen toimijuuden ja siten myös osallisuuden rakentumista, sillä pelko ennakkoluuloista ja kielteisestä asenteesta on vahva. (Väyrynen 2007, 174.) Koska päihteiden käytöllä on syrjäyttävä vaikutus, päihteiden käyttö pysyy usein käyttäjän ja hänen perheensä sisäisenä tietona harmillisen pitkään ja asian tultua esiin ongelma voi olla jo hyvin pitkällä. Suurien alkoholimäärien juominen kerralla on miehillä yleisintä keski-ikässä, naisilla nuorena. Alkoholin riskikäyttö on yleisempää

miehillä kuin naisilla. Miehillä keski-ikäisen huippu ajoittuu ikävuosien 25 - 60 välille. (Mäkelä 2018 ym. 157.) Huolestuttavaa on, että samojen ikävuosien välille sijoittuu yleensä perheen perustaminen, isäksi tulo ja vanhempana toimiminen.

Juomatapatutkimuksen perusteella näyttää siltä, että suomalaiset suhtautuvat alkoholinkäyttöön lasten seurassa melko kielteisesti. Humaltuminen lasten seurassa tuomittiin lähes yksimielisesti sekä vuonna 2008 että 2016. Suhtautuminen humaltumiseen pienten lasten läsnä ollessa myös silloin, kun joku on selvä ja huolehtii lapsista, on muuttunut hieman kielteisemmäksi. Kuitenkin yli kolmannes suomalaisista hyväksyy edelleen tämän. Mitä enemmän ja humalahakuisemmin itse juodaan, sitä sallivammin suhtaudutaan siihen, että lapsia on läsnä, kun juodaan. Vaikka humaltuminen lasten läsnä ollessa tuomitaan yleisesti, kuusinkertainen osuus alkoholin suurkuluttajista verrattuna raittiisiin hyväksyy humaltumisen, kun lapsia on mukana. Vastaavasti he hyväksyvät muita todennäköisemmin, että humallutaan lasten läsnä ollessa, jos joku seurueesta on selvä ja huolehtii lapsista. Kuitenkin myös runsaasti juovat vanhemmat useimmiten tuomitsevat lasten seurassa juomisen, vaikka he muita todennäköisemmin itse näin tekevätkin. Asenteet ja juomatavat eivät siis aina kulje käsi kädessä. (Mäkelä 2018, 131.) Suomalaisen suhtautuminen alkoholinkäyttöön on ristiriitaista: humalajuominen hyväksytään osana normaalia elämää, mutta samalla alkoholinkäyttö ja siihen liittyvät yhteiskunnalliset ongelmat herättävät huolta. Suhtautumisen ristiriitaisuus on erityisen suuri, kun puhutaan alkoholinkäytöstä perheen parissa.

Alkoholin käyttö on viime vuosikymmeninä siirtynyt koteihin, joista on tullut suomalaisten yleisin juomispaikka. Juomatapatutkimusten perusteella tiedetään, että kotiympäristössä kerralla juotujen alkoholiannosten määrät ovat keskimäärin pienempiä kuin anniskelupaikoissa ja että humalajuominen on suhteellisesti tavallisempaa ravintola- kuin kotiympäristössä. Kun kotona kuitenkin juodaan kaikkiaan huomattavasti useammin kuin anniskelupaikoissa, kotiympäristöön sijoittuu lukumääräisesti enemmän myös humalakertoja kuin anniskelupaikkoihin. Kotona alkoholin käytöstä on tullut hyväksyttävämpää. Alkoholin-käyttötilanteet kotioloissa eivät pääsääntöisesti aiheuta välittömiä haittoja lapsille. Toisaalta kotona tapahtuva ongelmajuominen on merkittävä osatekijä, kun lapsi tai nuori voi huonosti. (Mäkelä 2018, 131.) Vanhempien ongelmallinen päihteiden käyttö voi jättää syvät jäljet lapseen ja heijastuu usein myös aikuisuuteen ja siellä tärkeisiin ihmissuhteisiin. Lapsuuden kokemuksilla voi olla pitkät jäljet, koska se vaikuttaa henkilön minäkäsitykseen ja toimintakykyyn. Useat päihteitä käyttävien vanhempien lapset puhuvat perheen

sairastuttavasta tunneilmapiiristä. Ilmassa on paljon puhumattomia asioita ja selittämättömiä ilmiöitä. Lapsi vaistoo, että jotain on pielessä, mutta sitä ei missään vaiheessa sanoiteta.

Tässä tutkimuksessa päihteillä tarkoitetaan alkoholia, huumausaineita ja lääkkeiden liiallista käyttöä huumaavassa tarkoituksessa. Päihteiden liiallisella tai ongelmallisella käytöllä tarkoitetaan tässä isien omaa, subjektiivista kokemusta haitallisesta käytöstä niin lapsuutensa kokemusten osalta kuin aikuisuudessa. Tutkimuksessa ei puhuta varsinaisesti päihderiippuvuudesta, koska sitä ei voida isien eikä heidän alkoholia käyttäneiden vanhempiensa kohdalla todentaa.

2.2.5 Lapset ja päihteet perheessä

Lapset tarvitsevat tasapainoisia, hienotunteisia, rakastavia ja kannustavia ihmissuhteita. Lapset haavoittuvat hyvin herkästi, jos he joutuvat kaltoinkohtelun, hyväksikäytön tai väkivallan uhreiksi. Kaltoinkohtelu ja laiminlyönti on erityisen vahingoittavaa silloin, kun tekijä on joku läheinen ihminen, jonka lähtökohtaisesti pitäisi huolehtia lapsesta. Koska pienen lapsen pääasiallinen tarve liittyy kiintymykseen, lapset mukautuvat vanhempiensa tyyliin. Ikänsä ja haavoittuvuutensa takia, heillä ei ole muuta mahdollisuutta. Kroonisissa ja äärimmäisissä oloissa lapsilla on monimutkaisia traumareaktioita. Lapset sopeutuvat pelottaviin ja ylivoimaisiin oloihin henkiinjäämisreaktioiden avulla. Heidän autonominen hermojärjestelmänsä aktivoituu ja käynnistää jähmety- taistele- ja pakene- reaktion. Lapsen kehoa ohjaa tällöin biokemiallinen reaktio, johon liittyvät adrenaliini ja kortisoli, jolloin lapsi tuntee itsensä levottomaksi ja ylivalppaaksi. (Soisalo 2012,105.)

Parentifikaatio on termi, jolla tarkoitetaan perhetilannetta, jossa vanhempien ja lasten roolit vääristyvät ja normaalit perheenjäsenten väliset rajat hämärtyvät. Tällöin lapsi joutuu ottamaan vanhemman roolin ja huolehtimaan molempien tai yhden vanhemman fyysisistä, emotionaalisista ja joskus taloudellisistakin tarpeista. Pitkään jatkuva lapsuusiän parentifikaatio voi aiheuttaa aikuisiällä depressiivistä oireilua, ristiriitaisuutta kiintymyssuhteissa, narsistisia ja muita tuhoisia persoonallisuudenpiirteitä, huijari-ilmiön (eli tunne minän epäaitoudesta) sekä taipumusta käyttää mustavalkoista jaottelua eli lohkomista psykologisena puolustusmekanismina. Toisaalta vanhemmista huolehtiminen voi opettaa lapselle myös vastuullisuutta ja omatoimisuutta, mutta

pääosin sen on katsottu olevan haitallista. Haitallisinta parentifikaatio on silloin, jos kummaltakaan huoltajalta ei saa hoivaa vastavuoroisesti takaisin päin. Lapsen ja vanhempien roolien vaihtumisesta voi seurata, että lapsi kokee olevansa arvokas vain kyetessään huolehtimaan toisten ihmisten tarpeista. (Soisalo 2012, 188-191.) Selviytyäkseen valtaosa lapsista pyrkii kontrolloimaan heidän vaikeaa elämän tilannettaan. He huolehtivat juovien vanhempiensa ja sisarustensa tarpeista ja tunteista, unohtaen omansa. Lapsilla on korkea riski lapsuudessa ja myöhemmällä iällä erilaisiin mielenterveyden ongelmiin ja itse vanhemmaksi tullessaan, heitä haastaa monin tavoin vanhemmuuden aiheuttama stressi ja ahdistus. Olisi tärkeää tavoittaa palveluissa nämä korkean riskin omaavat, päihderiippuvaisten vanhempien lapset, vaikka he eivät käyttäytymisellään osoittaisi ulospäin minkäänlaisia oireita. (Tedgård, ym. 2019, 239.)

Perheessä, jossa on liiallista alkoholin käyttöä, selviytymisen avainkysymys on sopeutuminen. Perheenjäsenet oppivat sopeuttamaan käyttäytymistään minimoidakseen päihdeongelman haittavaikutukset. Sopeutumiskeinona se kehittää selviytymisstrategioita. Niitä syntyy, vaikka perhe itse kieltäisikin päihdeongelman olemassaolon. Verbaalisiin selviytymisstrategioihin kuuluu perheenjäsenien yritykset keskustella päihdeongelman kanssa hänen ongelmastaan. Useimmissa perheissä kukaan ei kuitenkaan halua puhua päihdeongelmasta, vaan jokainen toivoo, että vaikeneminen tekisi ongelman tyhjäksi. Toinen selviytymisstrategioiden tyyppi muodostuu käyttäytymismalleista. Ne ovat tapoja, joilla muut perheenjäsenet tietoisesti tai tiedostamatta omaksuvat selviytyäkseen tilanteesta. Tyypillisiä käyttäytymisstrategioita ovat alkoholin piilottaminen, pullojen merkitseminen, poissaolot kotoa ja pyrkimys olla omissa oloissaan. Perheissä, joissa alkoholinkäyttö noudattelee sosiaalisesti hyväksyttäviä rajoja, ei noudateta näin epätavallisia kontrollimenetelmiä. (Ackerman 1990, 24-30.) Koska perheessä alkoholista ja päihteistä ei puhuta, lapset oppivat vaikenemaan siitä niin perheen sisällä kuin ulkopuolella. Perheen vaikeaa tilannetta salaillakseen perheen jäsenet säätelevät perheen ulkopuolisia sosiaalisia suhteitaan.

Selviytymisstrategioihin kuuluu yleensä eristäytyminen. Sosiaalinen eristäytyminen tarkoittaa vetäytymistä kanssakäymisestä muiden kanssa, jossa perhe ikään kuin kieltää itseltään ne tukirakenteet, joita se tarvitsisi. Sosiaalinen irrottautuminen voi tapahtua kahdella tavalla – joko konkreettisesti fyysisenä eristäytymisenä tai henkisesti tunnetasolla. Fyysisessä eristäytymisessä perhe konkreettisesti vetäytyy eroon kontakteista muiden ihmisten kanssa. Lapset eivät esimerkiksi pyydä ystäviään käy-

mään luonaan. Emotionaalinen eristäytyminen merkitsee perheen myönteisten emotionaalisten suhteiden vähentymistä. Niiden vähenemisen korvaa kielteisten tunteiden, kuten jännityksen, ahdistuneisuuden ja voimattomuuden lisääntyminen. Emotionaalinen eristäytyminen saattaa olla vakavin kaikista ei-päihdeongelmaisten perheenjäsenten ongelmista. Se ei vaikuta vain perhepiirissä elämiseen vaan myös sen ulkopuolella. Terveet ihmissuhteet täytyy kieltää tai niiden solmimista täytyy lykätä, jotta ihminen kykenisi selviytymään epäterveestä tilanteesta. Useissa tutkimuksissa (mm. Ackerman 1978) on todettu, että niillä alkoholiperheiden lapsilla, jotka kykenevät solmimaan tärkeitä perheen ulkopuolisia ystävyyssuhteita, oli pienempi vaara itse tulla päihdeongelmaiseksi aikuisiällä. (Ackerman 1990, 24-30.)

Päihteitä ongelmallisesti käyttävien vanhempien lapsilla esiintyy yleensä kolmea eri päätunnetta: vihaa, pelkoa ja häpeää. Kun vanhempi ei juo, lapsi pelkää sen aloittamista ja vanhemman ollessa päihtyneenä lapsi pelkää vanhemman käyttäytymisen muutosta. Myös iloinen päihtynyt vanhempi voi pelottaa, koska vaikuttaa vieraalta. Lapsi voi pelätä myös vanhemman terveyden menettämisen puolesta. Vihaa lapsi saattaa tuntea esimerkiksi mahdollisen väkivallan tai epäreilun ja häiritsevän käytöksen takia. Häpeä on tavallinen tunne alkoholistin omaisilla. Lapsi voi hävetä perheen tilannetta, vanhempien tai vanhemman juomista ja käyttäytymistä. (Itäpuisto 2008, 34-37.)

Perheen sisällä voi olla suuria eroja sen suhteen, miten päihteiden käyttö koetaan ja miten siihen reagoidaan. Perheissä, joissa on haitallista päihdekäyttöä, on tyypillistä, että perheenjäsenet ottavat selviytyäkseen tiettyjä perheen tasapainoa ylläpitäviä rooleja. Joku lapsista, usein esikoinen ottaa niin sanotun hyperaikuisen roolin. Hän asettuu näin toimimaan perheen aikuisena päihdeongelmaisen vanhemman tilalle ottaen vastuuta aikuisen tapaan. Hän kantaa huolta muista perheenjäsenistä, mutta on itse usein yksinäinen. Perheen toinen lapsi taas toimii usein perheen sisällä ristiriitojen aiheuttajana, syntipukkina. Toiminnan tarkoituksena on kiinnittää huomiota pois päihdeongelmasta. Kolmannen lapsen rooli on usein olla niin sanotusti näkymätön lapsi, unohdettu lapsi, joka ei saa huomiota hyvässä tai pahassa. Yleistä on, että perheen kuopusta pidetään maskottina, joka saa muut perheenjäsenet hyvälle tuulelle. Muilla on taipumus suojella kuopusta. (Taitto 2002, 17-18.) Perheen jäsenten rooli eivät ole aina näin tarkkarajaisia, mutta usein päihteitä käyttäneissä perheissä kasvaneiden on helppo tunnistaa rooleista oma ja sisarustensa käyttämät roolit.

Alkoholia liikaa käyttävien vanhempien lapset ovat hyvin alttiita vanhempiensa vaikutuksella ja saattavat kasvattaa itselleen samanlaisia persoonallisuuden piirteitä. Vaikka yleisesti ollaan sitä mieltä, ettei ole olemassa erityistä alkoholistin persoonallisuutta, on, että monipäihdeongelmaisista leimaa samanlaiset persoonallisuuden piirteet, kuten ahdistus, masennus ja huono itsetunto (Forrest 1975). Jos nämä piirteet tarttuvat mallioppimisen kautta, lasten ongelmat saattavat pahentua, kun he kasvavat aikuisiksi. (Ackerman 1990, 66.)

Tässä tutkimuksessa vältetään sanoja päihdeperhe, päihdevanhempi tai päihdeisiä, koska ne ovat termeinä hyvin negatiivisävytteisiä ja leimaavia. Vanhempi, perhe, isä ja äiti ovat olleet paljon muuta kuin päihdeliitonaisia. Isien lapsuudenperheitä kuvaan perheinä, joissa vanhemmilla on ollut ongelmallista päihdekäyttöä. Käytän tässä tutkimuksessa käsitettä lasinen lapsuus kuvaamaan elämää, jossa vanhemman tai vanhempien alkoholin käyttö aiheuttaa todellisia ja kauaskantoisia ongelmia lapsen elämässä. Vanhemman alkoholin käyttö on ongelma silloin, kun se häiritsee lasta ja aiheuttaa kärsimystä. Kun tästä tulee toistuvuudeltaan tai vaikutuksiltaan haitallista lapsen kasvulle ja tavalliselle elämälle, puhutaan lasisesta lapsuudesta. Lasinen lapsuus on A-klinikkasäätiön kehittämä ja ylläpitämä käsite, mutta sen käyttö on yleistynyt siten, että termiä käytettäessä ymmärretään, mitä käsitteellä tarkoitetaan. Termin käyttöä tässä tutkimuksessa puoltaa sekin, että tutkimuskohteena oleva ryhmätoiminta on toteutettu yhteistyössä A-klinikkasäätiön Lasinen lapsuus- haastava arki-hankkeen kanssa ja ryhmätoiminta tunnetaan yleisesti Lasinen lapsuus- ryhmänä. Lasinen lapsuus vaikuttaa hyvin monella eri tavalla lapsuuteen, nuoruuteen, aikuisuuteen ja vanhemmuuteen, sekä muun muassa tunteiden käsittelyyn, opittuihin toimintamalleihin ja itsetuntoon. Tässä tutkimuksessa kuitenkin päädyin rajaamaan vaikutusten käsittelyn isyyteen, ylisukupolviseen päihdekäyttöön ja lapsuuden kokemusten käsittelyyn.

3 Tutkimuksen toteutus

3.1 Tutkielman metodologiset valinnat

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus ja lähestyn aihetta fenomenologisesta näkökulmasta, jossa tutkimuksen kohteena on vertaisryhmään osallistuneiden isien kokemukset. Tutkimuksessa on toimintatutkimuksellisia piirteitä, koska keskityn ryhmätoiminnan tarkasteluun kehittämisen työotteella. Metodologisissa valinnoissa pyrin ottamaan erityisesti huomioon eettiset asiat, koska kyseessä on kuitenkin erityistä sensitiivisyyttä vaativa aihepiiri.

Fenomenologisen tutkimuksen tarkoituksena on lisätä ymmärrystämme jostain ihmisen elämään liittyvästä ilmiöstä ja sillä voi olla myös tärkeä tehtävä ongelmien selvittämiseksi ja muuttamiseksi. Usein tutkittavaan asiaan liittyy joitakin ongelmia ja kehittämistarpeita. Ihmisen elämään liittyvät ongelmat ovat usein ihmisen oman toiminnan tulosta. Jotta toimintaa pystytään tietoisesti kehittämään, edellyttää se olemassa olevien toimintatapojen merkitysrakenteiden ymmärtämistä. (Laine 2015, 50.) Isä-ryhmän jatkokehittämisen näkökulmasta on tärkeää saada syvällistä tietoa ja merkitysrakenteiden ymmärrystä lapsuuden aikaisten kokemusten merkityksestä ryhmäläisten isyyteen ja omaan päihteiden käyttöön.

Laadullisessa tutkimuksessa nojataan tutkimuksen perusteluissa havaintojen teoriapitoisuuteen. Havaintojen teoriapitoisuudella tarkoitetaan sitä, että millainen yksilön käsitys ilmiöstä on, millaisia merkityksiä tutkittavalle ilmiölle annetaan tai millaisia välineitä tutkimuksessa käytetään, vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Tutkimustulokset eivät ole käytetystä havaintomenetelmästä tai käyttäjästä irrallisia. Ei siis ole puhdasta objektiivista tietoa, vaan kaikki tieto on siinä mielessä subjektiivista, että tutkija päättää tutkimusasetelmasta oman ymmärryksen varassa. Tässä mielessä laadullisen tutkimuksen perustelut korostavat teoriapitoisuutta kaiken tutkimuksen lähtökohtana. (Tuomi & Sarajarvi 2018, 25.) Tässä tutkimuksessa painotetaan tarkastelemaan isien kokemusta ja ymmärrystä muodostetaan heidän kokemustensa kautta. Tutkijana pyrin olemaan mahdollisimman avoin ja lähestymään tutkimuskohdetta ilman ennalta määrättyjä oletuksia, määritelmää tai teoreettista viitekehystä.

Fenomenologinen tutkimuksen kohde voidaan tarkentaa kokemuksen tutkimukseen, koska ihmisen suhde maailmaan ymmärretään intentionaaliseksi ja koska ilmiöt merkitsevät yksilölle jotain, kokemus muotoutuu merkitysten mukaan. Merkitysteoria sisältää myös ajatuksen siitä, että ihminen on perusteiltaan yhteisöllinen. Merkityksen, joiden avulla todellisuus avautuu meille, eivät ole meissä synnynnäisesti, vaan niiden lähde on yhteisö, johon jokainen ihminen kasvaa ja johon hänet kasvatetaan. Merkitykset ovat subjekteja yhdistäviä. Fenomenologiseen tutkimukseen hermeneuttinen ulottuvuus tulee mukaan tulkinnan tarpeen mukaan. Ajatuksena on, että hermeneutiikalla tarkoitetaan yleisesti ymmärtämisen ja tulkinnan teoriaa. Ymmärtäminen on aina tulkintaa ja kaiken ymmärtämisen pohjana on jo aiemmin ymmärretty. Ymmärtäminen ei ala tyhjästä, vaan sen perustana on aiempi ymmärrys eli esiyymmärrys. Ymmärtäminen etenee kehämäisesti eli hermeneuttisena kehänä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 40) Esiymmärryksenä on olemassa aiempi tutkimus ja tutkijan työkokemuksen kautta tullut esiyymmärrys aiheesta, mutta isien tuottamien merkitysten kautta ja niitä pohtimalla tuotetaan syvällisempää tietoa tutkittavasta kohteesta.

Analyysissä hyödynsin sisällönanalyysiä ja teemoittelua. Luin saatua aineistoa useamman kerran läpi saadakseni kokonaiskuvan aineistosta. Nostin sisällönanalyysin ja teemojen avulla aineistosta esille vastaukset tutkimuskysymyksiin. Teemoittelun avulla analyysivaiheessa tarkastelin aineistosta niitä piirteitä, jotka ovat yhtenäisiä useammalle ryhmään osallistuville. Sen lisäksi tarkastelen, löytyykö ryhmäläisten aineistoista eroavaisuuksia.

3.2 Työn tavoite ja tutkimuskysymys

Tutkimuksen tutkimuskysymyksenä on, millainen on verkossa tapahtuvan vertaistuen merkitys isien vanhemmuuden vahvistamisessa ja päihteiden käytön hallinnassa -kun taustalla on ylisukupolvinen ongelma. Millaisen merkityksen isät antavat verkossa toteutettavalle vertaistukiryhmälle lapsuuden kokemusten käsittelyssä, isyyden vahvistumisessa ja päihteiden käytön hallinnassa?

Tutkimuksen kohteena on siis verkossa toteutettu Lasinen lapsuus -vertaistukiryhmä, joka on kohdennettu isille, jotka ovat kokeneet päihdehaittoja lapsuudessaan ja kokevat oman päihteiden käyttönsä ongelmalliseksi. Ryhmä toteutettiin aikavälillä 4.5.-18.6.2020 ja se sisälsi vaihtuvia teemoja, alustalla käytävien ryhmäkeskusteluja ja kaksi chat-pohjaista keskustelua. Ryhmään haettiin

osallistujia valtakunnallisesti markkinoimalla ryhmää muun muassa sosiaalisessa mediassa ja olemassa oleville yhteistyöverkostoille. Tutkimus voidaan nähdä osana verkossa tapahtuvan vertaistukiryhmän kehittämisprosessia, koska kyseessä oli ensimmäinen isille suunnattu Lasinen lapsuus- ryhmä. Ryhmälustan, käyttötuen ja tuen ohjaajille tarjosi A-klinikkasäätiön Lasinen lapsuus- haastava arki- hanke, joka pureutuu erityisesti lasisen lapsuuden varjostaman vanhemmuuden haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Hankkeen kautta järjestetään yhteistyössä verkostojen kanssa ammatillisesti ohjattuja vertaistukiryhmiä usealla eri paikkakunnalla. Tämä tutkimuksen kohteena oleva verkossa pidetty isien ryhmä toteutettiin valtakunnallisesti ja yhteistyössä Kirkkopalvelut ry:n Erityisesti Isä – toiminnan kanssa, josta tuli toinen ryhmän ohjaaja. Toimin itse ryhmässä toisena ohjaajana.

Ryhmäläiset hakeutuivat ryhmään kertomalla lyhyesti elämäntilanteestaan, jonka kautta varmistettiin, että ryhmään saatiin juuri kohderyhmään kuuluvia osallistujia. Ennen ryhmää isät rekisteröityivät järjestelmään ja saivat tunnukset ryhmälustalle kirjautumiseen. Tiedote tutkimukseen osallistumisesta oli ryhmän alustan esittelysivulle, joka oli kaikkien ryhmäläisten luettavana. Ryhmään osallistujalla oli oikeus kieltäytyä vastaamasta tutkimuksellisiin osioihin eli käytännössä jokaisen osallistujan piti vahvistaa, että oli lukenut tiedotteen ja antaa suostumuksensa kirjoittamalla hyväksyvänsä, että kyselyn vastauksia voidaan käyttää tutkimustarkoitukseen tässä kyseisessä tutkimuksessa.

Kysymysten laatimisessa ja muotoilemisessa on oltava huolellinen, sillä kysymykset luovat perustan tutkimuksen onnistumiselle. Kysymysten muoto aiheuttaa eniten virheitä tutkimustuloksiin, sillä jos vastaaja ajattelee samalla tavalla kuin tutkija on tarkoittanut, tulokset vääristyvät. Kysymysten täytyy olla yksiselitteisiä, eivätkä ne saa olla johdattelevia. Niitä ryhdytään rakentamaan tutkimuksen tavoitteiden ja tutkimusongelmien mukaisesti. (Valli 2018, 93.) Tutkimukseen vastaajien joukko tiedettiin pieneksi, joten päädyttiin toteuttamaan kysely avoimia kysymyksiä hyödyntäen. Avointen kysymysten etu on, että vastausten joukossa voi olla hyviä ideoita ja niiden kautta on mahdollista saada vastaajan mielipide perusteellisesti selville (Valli 2018, 114.). Oli tavoitteena saada pienestä tutkimusjoukosta kuitenkin mahdollisimman laaja tutkimusaineisto. Aineiston keräämiseen lähdettiin vasta kun tutkimusongelma oli selvillä, jolloin kyselyn kysymykset pystyttiin johtamaan tutkimusongelmasta ja -kysymyksistä. Tutkimuskysymysten laatimisessa huomioitiin se, että

kysymykset olivat yksiselitteisiä ja helppoja vastata, koska anonyymissä kyselyssä kysyjä ei pysty selventämään kysymyksen tarkoitusta. Tutkimusaineisto kerättiin verkkokyselyä käyttäen.

3.3 Ryhmän teemat ja ryhmätoiminta

Ryhmää toteutettiin seitsemän viikon ajan. Ryhmässä oli heti alussa valmiina seuraavat kohdat: tervetuloa ryhmään, esittäytyminen, ilmoitustaulu, ohjeet; lue ja kuittaa ja jatkuva aihe: mitä minulle kuuluu. Myöhemmin lisättiin keskustelualueita, joissa ryhmäläiset pystyivät antamaan toisilleen vinkkejä rentoutumiseen ja laittamaan esille itselleen merkityksellisiä niin sanottuja voimabiisejä. Ryhmässä oli myös joka viikko vaihtuvia teemoja, joita oli yhteensä viisi. Teemoja olivat minuus, lapsuus, isyys, oman elämän johtaminen ja tulevaisuus. Teemojen sisällä käsiteltiin lasista lapsuutta ja omaa suhdetta päihteisiin, vaikka ne eivät olleet erillisinä teemoina.

Ensimmäisen viikon aikana ryhmäläiset tutustuivat ohjeisiin ja kirjoittivat esittäytymistekstit. Ensimmäisen viikon jälkeen aloitimme teemalla: Miten minusta tuli minä. Elämänjangan avulla isien tehtävänä oli pohtia mitkä asiat, tapahtumat ja henkilöt ovat vaikuttaneet merkittävästi heidän elämäänsä ja kuinka nämä vaikutukset näkyvät vielä tänäkin päivänä. Toisena teemana oli minun lapsuuteni. Viikon aikana ryhmäläisille avattiin päihteiden käytön vaikutusta perhesuhteisiin ja siinä otettaviin erilaisiin rooleihin. Mitä enemmän perheessä on epätasapainoa, sitä kärjistyneemmiksi roolit voivat muodostua. Yleisiä lasten rooleja ovat muun muassa taakankantaja, syntipukki, näkymätön lapsi ja hassuttelija (Taitto 2002, 17-18). Ryhmäläiset pohtivat viikon aikana minkälaisia rooleja he ovat lapsuuden perheessään ottaneet, miten ne näkyivät lapsuudessa, nuoruudessa, aikuisuudessa ja omassa vanhemmuudessa. Alkupään ryhmäviikot keskittyivät selkeästi ryhmäläisten historiaan.

Ryhmän puolivälin jälkeen siirryttiin nykyhetkeen ja tulevaan. Kolmantena teemana oli minä isänä. Viikon aikana pohdittiin isän merkitystä ja omaa isyyttä; mikä siinä on ollut helppoa, mikä haastavaa, millainen isä haluaisi olla ja miten lasinen lapsuus on vaikuttanut omaan isyyteen. Neljäntenä teemana oli oman elämän johtaminen. Viikon aikana pohdittiin oman elämän johtamisen haasteita, elämäntilannetta ja sitä, miten pystyy tunnistamaan omat tarpeet ja rajat. Pohdittiin, miten saa tehtyä itselleen ja lapsilleen mielekkään arjen. Viikon aikana käsiteltiin myös päihteiden käytön vaikutusta

arkeen. Viidentenä teemana oli tulevaisuus, jonka aikana ryhmäläiset pohtivat tulevaisuuden tavoitteita suhteessa isyyteen ja vanhemmuuteen, sekä pohtivat millä keinoin tavoitteet ovat saavutettavissa.

Ryhmän aikana järjestettiin kaksi chat -pohjaista keskustelua, jossa ryhmäläisillä oli mahdollisuus reaaliaikaisesti keskustella vertaisten ja ohjaajien kanssa. Teemojen ohessa tarjosimme joka viikko tietoa lasisen lapsuuden eri teemoista lisäämällä alustalle muun muassa tutkimustietoa, kokemuskertomuksia, itseapu- oppaita ja tietoa erilaisista tarjolla olevista tutkimusmuodoista. Tutkimusaineistoa kerättiin isiltä ryhmän lopussa, viimeisellä ryhmäviikolla.

3.4 Tutkimusaineiston kerääminen

Tutkimusaineiston keräsin käyttäen Lasinen lapsuus- ryhmän ryhmäläisille tarkoitettua verkkokyselyä. Ryhmän alussa kerroin info- alueella tutkimustehtävästä ja kerroin, mitä rajattua aluetta aion aineistona käyttää. Lisäksi pyysin ryhmäläisiä ilmaisemaan sen, hyväksyvätkö he, että heidän ajatuksiaan käytetään tutkimusaineistona. Kaikki ryhmäläiset ilmaisivat hyväksynnän, mikä helpotti kyselyn toteuttamista. Hyväksynnän antamisen myötä, pystyin varmistamaan, että ryhmäläiset ovat tutustuneet info- osioon ja olivat tietoisia, mihin antoivat luvan.

Päädyin pitämään ryhmäalustalla käydyt keskustelut tutkimismateriaalin ulkopuolella, jotta ryhmäläiset pystyvät tuottamaan siellä vapaata ajatusta ilman, että heidän pitäisi miettiä ajatusten tulevan aineistoksi tutkimukseen. Ryhmässä käydyt keskustelut tarjosivat paljon informaatiota, mutta eettisesti ajateltuna tutkimuksessa oli hyvä pysyttäytyä lähinnä ryhmä- toiminnan tutkimiseen, sen sijaan että olisi tutkinut ryhmän tuottamaa sisältöä.

Koska kyseessä oli verkossa toteutettu ryhmä, jonka osallistujat ovat anonyymeja, oli järkevintä toteuttaa aineiston kerääminen sellaisessa muodossa, jossa heidän anonyymisyys säilyy. Perinteisesti lomakekyselyllä ei ole nähty olevan kovin paljon tekemistä laadullisen tutkimuksen kanssa. Tässä tutkimuksessa aineiston keräämisen ainoaksi eettiseksi vaihtoehdoksi jäi kuitenkin toteutus

lomakekyselynä. Tutkimukseen osallistuvien määrä oli tässä tutkimuksessa pieni, koska ryhmään osallistuvia oli vähäinen määrä. Tutkimukseen osallistujat edustavat ylipäätään melko marginaalista joukkoa, jota usein on vaikea tavoittaa ja sitouttaa toimintaan. Osallistujien valinnan kriteereinä olivat isyys, kokemus lasisesta lapsuudesta ja haasteet omassa päihdekäytössä. Tähän tutkimukseen osallistuneista kaikki kuuluivat täydellisesti haettavaan kohderyhmään eli kaikilla osallistuneilla oli oma kokemus sekä isyydestä että päihhteistä.

Aineisto kerättiin palautteen antamisen omaisesti siten, että verkko- alustalle laadittiin kysely (liite 2.), johon isät kävivät vastaamassa kirjallisesti avoimiin kysymyksiin. Isät vastasivat kyselyyn anonyymisti. Aineisto kerättiin kesällä 2020, ryhmäviikolla 7.

Isille suunnatut avoimet kysymykset käsittelivät seuraavia aiheita:

- ryhmän merkitys lapsuuden kokemusten käsittelyssä
- ryhmän merkitys suhteessa omaan isyyden kokemiseen
- ryhmän merkitys suhteessa omaan päihdekäyttöön
- mitä muita mahdollisia merkityksiä ryhmällä on ollut
- millainen kokemus verkossa toteutettu ryhmätoiminto oli
- millainen kokemus isille suunnattu ryhmätoiminto oli
- kokiko antaneensa ja saaneensa vertaistukea muilta ja mikä merkitys sillä oli
- mikä toimi ryhmässä
- mitä kehitettävää ryhmässä oli, mikä tuotti haasteita
- suositteleeko muille vastaavanlaista ryhmätoimintaa ja miksi
- avoin kohta muulle palautteelle.

Pyrkimyksenä on käyttää aineistoa ”ekologisesti” mahdollisimman kattavasti, kuvata tutkimuskohdetta ja tulkita kerättyä aineistoa aiempaan tutkimustietoon peilaten. Fenomenologis-hermeneuttisessa perinteessä ontologia on aina epistemologiaan nähden ensisijainen. Tämä tarkoittaa, että ihmisen oleminen määrittää myös sen, millainen todellisuus hänellä on, eikä toisinpäin.

Tutkimuksen metodi on fenomenologinen, joka sisältää kuvausta ja tulkintaa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 71.) Eskola ja Suoranta (2014) ovat tuoneet esille, että ratkaisevaa ei ole aineiston koko vaan tulkintojen kestävyys ja syvyys. Laadullisessa tutkimuksessa ei yritetä päästä tilastollisiin yleistyksiin, vaan siinä mieluummin pyritään esimerkiksi kuvaamaan ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Näin ollen laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt, joilta tutkimustietoa kerätään, omaavat kokemusta aiheesta tai tietävät tutkittavasta ilmiöstä mieluusti mahdollisimman paljon. Tiedonantajien valinnan pitää olla harkittua ja tarkoitukseen sopivaa, eikä satunnaista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98.)

Ensimmäisen pyynnön jälkeen kyselyyn vastasi kaksi isää. Sen jälkeen lähetettiin toinen pyyntö, jonka jälkeen vastasi kaksi isää. Vastauksia tuli siis yhteensä neljä ja vastauksia tuli kaikkiin kysymyksiin. Vastaukset olivat pääsääntöisesti lyhyitä, mutta hyvin pohdittuja ja vastasivat juuri kysytyyn asiaan. Osa isistä oli pohtinut enemmän ryhmän vaikutusta oman hyödyn näkökulmasta ja osa taas painotti vastauksissa enemmän ryhmäkokonaisuuden arviointia. Vastaukset annettiin lauseina. Osa oli vastannut avoimiin kysymyksiin yhdellä lauseella ja osa vastaajista tuotti tekstiä useita lauseita. Vastaukset kuvasivat hyvin isien kokemusta ja antoivat tutkijan näkökulmasta uudenlaista ymmärrystä ryhmäläisten kokemuksesta muun muassa vertaistuen merkityksellisyyteen. Kokemusten saaminen oli tärkeää tutkimuksen kannalta, koska vastaukset tuottivat sellaista tietoa, mitä ei esimerkiksi ryhmää havainnoimalla olisi saanut.

3.5 Sisällönanalyysi

Koska tavoitteena on saada aineistosta esille kokemuksia tiettyjen ryhmän tavoitteena olleiden teemojen ympärille, valitsin temaattisen analyysin. Käytännössä temaattiseen analyysiin pätevät samat periaatteet kuin sisällönanalyysiin ja analyysitavat etenevät pitkälti samalla tavoin, mutta joitakin eroja löytyy. Erot liittyvät aineistolähtöisen analyysin logiikkaan. Sisällönanalyysissä aineisto pilkotaan pelkistetyiksi ilmauksiksi, joista lähdetään ryhmittelyn ja luokittelujen perusteella muodostamaan kokoavaa käsitettä ja kuvailu tapahtuu taulukkomuodossa. Temaattisessa analyysissä aineistosta nostetaan esille kiinnostavat seikat ja näin pyritään tunnistamaan aineistoa ohjaavat perusajatukset. Näiden ajatusten ympärille muodostetaan käsittekartan kaltaisten temaattisten

karttojen avulla teemaan liittyvä kokonaisuus. Jokaisen teeman tulee olla johdonmukainen ja teemojen tulee erota toisistaan. Kuten sisällönanalyysissä siirtyminen alaluokista ylempiin luokkiin tiivistää ilmaisua, samoin temaattisessa analyysissä edetään kohti tiiviimpää ilmaisua ja tiiviimpiä karttoja. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Luin ensin saadun aineiston useaan kertaan läpi lomakepohjassa, jonka jälkeen otin vastaukset lomakepohjasta omaan tiedostoonsa kuvauksiksi isien tuottamista vastauksista ja luin ne vielä läpi useaan kertaan. Käytin runsaasti aikaa aineiston lukemiseen. Olennaiset asiat paljastuvat tutkijalle vasta, kun ymmärtää paremmin ilmaisujen merkityksiä tutkittavan omasta näkökulmasta (Laine 2015, 42.). Kävin ensin läpi aineiston alkuperäisilmaisut ja koodasin ne alleviivaamalla eri väreillä tutkimuksen teemojen mukaisesti. Muodostin niistä pelkistettyjä ilmaisuja, jotka kuvasivat mahdollisimman hyvin eri isien tuomia merkityksiä tutkimuksen teemoihin liittyen. Etsin aineistosta olennaisen tiedon ja tiivistin sen pelkistetyiksi lauseiksi. Analyysiyksiköksi valitsin merkityksen esiintuovan ajatuskokonaisuuden. Analyysiyksikkö voi olla yksittäinen sana, lause, lauseen osa tai ajatuskokonaisuus, joka sisältää useita lauseita (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108-110).

Ilmaisujen pelkistämisen jälkeen muodostin alakategoriat etsimällä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia aineistosta. Jäsenin aineistosta nousseet merkitykset merkityskokonaisuuksiksi ja tarkastelin tulkintaa vaativia lauseita ja lausekokonaisuuksia. Aineiston klusteroinnin kautta tiivistin aineiston viiteen yhdistävään kategoriaan; isien ryhmälle annetut merkitykset lapsuuden kokemusten käsittelyssä, isyyden vahvistumisessa ja päihteiden käytön hallinnassa. Sen lisäksi nostettiin esille isien kokemukset ja antamat merkitykset ryhmän vertaistuesta ja verkkototeutuksesta. Sosiaalisista suhteista saatavat voimavarat on määritelty Sheldon Cohenin ja Leonard Symen (1985) mukaan tietotuki, aineellinen tuki, arvostustuki ja henkinen tuki, joihin peilaan isien tuottamia verkossa toimivan vertaistuen kokemuksia ja niille antamia merkityksiä. Pyrin tarkastelemaan eri merkityskokonaisuuksien välisiä suhteita hahmottaakseni kokonaisrakenteen. Analyysin tukena oli oma aiempi työkokemus päihdetaustaisten isien kanssa toimimisesta, ohjaajana toimimisen kokemus ja tutkimuskirjallisuuden antama tuki, jotta pystyin tavoittamaan isien lapsuudenkokemusten merkityksen ja niiden vaikutusten syvyyden.

Yleisesti ottaen laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole välitöntä vaikutusta eikä merkitystä tutkimuksen onnistumiseen. Ei ole mekaanista sääntöä aineiston koon määrittämiseksi. Aineiston tehtävä on toimia tutkijan apuna rakennettaessa käsitteellistä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Tarkoitus ei ole ainoastaan kertoa aineistosta, vaan pyrkiä rakentamaan siitä teoreettisesti kestäviä näkökulmia. Tästä syystä yhtä tärkeää kuin pyrkiä kokoamaan rajattu laadullinen aineisto, on alusta lähtien pyrkiä kehittämään teoreettista herkkyyttä kohde- ilmiöstä. (Eskola & Suoranta, 1998, 61-62.)

Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa tutkijalla on keskeinen rooli tulkitsoijoina. Tarkoituksena on muodostaa sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Tähän päästään järjestämällä aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon, jonka avulla tutkimuksen kohteesta voidaan muodostaa johtopäätöksiä. Sisällönanalyysi etenee alkuperäisdatan pelkistämisestä aineiston ryhmittelyn ja luokittelun kautta tutkimustehtävään yhteydessä olevan yhdistävän luokan muodostamiseen. Ryhmittelyä ja luokittelua seuraa käsitteellistäminen, jossa tutkimuksen kannalta oleellisen tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä. Sisällönanalyysissä siis edetään empiirisen aineiston alkuperäisilmauksista käsitteellisempään näkemykseen, joiden avulla saadaan vastaus tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajarvi 2018.) Kyselytutkimuksesta tullut aineisto helpotti aineiston ryhmittelyä ja luokittelua, koska kysymykset kohdentavat vastaukset jo tietynlaisiin ryhmiin ja luokkiin. Avoimet kysymykset tuottivat vastauksiin eli isien kokemuksiin elävyyttä ja sävyeroja, mutta aineistosta löytyi yllättävän paljon yhtenäisyyttä eri isien välillä.

Fenomenologeilla on ajatus siitä, että yksilöt rakentuvat suhteessa maailmaan, jossa he elävät, ja he myös itse rakentavat tuota maailmaa. Tätä vastavuoroista suhdetta tutkitaan aina toimivan yksilön perspektiivistä eli kulloisenkin minän suhteina maailmaansa. Tätä kutsutaan ihmisen alkuperäiseksi maailmasuhteeksi. Ihmisillä on oma suhde erilaisiin asioihin elinympäristössä, esimerkiksi toisiin ihmisiin, sosiaalisiin tapahtumiin, esineisiin ja luonnonilmiöihin. Ihmistä ei voida ymmärtää irrallaan suhteessa maailmaansa. Fenomenologit näkevät myös, että ihmisen kokemuksellinen suhde maailmaan on tavoitteellinen. Ihminen suuntautuu maailmaan merkitysten ohjaamana ja kaikki kokemamme merkitsee meille jotain. Kokemukset rakentuvat olennaisesti merkityksinä. Kun tutkitaan kokemuksia, tutkitaan myös kokemusten merkitysisältöjä ja sen rakennetta. (Laine 2015, 30-31.) Ryhmä itsessään luo suhdekokonaisuuden, jossa ryhmäläiset ovat tulleet ryhmään

intentionaalisesti, hakemaan tietynlaisia kokemuksia ja merkityksiä, joita tutkimusaineistosta sisällön analyysin avulla etsittiin. Merkityksellistä kuitenkin tässä tutkimuksessa oli, että vähäisellä vuorovaikutuksella ja ei-reaaliaikaisella keskustelulla vertaisten kesken jaetaan ja rakentuu yhteisiä merkitysmaailmoja lapsuuden kokemusten vaikutuksesta, isyydestä ja päihteiden käytöstä.

Fenomenologinen merkitys sisältää ajatuksen siitä, että ihminen on pohjimmiltaan yhteisöllinen. Merkitykset, joiden valossa todellisuus meille avautuu, syntyvät yhteisössä, johon jokainen kasvaa tai kasvatetaan eli merkitykset eivät ole meissä sisäsyntyisesti. Ihminen on siis kulttuurinen olento ja merkitykset ovat intersubjektiivisiä, subjektien välisiä ja subjekteja yhdistäviä. Tutkittavat ihmiset ja tutkija itse on osa jonkun yhteisön luomaa merkitysten perinnettä. Jokaisen yksilön kokemusten tutkimus paljastaa myös jotain yleistä, mutta toisaalta jokainen yksilö on erilainen ja jokaisen ihmisen erilaisuudella on myös merkitystä. Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus on eräässä mielessä yksittäiseen suuntaavaa paikallistutkimusta, joka ei pyri löytämään universaaleja yleistyksiä, vaan ymmärtämään jonkin tutkittavan ihmisten joukon merkitysmaailmaa, esimerkiksi jonkin instituution jäsenten toimintakulttuurissa. (Laine 2015, 31-32.) Sisällönanalyysin kautta löydettiin niitä merkityksiä, joita isät ovat yksilöinä luoneet ja merkitysmaailmoja, joita he ryhmänsä jäsenenä ovat ryhmälle antaneet.

3.6 Eettiset kysymykset

Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa lähetin tutkimussuunnitelman A-klinikkasäätiölle, jossa suunnitelma käsiteltiin ja sille annettiin toteutuslupa (Liite 1). Tutkimushankkeelle on haettava erityinen lupa aina, kun hankkeen toteuttaminen edellyttää A-klinikkasäätiön päihdehuollon asiakkaiden mukanaoloa tai muuten vaikuttaa heidän asemaansa ja oikeuksiinsa sekä silloin kun tutkitaan työntekijöitä tai asiakirjoja. A-klinikkasäätiö on sitoutunut Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ihmistieteiden eettisiin periaatteisiin ja ennakoarvioinnin järjestämiseen. Eettisyyden näkökulmasta erityisen tärkeänä pidettiin tutkittavien riittävää informointia ja suostumuksen hankintaa. Tutkittavien informoinnissa on tärkeää avata, että heillä on oikeus kieltäytyä tutkimuksesta tai keskeyttää se perusteluitta ilman, että se vaikuttaa heidän oikeuttaan saada tarvitsemiaan hoito- tai muita palveluja. Yleensä edellytetään, että tutkittavan asiakkaan informointi ja suostumuksen hankkiminen tehdään kirjallisesti. Tätä suostumuksella hankittua tietoa

ei saa muuttaa tai luovuttaa muihin tarkoituksiin, ellei luovuttamiseen saada asianomaisen henkilön erillistä suostumusta. Tutkimuskohtaiset vaitiolositoumukset toimitettiin tutkijalle allekirjoitettavaksi tutkimusluvan liitteenä. Vaitiolositoumuksen allekirjoittaminen toimii myös tutkimusluvan saamisen ehtona.

Eettisesti ajateltuna on muistettava, että ihmiset eivät ole olemassa tutkimusta varten. Tutkimuksen aihe vaatii erityistä sensitiivisyyttä, koska osallistujat ovat ainutkertaisessa tilanteessa jakamassa kokemuksia vaikeista lapsuuden kokemuksista ja niiden vaikutuksesta nykyhetkeen. On pohdittava tutkijan roolia vallankäytön ja vastuun näkökulmasta ja tiedostettava oma rooli tutkijana. On tärkeää kunnioittaa osallistujien antamaa panosta tutkimukseen ja heidän tuottamaa kokemustietoa, koska tutkimukseen osallistuminen oli heille täysin vapaaehtoista. Tutkimuksen tuloksella suunnattiin muutokseen ja kehitykseen ryhmätoiminnan suhteen, joten ryhmäläiset kokivat tärkeäksi olla vaikuttamassa ja osallisina ryhmäkokonaisuuden kehittämisessä. Tutkimuksen tuloksilla on aina tietyt seuraamukset, joka on tärkeää huomioida ja avata osallistujille. Tässä tutkimuksessa oli tärkeää avata osallistujille, että tutkimukseen osallistumisella ei ole vaikutusta heidän toimimisessaan ryhmässä. Tutkimuksellinen osio eli kyselyyn vastaaminen oli varsinaisen ryhmätoiminnan loputtua, jolloin ryhmäläisillä oli jo kokemus ryhmäkokonaisuudesta ja he pystyivät vastaamaan kyselyyn miettimättä vastaamisen vaikutuksia esimerkiksi vuorovaikutukseen ryhmän toteuttajien kanssa.

Pohdittava ja huomioitava asia on oma kaksoisroolini sekä ryhmän ohjaajana, että tutkijana. Oli selkeää, että oma positio ryhmässä on tuotava ryhmäläisille esille. Heti ryhmän esittelyssä kerroin lyhyesti tutkimussuunnitelmasta ja siitä, että toimin ryhmässä tavallisena ryhmäohjaajana muutoin, paitsi sinä hetkenä, kun tutkimusmateriaali kerätään. Ryhmäpalautetta käytetään tutkimuksen lisäksi myös ryhmän kehittämiseen. Tiedote tutkimukseen osallistumisesta laadittiin ryhmän alustan esittelysivulle, joka oli kaikkien ryhmäläisten luettavana. Tätä keinoa ovat käyttäneet aiemmin A – klinikkasäätiöllä ryhmistä tutkimusta tehneet. Käytän tässä siis Lasinen lapsuus- toiminnan luomaa toimintatapaa. Mikäli ryhmään osallistuja ei haluaisi osallistua tutkimukseen, hänellä on oikeus kieltäytyä vastaamasta tutkimuksellisiin osioihin. Annoin heille tietoa tutkimuksen tarkoituksesta ja tietojen käyttötarkoituksesta ja käsittelystä. Ryhmäläiset valitsivat suostuvatko he tietojen luovuttamiseen. Käytiin läpi, että suostumuksella hankittua tietoa ei muuteta tai luovuteta muihin tarkoituksiin, ellei luovuttamiseen saada asianomaisen henkilön erillistä suostumusta.

Tutkimusmateriaalia hyödynnettäessä huolehditaan, että tietoja käsitellään siten, ettei tiedot ole muiden nähtävissä. Materiaali hävitetään siten, että ainoastaan esittämäni raportti on saatavilla.

Oli pyrkimys siihen, ettei ryhmän ohjaajana toimiminen vaikuta aineiston laatuun, jonka takia painotin ohjeistuksessa anonyymina vastaamista ja sitä, että tavoitteena on kerätä tietoa myös ryhmän kehittämistä varten. Tutkimuksellisenä kohteena on enemmän ryhmä ja sen toiminta, kuin ryhmäläisten henkilökohtaiset elämäntarinat. Aineiston käsittelyssä on pyrittävä objektiivisuuteen ja oli toivottavaa, että ryhmäläiset antavat kehittävää palautetta. On kuitenkin huomioitava, että täysin neutraali toiminta on mahdotonta ja objektiivisuus on subjektiivisuuden tiedostamista. Ryhmäläisillä oli tieto, että vastaamisesta ei aiheudu haittaa ja ettei se vaikuta heidän saamiinsa palveluihin eikä tukeen. Heiltä pyydettiin tietoon perustuva suostumus osallistua tutkimukseen.

Eettisesti ajateltuna, ohjaajien kohdalla tutkimus ei lisännyt kuormitusta, koska ohjaajina pystyimme vastausten avulla jäsennellysti refleктоimaan ryhmäprosessia ja itserefleктоimaan omaa ohjauskokemusta, josta on hyötyä niin henkisen hyvinvoinnin kuin itsensä kehittämisen näkökulmasta. Kohteena oleva tutkimuksen kohderyhmä vaatii tutkimustyössä erityistä sensitiivisyyttä, joten otin sen huomioon tutkimusaineiston keräämisessä. Verkossa tapahtuvassa ryhmässä osallistujat ovat mukana anonyymeina ja osallistujat ovat kotoisin ympäri Suomea. Todennäköisyys, että osallistujat tunsivat toisiaan, on pieni. Isät vastasivat kyselyyn vaiheessa, jossa ryhmätoiminta oli päättymässä, joten oletettavaa oli, että heille ryhmäkokonaisuuden pohdinta antoi mahdollisuuden refleктоida kokemusta ja palauttaa mieleen koko ryhmäkokonaisuuden. Otaksun, että vastaaminen mieluummin aiheutti myönteisiä kuin kielteisiä tunteita. Ei riitä, ettei vahingoita tutkittavaa; ei myöskään saa tehdä muullakaan tavoin väärin, kuten loukata tutkittavan ihmisarvoa tai arvokkuutta (Eskola & Suoranta 1998, 58).

Ryhmää eettisesti ajateltuna ryhmäläisten kohdalla puhutaan selviytymisestä vaikeista elämänvaiheista ja heidän omien vahvuuksien ja voimavarojen löytämisestä. Voimavaranäkökulma keskittyy kohderyhmän kapasiteettiin ja voimavaroihin. Se keskittyy yksilön ja yhteisön mahdollisuuksiin ja työstää asioita kohti heidän tulevaisuuttaan, enemmän kuin etsii ja keskittyy taustalla ja menneisyydessä oleviin ongelmiin. Tavoitteena on mobilisoida asiakkaan vahvuuksia, jotta hän pääsee päämääriinsä. (Healy 2005, 152.) Ryhmän viimeiset kerrat keskittyvät enemmän

tähän hetkeen ja tulevaisuuden suunnitelmiin, jolloin ryhmäläiset saavat tukea tutkimuksen jälkeen. Lisäksi ryhmäläisillä on mahdollisuus olla yhteydessä ohjaajiin ryhmäkertojen välissä, mikäli joku asia tuottaa ahdistusta ja siitä haluaa puhua.

Eettisyys koskee myös tutkimuksen laatua. Tutkijan on huolehdittava siitä, että tutkimussuunnitelma on laadukkaasti toteutettu, valittu tutkimusasetelma on sopiva ja raportointi on hyvin tehty. Eettisyys sitoutuu muodollisesti tutkimuksen luotettavuuden kriteereihin. Tutkimuksessa on hyvä olla vahva sitoutuneisuus tutkimusetiikkaan. Tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut ovat erottamattomia. Uskottavuus perustuu siihen, että tutkijat noudattavat hyvää tieteellistä käytäntöä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 149-150.) Tutkimuskohde oli minulle tutkijana merkittävä, koska olen tehnyt useita vuosia sosiaalialan töitä päihdetaustaisten isien kanssa. Työssäni kohdatut isät ovat tuottaneet vahvasti kokemuksiaan ylisukupolvisesta päihdekäytöstä ja oman isän päihdekäytön merkittävästä vaikutuksesta muun muassa heidän isyyteensä, vanhemmuuteen, päihdekäyttöön ja arjenhallintaan. Nämä kokemukset ohjasivat minua valitsemaan juuri tämän aiheen. Koin tärkeänä asiana pohtia tutkimuksen eettisyyttä koko tutkimusprosessin ajan, jotta tärkeää asiaa tuotaisiin mahdollisimman eettisesti, luotettavasti ja kohderyhmää kunnioittaen esille.

Luotettavuuden arvioinnissa on hyvä tuoda esille, mitä on tutkimassa ja miksi eli tutkimuksen kohde ja tarkoitus. Myös omat sitoumukset tutkijana on tärkeää tuoda esille; miksi juuri tämä tutkimus on tärkeä. On tärkeää kuvata aineiston kerääminen menetelmänä ja tekniikkana, sekä tuoda esille erityispiirteet, haasteet tai muut merkitykselliset seikat, joita aineistonkeruuseen on liittynyt. Tutkimuksen tiedonantajien kuvaaminen ja heidän valintaansa liittyvät seikat on hyvä kuvata ja pohtia myös tutkija- tiedonantaja- suhdetta. On myös tärkeää tuoda esille tutkimuksen kesto, kuvata aineiston analyysi ja tulokset, joihin sillä päästiin, sekä arvioida tutkimuksen luotettavuutta, eettisyyttä ja tutkimuksen raportointia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 163-164.)

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) mukaan: ”Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu muun muassa, että tutkijat ja tieteelliset asiantuntijat noudattavat tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja: rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten arvioinnissa. Heidän on sovellettava tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä sekä

toteutettava tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluvaa avoimuutta tutkimuksen tuloksia julkaistaessa. Tutkijoiden ja tieteellisten asiantuntijoiden on myös otettava huomioon muiden tutkijoiden työn ja saavutukset asianmukaisella tavalla niin, että he kunnioittavat muiden tutkijoiden työtä ja antavat heidän saavutuksilleen niille kuuluvan arvon ja merkityksen omassa tutkimuksessaan ja niiden tuloksia julkaistaessa.”

Tutkimuksen tarkastelu ja tutkimusprosessin onnistumisen itsearviointi on tärkeä osa tutkimuksen loppuun saattamista. Tutkimus on silloin onnistunut, kun tutkimuksen avulla saadaan muut näkemään jonkun ilmiön aikaisempaa selvemmin, jäsentyneemmin ja monipuolisemmin eli ymmärrämme asiaa paremmin kuin tutkimuksen alussa. Fenomenologisen tutkimuksen onnistuneisuutta voidaan arvioida kysymällä: kuinka olen tutkijana pystynyt tavoittamaan tutkittavien merkitysperspektiivin toiseuden ja mikä siinä on erilaisuutta suhteessa itseeni. Olenko ollut tutkijana riittävän itsekriittinen ja tietoinen tulkintaan liittyvistä ongelmista. (Laine 2015, 48-49.).

Onko tutkimus sitten lisännyt ilmiön parempaa ymmärrystä? Tutkimus on ainakin tuonut esille isille uudenlaisen tavan käsitellä lapsuuden ajan kokemuksia verkkoympäristössä ja isä- vertaisten kesken. Tutkimuksessa saatiin esiin isien vertaisuudelle antamia merkityksiä ja sitä, miten he käsittelevät lapsuuden perheessään koettua ongelmallista päihteiden käyttöä. Tutkijana antamani oletukset ryhmätoiminnan hyödyistä saivat vahvistusta, mutta tutkimus tuotti myös uutta näkökulmaa ryhmätoiminnan hyödyistä.

4 Isien kokemukset verkossa toteutettavasta vertaistuesta - tulokset

Vertaistukiryhmän aloitti siis kuusi isää, joista neljä isää oli aktiivisesti ryhmän loppuun asti. Kaksi isää jäi heti ryhmän alussa pois. Ryhmän loppuun käyneiden isien keski-ikä oli 37,5 vuotta. Nuorin osallistuja oli 29-vuotias ja vanhin 45-vuotias. Keskimäärin isillä oli kaksi lasta. Isissä oli sekä lähi-isiä ja etäisiä. Ryhmän loppuun käyneet neljä aktiivista isää, vastasivat kaikki palautteeseen. Vastanneet antoivat asteikolla 1-5 (1=ei lainkaan hyödyllinen, 5= erittäin hyödyllinen) ryhmän yleisarvoinniksi 4,25.

4.1. Isien kokemukset ryhmästä saadusta hyödystä lapsuuden kokemusten käsittelyssä

Vertaistuki auttoi lapsuuden kokemusten käsittelyssä, koska osallistujat kokivat, että oli hyvä kuulla muiden samankaltaisista lapsuudenkokemuksista ja sai mahdollisuuden avautua omista kokemuksistaan. Lasisen lapsuuden koettiin vaikuttavan elämään ja oman tarinan jakaminen koettiin merkityksellisenä.

”Lapsuudenkokemukseni asettavat haasteita jokapäiväiseen elämään. Ja etenkin omaan isyyteen.”

Vertaistuki antoi osallistujille kokemuksen siitä, että muitakin isiä on ollut vastaavissa tilanteissa. Ryhmäläiset olivat tehneet huomion, että ihmiset käsittelevät lapsuuden kokemuksia eri tavalla eri elämänvaiheessa. Ryhmästä nousi myös huomio siitä, että ryhmäläiset olivat eri vaiheissa lapsuuden kokemusten käsittelyn kanssa. Osa oli pohtinut asiaa jo pidempään eri keinoin, mutta osalla tämä ryhmään osallistuminen oli ensimmäinen kerta, kun kertoi muille lapsuuden kokemuksista.

”Koin, että sain avattua lapsuuden kokemuksia ja vertaistuen kautta kokemuksen siitä, että muita isiä on ollut vastaavissa tilanteissa.”

Ryhmäläiset ovat kokeneet tärkeäksi sen, että pystyvät ryhmässä avautumaan kipeistä asioista liittyen lapsuuden kokemuksiin, mutta myös haasteista oman päihdekäytön suhteen. Pitkään, jopa lapsuudesta asti salassa pidettyjen asioiden jakaminen on korjaava kokemus. Isät saivat paljon tietoa lasisesta lapsuudesta ryhmän aikana niin toisiltaan, kuin verkkoalustalle laitettujen materiaalien avulla. Ryhmän aikana osallistujille nousi muistiin myös myönteisiä muistoja lapsuudesta.

Mikäli lapsuuden kokemuksia ei ole käynyt läpi aiemmin, ei lasisen lapsuuden käsittely ole myöhäistä vielä aikuisiässä ja vanhemmuuden aikana. Isäksi tuleminen ja oma vanhemmuus aktivoivat lapsuuden muistoja, joita on kenties tiedostamatta tai tiedostaen halunnut pitää poissa ajatuksista. On tärkeää ymmärtää, millä tavoin lapsuus on vaikuttanut elämäntapaan, tunteiden käsittelyyn, ihmissuhteisiin ja omanarvontunteeseen. Toisaalta menneisyyteen ei ole hyväksi jäädä kiinni, vaan ymmärtää ja edes jollain tasolla hyväksyä siellä tapahtuneet asiat. On tärkeää, että saa muodostettua elämäntarinastaan hallittavan kokonaisuuden.

Elämämme koostuu tarinoista. Tarinat muotoutuvat usein samanaikaisesti, ja toisaalta samasta tapahtumasta voidaan kertoa monia erilaisia tarinoita. Elämme ja muodostamme suhteita toisiimme tarinoiden mukaan. On kertomuksia menneestä, nykyisyydestä ja tulevasta. Myös kulttuuriimme sisältävät laajemmat tarinat vaikuttavat siihen, miten ymmärrämme elämäämme. Merkitykset, joita annamme arjessa, eivät synny tyhjiössä. Elämämme tarinat muotoutuvat aina tietyssä asiayhteydessä, joka puolestaan vaikuttaa tulkintoihin ja merkityksiin, joita annamme tilanteille. (Morgan 2008, 16-17.) Jokaisen ihmisen elämässä on tapahtumia, joita ei voi muuttaa eli ihmiset kokevat elämänsä aikana peruuttamattomia traumoja ja menetyksiä. Traumaattisten tapahtumien vaikutus ihmiseen vaihtelee sen mukaan, millä tavalla yksilö ymmärtää, tulkitsee ja ratkaisee näitä traumaattisia tapahtumia. (Carey & Russell 2006, 28.) Vertaisryhmän kautta osallistujat pystyvät asettumaan vaikean asian äärelle ja aktiivisesti peilaamaan omaa kokemustaan muiden kokemuksiin ja yhdessä antamaan niille merkityksiä. Harvoin mikään tarina on yksiselitteisen hyvä tai paha, joten tärkeää oli pyrkiä muistamaan myös hyviä hetkiä lapsuudesta. Realistiset ja monisävyisemmät muistot auttavat ymmärtämään ja koostamaan elämäntarinaa.

4.2. Isien kokemukset ryhmästä saadusta hyödystä omaan isyyteen ja vanhemmuuteen

Ryhmään osallistumisen ja esimerkiksi aikajana -tehtävien tekemisen kautta isät kokivat, että saivat jäsennehtyä ajatuksia oman menneisyyden suhteen. Vertaistuen kautta tuli helpottava ajatus siitä, että muitakin isää on vastaavissa tilanteissa ja hekin käsittelevät samoja asioita eri elämäntilanteissa ja elämänvaiheissa. On muitakin isää, jotka pohtivat saamaansa ja antamaansa isän mallia, sekä pärjäämistään isänä ja vanhempana. Osallistuminen vahvisti ajatusta siitä, että haluaa olla lapsille parempi isä kuin oma isä on ollut. Helputusta koettiin sen suhteen, etteivät omat lapsuuden kokemukset määritä omaa vanhemmuutta ja isyyttä.

”Olen erilainen vanhempi kuin isäni, eikä minua ole tuomittu tekemään samoja virheitä.”

Ryhmän isät saivat vahvistusta siihen, että ei tarvitse tavoitella täydellistä isyyttä, vaan läsnäolo ja aito välittäminen, parhaansa yrittäminen riittää lapselle. Erityisesti lapsuuden kokemusten käsittely ja lapsuuden kokemusten vaikutus omaan elämään ja vanhemmuuteen auttoi isää eteenpäin omassa vanhemmuudessaan. Keskustelujen avulla ryhmäläisille avautui, miten eri tavalle he ovat pystyneet toimimaan omien lasten kanssa.

”Ajatus, joka heräsi jälleen vanhempana, on se, että olen parempi isä omille lapsille kuin oma isä oli minulle.”

Käsitys itsestä ja muista tulee sosiaalisten suhteiden kautta. Rationaalisen koordinoinnin kautta syntyy kieli ja kielen kautta saavutamme kapasiteetit tietoisuuden laajentumiselle. Merkitysten antaminen tapahtuu suhteissa. Ihmissuhteet tuottavat sekä kielen että ymmärryksen. Sanat eivät itsessään vielä merkitse mitään, vaan ne mahdollistavat kommunikoinnin, jonka avulla merkitykset luodaan. (Gergen 1994, 253-274.) Kulttuuriset mies- ja isyysihanteet vaikuttavat sitoutumiseen, koska ne ovat peräisin sen hetkisestä yhteiskunnallisesta ja kulttuurisesta arvo- ja asenneilmastosta. Miehet vertaavat omaa ja muiden isien tapaa olla ja toimia isänä vallalla oleviin kulttuurisiin käsityksiin isyydestä ovat ihanteita. Näihin pohjataan myös isänä olemisen vaatimukset ja

velvollisuudet. Kulttuurisen isän mallin lisäksi isät hakevat isän mallia myös muilta isiltä tai omalta lapsuuden isältään. (Mykkänen & Eerola 2014, 52.)

Oman isän mallin puuttuessa, isät tarvitsevat keskustelualustoja muiden isien kanssa, jotta oma isän malli ja realistiset tavoitteet vanhemmuudelle pääsevät kehittymään. Oli oletettavaa ryhmämainonnan pohjalta, että tähän ryhmään hakeutuu niitä miehiä, joille isyydellä ja lapsilla on iso merkitys elämässä. Voidaan ajatella, että ryhmään osallistuu isät, jotka ovat sitoutuneet isyyteen ja haluavat siinä kehittyä. Isyyden kautta pystytään käsittelemään omaa lapsuutta ja nuoruutta, isän mallia, omaa päihdekäyttöä, omaa vanhemmuutta ja tulevaisuuden toiveita liittyen isyyteen ja vanhemmuuteen. Ryhmässä pyrittiin keskusteluaiheiden ja teemojen kautta vahvistamaan ryhmäläisten isyyttä ja sitoutuneisuutta vanhemmuuteen, jotta se jatkossakin toimisi voimavarana.

Näyttö miehen isyyteen sitoutumisen merkityksestä lapselle on vahva. Isyyteen sitoutuminen lisää lapsen sosiaalista, tunnepohjaista ja kognitiivista kyvykkyyttä. Hyvä vuorovaikutus isän ja lapsen välillä vähentää lapsen tunne- ja käytöshäiriöitä, kuten masennusta, levottomuutta, väkivaltaista käyttäytymistä ja ahdistuneisuutta. Murrosiässä isän läsnäolon hillitsee nuoren kapinahenkisyyttä ja vähentää liiallista alkoholinkäyttöä. Pidemmän aikavälin vaikutukset näkyvät sitoutuneiden isien lapsilla koulumenestyksessä ja lapset myös kouluttautuvat pidemmälle kuin sitoutumattomien isien lapset. Sitoutunut isyys voi suojata puskurin tavoin myös aikuisiän stressitekijöitä, koska isät opettavat usein lapsilleen ratkaisukeskeisyyttä ja näin ollen valmistavat lapsiaan kohtaamaan vaikeita tilanteita ja ratkaisemaan ongelmia. (Mykkänen & Eerola 2014, 51-51.)

4.3. Isien kokemukset ryhmästä saadusta hyödystä päihteiden käytön suhteen

Vertaisryhmässä oleminen oli aktivoinut isien omaan päihdekäyttöön liittyvää pohdintaa. Joillekin ryhmäläisille ryhmässä oleminen oli ensimmäinen kerta, kun omaan päihteiden käyttöön liittyvästä huolesta sai avauduttua. Isät toivat esille, että pohdintojen avulla oli muun muassa vahvistunut ajatus siitä, ettei pysty käyttämään enää alkoholia ja osa oli kokenut tänä aikana saaneensa vähennettyä päihteiden käyttöä merkittävästi. Yksi vastanneista vasta pohti muutosta, mutta oli kuitenkin tiedostanut muutoksen tarpeen. Vertaistuen myötä oli tullut ajatus siitä, että paineita, ahdistusta,

pelkoa, jännitystiloja ja jopa fyysiseltä tuntuvia stressioireita on muillakin, jotka ovat kokeneet samankaltaisen lapsuuden. Ryhmässä jaettiin vinkkejä siitä, miten oireita voi hallita muilla keinoilla, kuin päihteiden käytöllä. Yhtenä merkittävänä asiana nostettiin esiin keinot saada 1) purettua paineita, kuten kuntosali ja lenkkeily tai 2) rentoutua, kuten mindfulness -harjoitukset. Edellisten tasapainoon saaminen koettiin tärkeänä.

”Tuonut vaihtoehtoista ajattelua sille, ettei tissuttelisi. Niitä paineita on muillakin, jotka kokeneet samankaltaisen lapsuuden.”

Muiden kokemuksia kuulemalla ja lukemalla, omat kokemukset jäsentyvät ja tulevat ikään kuin todeksi. Palaamalla lapsuuden kokemuksiin ja vanhempien juomisen aiheuttamiin tunteisiin, isät pystyvät pohtimaan myös oman päihdekäytön vaikutuksia omaan lapseen, vanhemmuuteen ja isyyteen. Omille lapsille ei haluttu samoja kokemuksia ja vanhemmuus on voimavara muutoksen toteuttamisessa.

”Halusin kertoa oman tarinani muille. Kokemuksena se oli hieno, koska helpotti jollain tavalla kertoa, kun tiesi etten ole ainoa, jolla on päihteiden kanssa vaikeuksia.”

Sosiaalisen perimän katkaiseminen ja leimasta vapautuminen on tärkeä tavoite päihdekuntoutuksessa. Kertomukset onnistuneesti hoidetusta päihdeongelmasta ja uudelleen löydetyistä vanhemmuudesta voivat vähentää päihdeongelmiin liitettyä yleistä ja sitkeästi pintaansa pitävää leimaavuutta. Nämä selviytymistarinat voivat helpottaa päihdeongelmaisten vanhempien toipumista ja todistaa, että addiktiot ovat hoidettavissa. Vastuullinen elämä lapsen kanssa ja uusi alku vanhemmuudessa näyttäytyy mahdollisena ja realistisena tavoitteena eli kertomukset vanhemmuudesta päihdeongelman jälkeen tarjoavat päihteistä kuntoutujalle toivoa. (Nätkin 2016, 165.)

”Sain jäsenneilyä ajatuksia siitä, että miten minusta tuli minä aikajana tehtävän kautta. Asioiden jäsentely helpottui. Enää ei tunnu, että muistot olisivat niin solmussa.”

Yksi merkittävä tavoite vertaistukiryhmien käynnistämiseksi on pystyä rikkomaan ylisukupolvisen päihdekäytön riskiä. Mitä aikaisemmassa vaiheessa voidaan herätellä pohtimaan päihteiden ongelmallista käyttöä ja käsittelemään omia lapsuuden kokemuksia ja miettimään päihdekäytön vaikutusta omiin lapsiin, sitä suuremmat vaikuttamismahdollisuudet toiminnalla on. Tähän vertaistukiryhmään osallistuneet isät olivat pienten lasten isejä, joten heillä on hyvä mahdollisuus omien kokemustensa pohjalta toteuttaa vanhemmuudessaan myös oikeanlaista alkoholikasvatusta omille lapsilleen.

Vanhemmat ovat päävastuussa lapsille ja nuorille aiheutuvista välittömistä haitoista, mutta myös siitä, millaisen alkoholinkäytön mallin nuori omaksuu. Vanhemmat eivät usein ole tietoisia siitä, että heidän runsas alkoholinkäyttönsä voi vaikuttaa heidän lastensa juomatapoihin tulevaisuudessa. Vanhempien asenteiden ja käyttäytymisen välinen ristiriita voi tuntua omaa alkoholinkäyttöään pohtivasta nuoresta hämmästyttävältä. Vanhempien olisikin tärkeää muistaa, että jos he haluavat kasvattaa lapsistaan alkoholin kohtuukäyttäjiä, nuoren juomisen kontrolloiminen ei yksin riitä, vaan vähintään yhtä tärkeää on oman esimerkin antaminen. Alkoholinkäyttöön liittyviä ongelmia nuoruudessa ja myöhemmässä elämässä voidaan ehkäistä kiinnittämällä huomiota siihen, miten ja missä määrin alkoholia käytetään lasten seurassa. (Mäkelä, ym. 2018, 132.)

Vanhemmat voivat olla varsin tietoisia vanhemmuuden ihanteista, mutta kuten vanhemmuudessa usein, ristiriidat ovat samanaikaisesti läsnä. Onnistuneen hoidon ja terapian näkökulmista tietyt näkemykset omasta vanhemmuudesta voivat olla toivottavia tai vahingollisiakin. Tämän takia vanhemmuuden painotusten tunnistaminen ja ymmärtäminen on tärkeää sekä vanhemmille itselleen että päihdeongelmaisten vanhempien kanssa työskenteleville. Vanhempien vahvuuksien tunnistaminen auttaa vahvistamaan vanhempien omia voimavaroja suhteessa vanhemmuuteensa. Jos vanhemmalla on tavoitteena toimia hyvänä vanhempana lapselleen, toive saattaa päihteidenkäytön aikana motivoida elämään perhe-elämää kulttuuristen odotusten mukaisesti. Vanhemmat saattavat kuntoutumisen myötä pyrkiä toteuttamaan ”parasta mahdollista minää” tai ”parasta mahdollista vanhemmuutta”, jolloin vanhemmuus hahmottuu henkilökohtaisena kasvuna ja vanhemman oman äänen löytämisenä. Vanhempana toimimisen tavat ja kyky vaihtelevat tietenkin riippuen siitä, missä vaiheessa toipumista ja päihdehoitoa yksittäinen vanhempi on. (Pirskanen ym. 2016, 60.) Lasisen lapsuuden eläneillä vanhemmilla on usein jopa korkeammat vaatimukset oman vanhemmuuden suhteen, jolloin on tärkeää pohtia ryhmässä sitä, mitä on riittävän hyvä vanhemmuus ja isyys.

Ryhmässä riittävän hyvän vanhemmuuden kriteereinä korostuu keskusteluissa raittius, joten isyys toimii tärkeänä motivoivana tekijänä päihitteettömyyteen.

4.4. Kokemukset verkossa toteutetusta vertaisryhmätoiminnasta

Isät osallistuivat verkossa toteutettuun vertaisryhmään osittain tilanteen sanelemana, osittain sen takia, että tällainen vertaistukimuoto soveltui heille paremmin. Keväällä 2020 vallalla olleen koronapandemian aikaiset kokoontumisrajoitukset aiheuttivat sen, ettei lähiryhmiä järjestetty ollenkaan, joten verkko-ryhmä jäi ainoaksi vaihtoehdoksi. Osa koki kasvokkain kokoontumiset liian jännittävinä, joten verkkoryhmän kautta oli helpompaa osallistua ja avautua vaikeista asioista sekä kokemuksista. Verkkoryhmä koettiin pääsääntöisesti hyvin toimivana.

”Ehkä sen takia verkossa toteutuvaan ryhmätoimintaan, kun jännitän aika paljon ja verkon kautta on helpompaa avautua. Hyvä kokemus oli.”

Verkkoryhmään osallistumisen kuitenkin koettiin vaativan aikaa teemoihin perehtymiseen ja keskusteluihin. Lisäksi anonyymisti osallistumisen varjopuolena nähtiin, että se helpottaa taka-alalle jäämistä ja jättää liikaa vapautta osallistujalle, osallistuuko keskusteluihin vai ei. Ryhmäläiset toivoivat aktiivisempaa keskustelua ryhmän verkko-alustalla ja chatissa. Chat-keskusteluihin ei päässyt osallistumaan kuin kaksi isää. Chat-keskustelut koettiin hyvinä, mutta alusta oli jäykkä, jonka takia toisten kommentteja joutui odottamaan. Ryhmäläiset kokivat, että ryhmäkokonaisuus toimi kaiken kaikkiaan hyvin. Verkko-ryhmässä ei ollut teknisiä ongelmia, keskustelunaiheet ja materiaalit olivat kiinnostavia. Tehtävien tekemiseen aktivoitiin ja niistä muistutettiin.

”Teknisesti toteutus toimi hyvin. Nettialusta ok. Keskustelunaiheet ja materiaalit todella hyviä kautta linjan. Keskustelua pitäisi vaan saada enemmän.”

Kokonaisuutta tarkastellen verkossa toteutettu ryhmä oli osallistujille teknisesti hyvä kokemus, koska verkko-alusta toimi moitteettomasti ja oli selkeä käyttää. Kokemusten jakamisen (vertaisuuden ja

vertaistuen) paikkana verkko- alusta toimi hyvin, koska kaikilla oli mahdollisuus rauhassa miettiä, mitä alustalle kirjoittaa, eikä osallistuminen ryhmään ollut tiettyyn aikaan ja paikkaan sidottua. Toisaalta keskustelu ei ollut spontaania ja vilkasta, koska alustalle laitettavat tekstit olivat niin pohdittuja. Vastauksia joutui odottamaan pitkään. Ryhmäläiset pystyivät täysin anonyymeinä toisilleen ja ohjaajille, koska ryhmää markkinoitiin valtakunnallisesti ja osallistujat olivat toisilleen tuntemattomia.

”Anonyymisti osallistuminen ehkä jättää liikaa tilaa jättäytyä vastaamasta tai helpottaa taka-alalle jäämistä.”

Chat – keskustelu mahdollisti reaaliaikaisen keskustelun, jolloin vuorovaikutteisuus oli vahvempi. Haasteena näyttäytyi se, että ryhmäytyminen oli hidasta, mutta siitä huolimatta isät kokivat saaneensa yhteisöllistä vertaistukea ryhmässä.

Verkkokeskustelun ohjaamisessa on haasteellista se, että käytettävissä on vain näkyvillä oleva keskusteluteksti. Non-verbaalisen vuorovaikutuksen puuttuessa voi olla vaikea tavoittaa keskustelijoiden tunnetiloja ja voidaan tehdä vääriä tulkintoja. Hyvänä puolena on se, että kirjoitettu teksti säilyy ja siihen voi palata myöhemmin. Tärkeää on, että verkossa toteutettavan vertaistuen piiriin tuleva henkilö tietää, mikä taho ylläpitää palvelua, ja tuntee ryhmäkeskustelun pelisäännöt. Ohjaajan rooliin ryhmässä vaikuttaa muun muassa se, onko ryhmä suljettu vai avoin ja onko ryhmä vapaaehtoisesti vai ammatillisesti ohjattu. Verkkovertaistukiryhmässä ohjaajan tehtävänä voi olla keskustelun herättäminen, ryhmän toimintatapojen ja pelisääntöjen kertominen uusille ryhmäläisille, esittelyjen pyytäminen, aktiivinen vastaaminen muiden osallistujien viesteihin ja pelisääntöjen ottaminen keskusteluun mahdollisessa ristiriitatilanteessa. (Huuskonen 2010, 71-79.) Ryhmäalusta tarjoaa mahdollisuuden kontekstin ja ohjaajat toimivat mahdollistajina eli fasilitoijina. Verkkoryhmässä ohjaajien tehtävänä ei kyseisessä ryhmässä ollutkaan toimia asiantuntijoina, vaan toimia kysymyksen esittäjinä, keskusteluun houkuttelijoina ja tilan, paikan ja ajan – kontekstin mahdollistajana. Verkko-ryhmän kasvottomuus luo epätietoisuutta ja epävarmuutta, koska kirjoitettu tietoa on ainoa asia, joka ohjaajille, kuin myös ryhmäläisille näkyy. Tärkeänä huomiona nousi ajatus siitä, että luota ryhmäläisiin, luota konseptiin ja ryhmäprosessiin – ryhmä kantaa.

4.5. Vertaisuuden ja vertaistuen toteutuminen isille kohdennetusta vertaisryhmätoiminnassa

Isät kokivat tärkeänä osallistua juuri isille suunnattuun ryhmätoimintaan, koska olivat kaivanneet keskustelua aiheesta ja luontaisen sosiaalisen mies- verkoston miesten kesken ei vertaistukea ollut saatavilla tai aiheesta ei ollut helppo avautua. Lapsuudenkokemuksista koettiin olevan haittaa jokapäiväisessä elämässä, niin myös isyydessä ja vanhemmuudessa. Oli halua kertoa oma tarina muille isille ja kuulla muita vastaavassa tilanteessa olleita. Haluttiin myös tarkastella omaa isyyttä lapsuuden kokemusten kautta. Isät kokivat, että juuri isille suunnattu ryhmä on hieno kokemus. Avautumista helpotti sen, koska he tiesivät, että muillakin on ollut haasteita päihteiden käytössä.

”Isänä sitä on kaivannut keskustelua tästä asiasta. En koe, että tästä kovinkaan paljo miesten kesken puhutaan, jos ollenkaan.”

Miesten on perinteisesti ajateltu prosessoivan asioita pidemmälle itsenäisesti ja tuottavan sitten valmiimmaksi prosessoidun tiedon esille, kun taas naiset usein prosessoivat asiaa puhuessaan. Tämä ero saattaa näkyä myös verkossa toteutetussa ryhmässä, jolloin osallistuminen voi olla aktiivista, mutta se tapahtuu ajattelun tasolla, eikä välttämättä näy aktiivisena kirjoitteluna sivustolle. Kaikki ryhmän isät kokivat kuitenkin saaneensa vertaistukea ryhmästä. Tärkeää oli kuulla muiden samankaltaista omaavien kokemukset ja tarinat, jotka avasivat silmiä tarkastelemaan omia kokemuksia. Vertaisilta löytyi samoja haasteita ja epävarmuuden tunteita isyydessä ja päihteiden käytön hallinnassa. On tärkeä kokemus, ettei ole tilanteensa kanssa yksin; joku muukin on kokenut samankaltaisia asioita.

”Kyllä sain vertaistukea. Se riitti minulle, että sai kuulla muiden omat kokemukset ja tarinat.”

Ryhmäläiset eivät osanneet arvioida sitä, olivatko antaneet muille osallistujille vertaistukea. He toivoivat, että näin olisi tapahtunut. Vertaistuen antamiseksi nähtiin lähinnä informaatioon liittyvä tuki, kuten, että olivat onnistuneet välittämään tietoa rentoutumismenetelmistä ja

stressinhallintakeinoista. Yksi ryhmäläinen koki, että hänen ajan puutteen takia vähäinen osallistuminen ryhmäkeskusteluihin verotti hänen vertaisena toimimista.

”Toivottavasti muut osallistujat saivat kokemuksen, että saivat vertaistukea minun osallistumisesta.”

Monet arjessa olevat haasteet; työ-, sekä perhe-elämään liittyvät kiireet, sekä väsymys ja jaksamattomuus haittasivat isien osallistumista ryhmään. Useampi toi esille, että olisi halunnut olla aktiivisempi keskustelija ja myös muiden aktiivisempaa kommentointia toivottiin. Eräs isä toivoi pidempää ryhmää, koska koki olevansa ”hitaasti lämpenevä” uusia asioita kohtaan. Vaikka keskustelu sivuilla ja eri teemojen alla oli vähäistä, isät kuitenkin kävivät tutustumassa ryhmäalustalla teemoihin ja olivat selkeästi pohtineet niitä itsenäisesti. He kaikki halusivat rohkaista muita vastaavan taustan omaavia isiä osallistumaan vertaistukiryhmään, koska kokivat, että sieltä saa paljon ajateltavaa muiden kokemuksista ja keskustelunaiheista. Isät kokivat saavansa myös selviytymiskeinoja muiden vinkeistä niin isyyteen, päihdekäyttöön kuin lapsuudenajan kokemusten käsittelyyn ja niiden aiheuttamien oireiden hallitsemiseen.

”Suositteaisin ryhmää. Sanoisin asiaa miettivälle, että hyödyt siitä enemmän kuin osaat arvata.”

Isien lähtötavoitteena oli saada vertaiskokemuksia lasisen lapsuuden kokeneilta, päästä käsittelemään omia kokemuksia eli saada ja antaa vertaistukea, kokemusta siitä, ettei ole asian kanssa yksin ja halu olla parempi isä lapsille sekä oppia jotain muilta miehiltä ja isiltä; jotain uutta miehenä olemisesta ja isänmallista. Isien tuottaman aineiston pohjalta voi sanoa, että sisällöllisesti tavoitteet osittain täyttyivät. Ryhmä oli lyhytaikainen ja paljon isoja teemoja sisältävä, joten todennäköisesti ryhmä toimii myös alkusysäyksenä asian laajemmalle jatkoprosessoinnille.

Vertaistukiryhmän anti osallistujilleen on saatu ja annettu sosiaalinen tuki. Peilaan tässä verkkoryhmässä saatuja voimavaroja Cohenin ja Symen (1985) esittämiin tuen muotoihin, kuten a) tietotukeen, johon kuuluu neuvot, ehdotukset ja tilanteen uudelleen arviointi tai uudelleen määrittely,

b) aineelliseen tukeen kuuluu rahan, tavaroiden lainaaminen ja konkreettinen auttaminen, c) arvostustukeen kuuluu positiivisten arvioiden lausuminen toisen ihmisen tekemisistä ja kyvyistä ja d) henkiseen tukeen kuuluu halu auttaa toisia, luottamuksellisuus, empaattisuus, kuunteleminen ja rohkaiseminen. (Vahtera 1995, 9.)

”Ymmärsin muita ja annoin vinkkejä millä voi yrittää rentoutua ja saada helpotusta stressiin ja ahdistukseen.”

Sosiaalisen tuen muotojen mukaisesti verkossa toteutettava vertaisryhmä näyttäyty selkeästi eniten henkisen tuen lähteenä. Vertaisryhmässä uskottiin vahvasti luottamuksellisuuteen, mikä näyttäyty omien kokemusten avoimina esiintuomisina. Empaattisuus näyttäyty toisten kokemusten lukemisena ja toisien sanallisena rohkaisemisena. Aineellinen tuki ei näyttäytyntyt millään tavalla. Informatiivista eli tiedollista tukea tarjottiin vertaisten kesken asioiden käsittelyyn, muutoin kuin päihneiden avulla. Esiin nousivat kuntosali, juokseminen ja rentoutumisharjoitteet. Myös musiikki tuotiin yhtenä merkittävänä apuna. Arvostustuki näyttäyty ryhmässä vertaisten toisilleen antaman palautteen pohjalta toistensa selviytymistä kunnioittavalla tavalla. Toiset ryhmäläiset ja sitä kautta myös itsensä, alettiin nähdä enemmän selviytymisen, kuin häpeän ja syyllisyyden kautta.

”Oli kyllä hieno kokemus osallistua ryhmään ja toivon kaikille hyvää jatkoa ja tsemppiä. Me kaikki tarvitaan tsemppiä aina kun on vaikeaa.”

Erityistä ryhmässä oli se, että isät kokivat vertaisuuden toteutuneen, vaikka keskustelu verkkoalustalla oli niin sanotusti ulkopuolisen näkökulmasta vähäistä. Tämä vahvistaa näkemystä siitä, miten voimakas yhteinen kokemuspohja on vertaisuuden kokemuksen syntymiselle. Yhteisen kokemuksen kautta tulee ymmärretyksi ”eri tasolla” vertaisten keskuudessa. Tätä ilmiötä voisi kuvata termeillä sanaton yhteenkuuluvuuden tunne, me-henki ja sanaton keskinäinen ymmärrys. Kukaan muu ei pysty ymmärtämään toisen kokemusmaailmaa kokematta itse samankaltaisia asioita. Vaikka vertaiset eivät ole fyysisesti toisille läsnä, he pystyvät kokemustensa kautta luomaan yhdessä rakennettuja merkityskokonaisuuksia. Kirjautumistietojen perusteella isät kävivät aktiivisesti sivuilla seuraamassa tehtäviä ja keskusteluita, mutta eivät välttämättä kirjoittaneet mitään sivuille.

”Vaivasi osallistujien vähäinen aktiivisuus. Keskustelua pitäisi saada enemmän. Sain kuitenkin vertaistukea.”

Tutkimustuloksista päätellen teemoja ja aiheita on kuitenkin käsitelty henkilökohtaisella tasolla, vaikka niistä ei raportoitu ryhmälle. Jokainen kuljetti omaa henkilökohtaista prosessia eteenpäin ryhmän teemoja mukaillen. Kehittämisen kannalta tarvitaan siis tietoa siitä, mitkä teemat vievät ajatusta ja prosessia eteenpäin.

Vertaisuuden merkitys on jotain mitä ammattilainen ei pysty antamaan. Mikä sitten on ammattilaisen rooli ja ammattilaisen merkitys ryhmäprosessissa? Ammattilainen toimii ihmettelijänä, hyvien kysymysten esittäjänä, ulkopuolisena, mahdollistajana ja dialogiin ”houkuttelijana”. Mikäli vertaisuus halutaan kantavaksi voimaksi ryhmässä, on ohjaajien tärkeää luoda luottamuksellinen ilmapiiri eli antaa aikaa ja tilaa ryhmäläisille, panostaa ryhmäytymiseen ja ryhmäläisten tutustumiseen. Vertaisryhmässä ammattilaiset eli ohjaajat jäävät ikään kuin ryhmän ulkopuolisiksi. Pitkään saman teemaisia ryhmiä ohjanneet, kokeneet ohjaajat pystyvät kyllä nostamaan keskusteluun oikeita kysymyksiä ja asioita, mutta ryhmäläisiä yhdistää yhteinen kokemus ja tunne.

5 Tulosten yhteenvetoa

5.1. Tuloksia ryhmäkokonaisuudesta ja ajatuksia kehittämistä

Tässä tutkimuksessa oli tavoitteena tutkia, miten lapsuuden perheessä vanhempien haitallista päihteiden käyttöä kokeneet ja oman päihteiden käyttönsä ongelmaiseksi tunnistaneet isät kokevat hyötyvänsä verkossa annetusta ammatillisesti ohjatusta vertaistuesta. Tutkimus rajattiin seuraaviin kysymyksiin; millaista tukea verkossa annettava vertaistukiryhmä antaa isille suhteessa lapsuuden kokemusten käsittelyyn, vanhemmuuden vahvistumiseen ja päihdekäytön hallintaan. Tutkimuskohteena oli isille suunnattu Lasinen lapsuus – vertaistukiryhmä, johon haettiin pienten lasten isiä, jotka ovat kokeneet haasteita myös omassa päihteiden käytössä. Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus ja lähestyn aihetta fenomenologisesta näkökulmasta, jossa tutkimuksen kohteena on sekä vertais- isien kokemukset.

Lapsuuden kokemusten suhteen vertaistuki auttoi kokemusten käsittelyssä, koska osallistujat kokivat, että oli hyvä kuulla muiden samankaltaisista lapsuudenkokemuksista ja sai mahdollisuuden avautua omista kokemuksistaan. Isät nostivat tärkeäksi asiaksi sen tunteen, ettei ole yksin kokemustensa kanssa. Isäksi tuleminen ja oma vanhemmuus aktivoivat lapsuuden muistoja, joita on aiemmin pitänyt poissa ajatuksista. On tärkeää ymmärtää, millä tavoin lapsuus on vaikuttanut elämäntulkintaan, tunteiden käsittelyyn, ihmissuhteisiin ja omanarvontunteeseen. Myös hyvien kokemusten muistaminen ryhmän avulla luo monisävyisempää ymmärrystä lapsuuteen. On tärkeää, että saa muodostettua elämäntarinastaan hallittavan ja eheän kokonaisuuden.

Isät kokivat vanhemmuuden vahvistuneen tiedostamalla vertaistuen avulla, että on muitakin isiä, jotka pohtivat saamaansa ja antamaansa isän mallia, sekä pärjäämistään isänä ja vanhempana. Osallistuminen ryhmään vahvisti ajatusta siitä, että haluaa olla lapsille parempi isä kuin oma isä on ollut. Helppotusta koettiin sen suhteen, etteivät omat lapsuuden kokemukset määritä omaa vanhemmuutta ja isyyttä. Vertaisryhmä aktivoi isien omaan päihdekäyttöön liittyvää pohdintaa. Ryhmässä oli helpompi avautua aiheesta, jossa tiesi muidenkin kokeneen haasteita. Isät toivat esille, että pohdintojen avulla oli muun muassa vahvistunut ajatus siitä, ettei pysty käyttämään enää alkoholia ja osa oli tiedostanut muutostarpeen ja toteuttanutkin jo muutosta. Vertaistuen myötä isät olivat tunnistaneet lapsuuden

kokemusten aiheuttamia oireita, joita olivat aiemmin ”lääkinneet” päihteillä. Ryhmässä jaettiin vertaisten kesken informaatiotukea siihen, miten oireita voi hallita muilla keinoilla, kuin päihteiden käytöllä.

Ryhmän ajankohtana verkkototeutuksen hyöty oli konkreettinen, koska vallalla oleva korona- aika aiheutti sen, ettei lähiryhmiä järjestetty ollenkaan, joten ilman verkko- toteutusta tätä ryhmää ei olisi pidetty. Muita verkkototeutuksen hyötyjä oli, että verkkoryhmään koettiin olevan matala kynnys osallistua, erityisesti näin sensitiivisyyttä vaativan aihealueen äärelle. Verkko-ryhmässä ei koettu olleen teknisiä ongelmia ja teemat, rakenne ja materiaalit olivat kiinnostavia. Tehtävien tekemiseen aktivoitiin ja niistä muistutettiin. Verkkoryhmä koettiin pääsääntöisesti hyvin toimivana. Verkkoryhmään osallistumisen kuitenkin koettiin vaativan aikaa teemoihin perehtymiseen ja keskusteluihin. Uhkana on, että anonyymisti osallistuminen haastaa ryhmäytymisprosessia, mahdollistaa ryhmäläisten passiivisuuden ja ryhmän jättämistä kesken. Ryhmäläiset toivoivat aktiivisempaa keskustelua ryhmän verkko- alustalla ja chatissa. Chat-keskustelut koettiin hyvinä reaaliaikaisen vuorovaikutuksen takia, mutta alusta oli jäykkä, jonka takia toisten kommentteja joutui odottamaan. Lisäksi yhteisen, kaikille sopivan ajan löytäminen reaaliaikaiselle chat-keskustelulle oli haastavaa.

Isät kokivat tärkeänä osallistua juuri isille suunnattuun vertaisryhmätoimintaan, koska lapsuuden kokemuksista koettiin olevan haittaa jokapäiväisessä elämässä ja näin ollen myös isyydessä ja vanhemmuudessa. Kaikilla ryhmään osallistuneilla oma isä oli ollut juova vanhempi, joten isän mallin puute nousi voimakkaasti esille. Haluttiin myös tarkastella omaa isyyttä lapsuuden kokemusten kautta. Kaikki ryhmän isät kokivat saaneensa vertaistukea ryhmästä. Tärkeää oli kuulla muiden samankaltaista kokeneiden tarinat, jotka avasivat silmiä tarkastelemaan omia kokemuksia. Vertaisilta löytyi samoja haasteita ja epävarmuuden tunteita isyydessä ja päihteiden käytön hallinnassa. Vertaisuudessa nousi tärkeäksi kokemus, ettei ole tilanteensa kanssa yksin; joku muukin on kokenut samankaltaisia asioita. Sosiaalisen tuen muodoista vertaisryhmässä nousi eniten esille henkinen tuki ja arvostustuki. Epävarmuutta koettiin omasta roolista vertaistuen lähteenä. Lähinnä informaatiotuki koettiin sellaisena sosiaalisen tuen muotona, jota tunnisti antaneensa.

Erityistä ryhmässä oli se, että isät kokivat vertaisuuden toteutuneen, vaikka keskustelu verkko- alustalla oli vähäistä. Kaikki isät kokivat saaneensa vertaistukea ryhmästä. Tämä vahvistaa näkemystä

siitä, miten voimakas yhteinen kokemuspohja on vertaisuuden kokemuksen ja yhteenkuuluvuuden tunteen syntymiselle. Vaikka vertaiset eivät ole fyysisesti toisille läsnä, he pystyvät kokemustensa kautta luomaan yhdessä rakennettuja merkityskokonaisuuksia. Vaikka ryhmä- alustalla oleminen näyttäytyi passiivisena, tutkimustuloksista päätellen teemoja ja aiheita on kuitenkin käsitelty henkilökohtaisella tasolla, vaikka niistä ei raportoitu ryhmälle. Kehittämisen kannalta tarvitaan siis tietoa siitä, mitkä teemat vievät ajatusta ja prosessia eteenpäin. Seuraavissa ryhmissä on myös tärkeää painottaa vielä vahvemmin ryhmäläisten tärkeää roolia toisilleen vertaisina, joka aktivoi ryhmäläisiä tuottamaan enemmän tietoa alustalle. Isät kuitenkin toivoivat antaneensa vertaistukea muille. Vertaistuki voi olla muutakin kuin informaation antamista.

Isien kokemusten mukaan ryhmän teemat ja ryhmärakenne toimivat. Ryhmäläisten ryhmäytyminen ja sitouttaminen vaatii kuitenkin vielä kehittämistä. On muistettava, että kuitenkin lähiryhmissäkin on harvinaista, että kaikki vertaisryhmään ilmoittautuneet jatkavat ryhmän loppuun saakka. Kyseisessä ryhmässä kohderyhmänä oli kuitenkin ns. ruuhka- vuosia eläviä isiä, jolloin monet arjessa olevat haasteet; työ-, sekä perhe-elämään liittyvät kiireet, sekä väsymys ja jaksamattomuus haittaavat osallistumista ryhmään. On kuitenkin hyvä pohtia, voisiko pidempikestoinen ryhmä palvella paremmin ruuhkavuosia eläviä isiä, joilla on lasisen lapsuuden kokemus ja jotka kokevat myös oman päihdekäytön kanssa haittoja. Tällä kohderyhmällä on vielä enemmän käsiteltäviä asioita ja kenties oman ongelman takia suurempi kynnys avautua asioista ja sitoutua ryhmään. Pitkäkestoisemmassa ryhmässä teemoille voitaisiin antaa pidempi käsittelyaika ja ryhmäytymistä edistäviä, reaaliaikaisia chatkeskusteluja voisi olla useammin. Lisäksi ryhmäläisille pystyttäisiin luomaan paremmin palvelupolkuja tulevaisuuteen, koska ryhmän ei oletetakaan olevan ainoa tuki osallistujille, vaan lähinnä vertaisuuden lähde ja lähtölaukaus laajemmalle henkilökohtaiselle prosessille.

Ohjaajan rooliksi muodostui olla tuomassa isille uutta tietoa eri teemojen avulla. Ohjaajat toimivat siis vertaisuuden ”herättäjänä” ja mahdollistajana. Ohjaajat motivoivat vertaisia keskusteluun. Ryhmän ohjauksessa on haastavaa, kun ei näe ryhmäläisen ilmeitä ja eleitä, jonka takia jää tunne, että osa yksilöiden kokemuksesta jää sekä ohjaajille, että vertaisille ikään kuin piiloon. Ohjaajana koettiin haasteita siinä, että oli vaikea arvioida ryhmän aikana sitä, miten aktiivisesti ryhmäläiset itse pohtivat ja työstivät tehtäviä, koska ryhmä- alustalla kommentointi saattoi olla välillä hyvin vähäistä. Ohjaajilta verkossa toteutettava ryhmätoiminta vaatii epävarmuuden sietämistä sen suhteen, ettei välitöntä palautetta ryhmäläisiltä ole saatavilla samalla tavalla kuin kasvokkaisissa ryhmissä. Jatkon kannalta

mielenkiintoista olisi toteuttaa ryhmää vertaisohjaajan työparina, jolloin vertaisohjaaja voisi tuoda verkkoryhmään uutta näkökulmaa ja osaisi kysyä oikeassa hetkessä oikeita kysymyksiä.

Ryhmän kuudesta isästä neljä isää sitoutui ryhmään, yksi isä kirjoitti vain muutaman kommentin ja yksi isä ei yhtään. Koska kyseessä oli ensimmäinen isille suunnattu ryhmä verkossa, antoi sitoutuneiden isien kokemukset luottamusta sille, että vastaavanlaisille isä-ryhmille on olemassa tarvetta. Ohjaajien kokemus yhteistyön sujuvuudesta ja verkkosivun hallinnoijan A-klinikkasäätiön antamasta tuesta oli tärkeässä roolissa uutta toimintaa kehitettäessä. Ohjaajakokemus vahvisti ohjaajien ajatusta lapsuuden merkityksestä isien elämässä ja tukee ajatusta siitä, että lapsuuden vaikeiden kokemusten pohtimiselle ja jäsentämiselle vertaistuen keinoin ja ammatillisesti ohjatusti on paikkansa. Kehittämistarpeita seuraavia ryhmiä ajatellen olisi se, että ryhmään olisi hyvä saada enemmän osallistujia, koska näyttäisi siltä, että osa osallistujista jää passiiviseksi tai jää ryhmästä pois. Ryhmän markkinointia tulisi näin ollen vahvistaa ja markkinointiaikaa pidentää. Heti ryhmän alussa voisi olla ryhmäytymistä tukevana elementtinä esimerkiksi reaaliaikainen tapaaminen chatin avulla.

Verkko- ja sovelluspohjaisia hoitoratkaisuja tulisi kehittää niin, että ne perustuvat niihin tekijöihin, jotka mahdollistavat muutoksen käyttäjän ajattelussa, tunteissa ja käyttäytymisessä. Tämän lisäksi niiden tulee olla suunniteltu tavalla, joka sitouttaa käyttöön. Käyttäjän sitouttaminen ja käyttöön motivointi ovat sovelluksen tärkeimpiä tehtäviä, koska terapeuttista hyötyä ei tule, jos käyttö jätetään kesken. Nykyisen tutkimustiedon mukaan keskeisimpiä hoitotehoon ja sitoutumiseen liittyviä tekijöitä ovat tutkimusnäyttöön perustuvat tausta-ajatukset, sovellusten käyttöön sitouttaminen lyhyillä muistutuksilla, yksilöidyn hoidon tarjoaminen ja ominaisuudet, jotka mahdollistavat käyttäjän itsetietoisuuden kasvamisen. (Rantala, ym. 2019, 8-9.) Tässä vertaistukiryhmässä yhteinen kokemuspohja ja isyys toimivat eniten ryhmäläisiä yhdistävänä ja sitouttavana tekijänä. On tärkeää pohtia verkko-ryhmää ajatellen, miten sitouttavia ja motivoivia tekijöitä saadaan tuotua yhä vahvemmin esille. Omassa vanhemmuudessa kehittyminen on teema, johon useimmat vanhemmat ovat valmiita sitoutumaan.

Ryhmään osallistuneet isät antoivat ainutlaatuisen panoksen vastaamalla kyselyyn monipuolisesti ja tutkijana olen erittäin kiitollinen saamastani aineistosta, vaikka se jäi tutkimuksellisesti pieneksi vä-

häisen osallistujamäärän takia. Isien tuottamat kokemukset itsessään olivat pohdittuja ja antoivat hyvin vastauksia tutkimuskysymyksiin. Lähtökohtaisesti kunnioitan tutkimukseen osallistuneita ja ryhmään sitoutuneita isiä, koska sitoutumista haastaa vaikeiden ja traumaattistenkin lapsuuden kokemusten käsittelyn vaikeus, kiireinen elämänvaihe pienten lasten isinä ja vielä haasteet omassa päihdekäytössä, mikä on usein vaikea myöntää edes itselleen.

Tutkimuksellisesti olisi kiinnostavaa jatkossa tutkia, miten isät kokevat vastaavanlaisen ryhmäsaapaluun kasvokkaisena ryhmänä toteutettuna ja löytyykö kokemuksissa eroja verrattuna verkkoryhmään. Lisäksi olisi kiinnostavaa tehdä pitkittäistutkimusta ryhmään osallistuneille isille ja tutkia miten he kokevat ryhmän hyödyt esimerkiksi vuoden kuluttua ja ovatko he ja jos ovat, niin miten he ovat lähteneet prosessoimaan ryhmän herättämiä asioita. Tässä tutkimuksessa aineisto kerättiin isiltä kyselylomakkeen avulla, mutta olisi kiinnostavaa tietää, olisiko esimerkiksi teemahaastattelu joko yksilö- tai ryhmätasolla tuottanut enemmän tietoa.

Informaatioteknologia kehittyy ja digitaaliset menetelmät tulevat vahvasti myös sosiaali- ja terveyspuolen käyttöön. Kansansairauksien ehkäisyä tarvitaan monella tasolla, joten kokonaiskuvan saaminen eri menetelmien vaikuttavuudesta ja kustannusvaikuttavuudesta on tärkeää. Digitaalisten interventiomenetelmien ja informaatioteknologian hyödyntämisen vaikuttavuus- ja kustannusvaikutavuustietoa kerätään aktiivisesti, mutta tietoa ei vielä ole tarpeeksi. Parhaita tuloksia alkoholin riskikäytön suhteen saavutetaan kohdentamalla interventioita sekä väestötasolle, yhteisöihin että yksilöille. Yksi mahdollinen tapa ehkäistä alkoholin ongelmakäyttöä on riskitilanteiden varhainen tunnistaminen uusien teknologiasovellusten avulla. Väestötasolla kustannusvaikuttavia menetelmiä ovat erityisesti poliittiset ohjaustoimet, kuten hinnoittelu, rajoitukset ja sääntely. Yksilötason interventiosta on hyvä kustannusvaikuttavuussuhde riskiryhmille kohdennetuilla lyhytinterventioilla. Digitaalisten interventioiden kustannusvaikuttavuudesta ei ole toistaiseksi näyttöä ennaltaehkäisyssä, mutta riskikäyttäjien terapiasta tulokset ovat myönteisiä. (Kaasalainen & Neittaanmäki 2018, 53.)

Yhtenä verkkoryhmän etuna voi pitää kustannustehokkuutta, koska ryhmä ei vaadi fyysisen paikan järjestämistä, se ei sido ohjaajia eikä ryhmäläisiä toimimaan tiettyinä ajankohtana, joten se vähentää matkustuskuluja ja ei vaadi ryhmälle tarjoilujen hankkimista. Verkkoryhmän etuna voidaan pitää sitä, että se mahdollistaa osallistumisen ihmisille, jotka haluavat säilyttää anonymiteetin tai jotka eivät

lähiryhmiin pääsisi osallistumaan mm. etäisyyden ja aikataulurajoitteiden takia tai sosiaalisten tilanteiden pelkojen takia. Verkkoryhmä on myös sopiva erityistilanteisiin, kun yhteinen lähitapaaminen ei onnistu, muun muassa epidemia – aikoina. Informaatioteknologia kehittyy ja digitaaliset menetelmät tulevat vahvasti myös sosiaali- ja terveystieteiden käyttöön. Ammattilaisten ja palvelujen antamisen ohella vertaistuen on todettu tukevan erityislaatuksella tavalla erilaisista haasteista kärsiviä ihmisiä. Tulevaisuudessa olisi toivottavaa, että yhä rohkeammin lähdettäisiin kehittämään ja kokeilemaan digitaalisia palveluja ja verkkopalveluja vertaisuutta hyödyntäen.

5.2 Tutkija reflektoi

Sosiaalityön tutkimus on monimuotoista. Sosiaalityön tutkimusta voidaan harjoittaa akateemisenä perustutkimuksena teoreettisten jäsenysten ja käsitteellistysten kehittämisessä, mutta sitä tarvitaan myös suoranaisemmin käytännöstä nousevana ja käytäntöön palaavana tietoa tuottavana toimintana. Yhteiskunnallisena toimijana sosiaalityöllä on kansalaisten elämään vaikuttava rooli. Sosiaalityön interventiot vaativat sosiaalisen asiantuntijuutta ja kerrytetyn tietovarannon soveltamista hienovaraisesti ja itsestään selvyyksiä kyseenalaistaen. (Saurama & Julkunen 2009, 310.) Sosiaalityön tutkimuksen etuna on, että tutkimus pystyy, voi ja saa olla käytännönläheistä ja sen myötä saadaan suoraan asiakastyöhön hyödynnettävää tietoa.

Tämän tutkimuksen osallistujajoukko on pieni, mutta myös vaikeasti tavoitettavissa ryhmämuotoiseen toimintaan. Perinteisesti miehiä on ollut haastavaa saada osallistumaan ryhmätoimintaan ja tässä ryhmässä haettiin isiä, joilla on taustalla lasinen lapsuus ja jotka ovat itse kokeneet haasteita oman päihdekäytön kanssa. Molemmat tekijät ovat perinteisesti nostattaneet kynnystä asioiden salailutaipumusten takia ja osallistujien on pitänyt jo ennen ryhmään osallistumista pohtia sekä lapsuuden että päihdekäytön osuutta omaan elämään. Kohderyhmän ja aiheen herkkyyden takia koen tutkijana, että neljänkin isän äänen esille saaminen on merkittävää ja antaa tietoa siitä, miksi on tärkeää luoda vertaisryhmätoimintoja kohdennettuna isille.

Kohderyhmän ja aiheen herkkyyden lisäksi sensitiivisyyttä vaatii myös avata sellaisen perheen tilannetta, jossa vanhemmat käyttävät päihteitä lasta haittaavalla tavalla. Tarja Pösö (2008) tuo esille, että tutkimuksella on oikeus ja velvollisuus kuulla kiistanalaisista perhesuhteista niitä todeksi eläviltä

eettisten ristiriitojen uhalla. Asiantuntijoiden ja organisaatioiden kuva ongelmallisista perhesuhteista on tärkeä, mutta ei riitä. Eletty on usein monimutkaisempaa ja inhimillisesti eri tavoin merkityksellistä kuin institutionaalisten käytäntöjen kohteeksensa tavoittama. Eletty todellisuus on täynnä arvoja, arvostuksia ja normatiivisia kannanottoja, niiden ulkopuolelle ei tutkimuskaan pääse. Siinä tarvitaan teoreettisen ja metodisen keskustelun rinnalle eettistä pohdintaa. Tutkijan tulee ottaa eettisesti vastuuta myös siitä, että tulokset eri muodoissaan voivat vaikeuttaa tutkimuksen kohteena olevan tilannetta. Kiistanalaisissa perhesuhteissa on kyse pitkälti arvottavista kannanotoista siitä, mikä perhesuhteissa on mahdollista ja toivottavaa. Siksi tutkimuksen tulosten rinnalla erilaiset mielikuvat ja vihjeet ovat keskeisiä. (Sevon & Notko 2008, 104-105.) Vanhempien päihteiden ongelmalliseen käyttöön liittyy vahvasti moralisointi ja leimaavuus. Perheessä asuneen lapsen ikävää ja haitallista kokemusta vähättelemättä, on kuitenkin muistettava, että perheen vanhemmat eivät ole siinä tilanteessa välttämättä kyenneet sen parempaan vanhemmuuteen. Lähtökohtaisesti voidaan ajatella, että kaikki vanhemmat pyrkivät yleensä lapsen parhaaseen, mutta perheiden tilanteet ja sen jäsenten voimavarat ovat niin monimuotoisia ja yksilöllisiä. Tutkijana pyrin käsittelemään aihepiiriä mahdollisimman neutraalisti, kokonaistilannetta ymmärtäen ja leimaavia käsitteitä välttämättä.

Tutkijan itsereflektointi on tärkeää sen takia, että tutkimustulos kuitenkin myös tutkijan tulkintaa aineistosta ja siten vain yksi näkökulma aineistoon. Objektiiivisuus syntyy oman subjektiivisuuden – tai monikossa subjektiivisuuksien - tunnistamisesta. Arkipäiväisessä elämässämme olemme erilaisissa suhteissa erilaisiin asioihin, aatteisiin ja ihmisiin erilaisissa tilanteissa. Tutkimussuhde on eräs sosiaalisen olemisen ja kanssakäymisen muoto. Arkisesta se eroaa siinä mielessä, että arkinen kanssakäyminen on itsestään selvää ja automatisoitua, kun tutkimuksellisessa olemisessä kaikkien tässä olemissuhteessa olennaisten asioiden pitäisi olla periaatteellista ja tiedostetusti epäselviä, jotta mitään olennaista ei jäisi itsestäänselvyyksiksi. (Eskola & Suoranta 1998, 17-18.)

Myös tämän tutkielman tekemisessä esiintyy ikuinen objektiivisuuden ja subjektiivisuuden ristiriita tutkimustyössä. On välillä haastavaa pysytellä tutkijan roolissa, koska minulla on päihdetaustaisten isien kanssa tehtävän työni ja ryhmässä ohjaajana toimimisen kautta paljon yhtymäkohtia ja taustatietoa yleisesti lasisien lapsuuden kokeneiden ja päihdetaustaisten isien elämään ja koin sitäkin kautta tutkimusongelman ja tutkimusaiheen läheiseksi. Jatkuvasti tutkimuksen myötä jouduin muistuttamaan itseäni objektiivisuuden vaatimuksesta tai ainakin pyrkimyksestä. Jouduin pohtimaan esimerkiksi, jääkö taustatietoni takia jotain olennaista kysymättä ja ottamatta huomioon, koska se on

minulle tutkijana itsestään selvää ja saanko kuvattua sen kaiken tarpeeksi hyvien ajatellen lukijaa, jolle aihealue on vieras. Kvalitatiivinen ja fenomenologinen lähestymistapa menetelmänä auttaa siinä määrin, ettei tutkijan ääntä tarvitse poistaa, vaan se on tärkeä tiedostaa.

Koska minulla tutkijana on selkeästi kosketuspintaa tutkittavien isien elämäntilanteeseen, se todennäköisesti antaa vaikutteita tutkimukseen esimerkiksi aihepiirin valintaan, aineiston hankintaan, analysointiin ja tutkimuksen raportointiin. Se ei välttämättä ole pelkästään huono asia, koska todennäköisesti ennakkotiedon avulla pääsee menemään pintaa syvemmälle, koska on olemassa jo esiymmärrys lasisen lapsuuden merkityksestä, isyyden ominaispiirteistä, ongelmallisesta päihdekäytöstä ja vertaisryhmissä saatavasta tuesta. Uutta tutkijallekin on verkossa toteutettava vertaisryhmätoiminta ja kokonaisuutena vastauksia analysoidessa löytyi uusia sävyjä ja ajatuksia, joihin pystyi kiinnittämään enemmän huomiota. On tärkeää, että tutkittaville välittyy kuva siitä, tutkija jollain tasolla ymmärtää ja arvostaa tutkittavan elämäntilannetta, eikä tutkijan aseman takia rakennu muuria.

Ratkaisevaa on se, miten tutkittavat tulkitsevat tutkimustilanteen. Jos tutkija jollain tavalla pääsee tutkittavan kulttuurin sisäpuolelle, tutkittavien puheet muuttuvat sisältönsä osalta merkittävästi. Vähintään on pystyttävä ymmärtämään tutkittavien värittämiä merkityksiä ja tarkoituksia, osattava kuunnella rivien välistä ja osattava esittää oikeanlaisia ymmärtäviä kysymyksiä. Haasteena voi olla se, että jotta pääsisi ymmärtämään, pitää jo jollain lailla ymmärtää. (Kortteinen 1992, 364.) Kuten puhe, myös kirjoitettu asia muuttuu sen mukaan, kenelle tieto on menossa. Samalla tavalla kirjoitetulle tiedolle on olemassa vastaanottaja ja kohde. Vastaaminen voi olla lomakekyselyynkin helpompaa, kun voi vastata siten, että olettaa vastaanottajalla olevan esiymmärrystä asiasta. Lomakekyselyn etuna oli se, että ryhmäläiset saivat vastata kyselyyn silloin, kun heillä oli siihen aikaa ja sopiva tilanne.

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen työväline. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pääasiallisin luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja näin ollen luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta 1998, 221.) Relativistinen käsitys luotettavuudesta tarkoittaa luotettavuuden näkemistä tekstuaalisena seikkana, joka tarkoittaa ajattelutapaa, jossa tutkimustekstin

ei katsota viittaavan itsensä ulkopuolelle, johonkin todellisuuteen. Tutkimusteksti ei heijasta todellisuutta, vaan on omien osiensa yhteen kutoutuva verkko. Tutkimusteksti toimii arvioinnin mittana ja on konteksti, josta sanat saavat merkityksensä. Relativistisessa näkemyksessä arvioinnin perustana on tutkimusraportti tekstinä. (Eskola & Suoranta 1998, 221.) Tutkijana on hyvä reflektoida kauttaaltaan omaa tutkimusta, käytettyjä menetelmiä, tehtyjä valintoja, etenemistä ja muotoutumista tekstiksi. Tässä tutkimustekstissä on pyritty raportin etenemisen myötä perustelemaan tutkimuksessa tehtyjä rajoituksia, ratkaisuja ja metodologisia valintoja.

Tutkimuksen laatu ja luotettavuus on määriteltävä, vaikka käsitteiden reliabiliteetti ja validiteetti käyttökelpoisuudesta ollaan eri mieltä ainakin kvalitatiivisen tutkimuksen puolella. Tutkimuksen on tietysti edelleen pyrittävä siihen, että se tuo esille tutkittavien käsityksiä ja maailmaa mahdollisimman kattavasti. On kuitenkin oltava tietoinen siitä, että tutkija saattaa haluamattaan vaikuttaa tietoon jo tietojen keruuvaiheessa ja että on kyse tutkijan tulkinnoista, hänen käsitteistöstään, johon tutkittavan käsityksiä yritetään sovittaa. On tärkeää, että tulokset heijastavat mahdollisimman paljon tutkittavien ajatusmaailmaa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 186- 189.) Tässä tutkimuksessa käytettävät käsitteet pyrin aukaisemaan mahdollisimman laajasti ja sitomaan ne siihen, mitä niillä tässä tutkimuksessa halutaan kertoa. Tutkittavien äänen pyrin nostamaan mahdollisimman hyvin esille, aineistoa kunnioittaen ja tiedostamalla oman vaikutukseni tulokseen. Toistettavuus ei täysin toteutuisi, koska todennäköisesti ja toivottavastikin tutkimukseen osallistuneiden isien elämäntilanteet kehittyvät ja muuttuvat ajan kuluessa.

6 Pohdintaa

Isien osallistumisella on useita positiivisia vaikutuksia kaikille perheenjäsenille. Osallistuva isyys tukee isän hyvinvointia, lapsen hyvinvointia ja kehitystä. Aktiivinen isyys tekee hyvää parisuhteelle ja on myös yhteiskunnallisesti tärkeää. Perinteinen kuva mieheydestä ja isyydestä on muuttunut ajan kuluessa huomattavasti. Miehenä ja isänä olemisen kirjo on laajentunut. Isyys itsessään on arvo ja se toteutuu muutoinkin kuin parisuhteessa lapsen äidin kautta. Uudet isänä olemisen tavat haastavat niin isiä kuin palvelujakin. Koska isyyden vahvistumisella on monia eri positiivisia vaikutuksia, on tärkeää saada isien ääntä ja isyyden voimavaraksi nostavia työmenetelmiä sosiaalityön kentälle.

Sevon ja Notko (2008) tuovat esille, että perhesuhteet vaikuttavat merkittävästi ihmisen elämään. Perhesuhteita määrittävät samanaikaisesti, mutta jännitteisesti biologiset, sosiaaliset, taloudelliset, moraaliset ja emotionaaliset ulottuvuudet. Perhesuhteita säätelevät lait ja muut institutionaaliset rakenteet ovat vahvojen kulttuuristen yhteiskunnallisten, sosiaalisten ja yksilöllisten merkitysten ympäröimiä. Perhesuhteissa on kysymys voimakkaasti hoivasta, huolenpidosta ja vastuusta. Perhesuhteet kietoutuvat kysymyksiin oikeasta ja väärästä, moraalista, normeista ja laeista. 2000-luvulla keskustelu perheestä on vilkastunut voimakkaasti ja samalla moralisoitunut. Vanhemmuuden tulkitseminen hoivan etiikan näkökulmasta liittyy vaara, että samalla tuotetaan moraalisesti ylevää vanhemmuutta. Hoivaa ei voida ajatella feminiinisenä, luonnollisena ominaisuutena eikä yksiulotteisesti vain myönteisiä merkityksiä hoivanantajille ja – vastaanottajille antavana toimintana, vaan hoiva on monimutkainen kaikkiin ihmissuhteisiin liittyvä, arkeen kiinnittyvä moraalisia kysymyksiä sisältävänä asenteena ja toimintana. (Sevon & Notko 2008, 13-17.)

Vailla hyvää isän mallia kasvaneella miehellä ei välttämättä ole rakentunut kuvaa siitä, mitä kaikkea isän pitäisi olla. Joskus vallitsevasta kulttuurista rakennettu kuva hyvästä isyydestä ja vanhemmuudesta voi olla niin ideaalinen ja mahdoton tavoittaa, että isyyttä varjostaa liian suuri vaatimustaso ja jatkuva riittämättömyyden tunne. Kiireistä lapsiperhearkea elävät isät tarvitsevat aikaa, tilan ja paikan asettua isyys -asioiden äärelle. Vertaisuus on yksi hyvä keino pohtia ja rakentaa omaa isän malliaan, varsinkin jos omaan lapsuuteen liittyy vaikeita kokemuksia, jotka usein aktivoituvat vanhemmaksi tulemisen aikaan.

Sosiaalityön näkökulmasta niin työntekijän kuin asiakkaan suhdetta omaan sukupuoleen ei useinkaan tiedosteta ja sukupuolta ei koeta elämään ja työhön vaikuttavaksi tekijäksi ja sen vaikutusta ei pohdita. Kuitenkin useilla sosiaalityön kentällä olevat sosiaaliset ongelmat näyttäytyvät sukupuolittuneilta nais- kuin miesnäkökulmasta tarkasteltuna. Sukupuolinen erityisyys liittyy kuitenkin vahvasti sosiaalialan työhenkilöstöön, sillä terveys- ja sosiaalipalvelujen henkilöstössä miesten osuus oli 12,0 prosenttia ja naisten osuus 88 prosenttia vuonna 2014 (Sosiaali- ja terveystalouden henkilöstö 2014). Sosiaalityö on siten yksi selkeimmin sukupuolen mukaan eriytyneistä ammateista. Ammatin naisvaltaisuuden ja ammattikentän sukupuolijakojen, sekä myös asiakkaiden elämää jäsentävien sukupuolijärjestysten vuoksi sosiaalityössä on tärkeää saada tietoa sukupuolen merkityksestä. Sosiaalityössä toteutettavassa asiakastyössä tarvitaan tietoa siitä, miten erilaiset sukupuolikäsitykset ja sukupuolihierarkiat näyttäytyvät osana sosiaalityössä kohdattavia ongelmia kuten parisuhdeväkivaltaa, köyhyyttä tai päihde- ja mielenterveysongelmia. (Petrelius 2005, 11.)

Sosiaalityökeskusteluja hallitsevilla näennäisen sukupuolineutraaleilla ammatillisilla jäsenystavoilla ja retoriikalla on seurauksia sosiaalityöntekijöiden itseymmärrykselle ja toimijuudelle. Ne ylläpitävät käsitystä sosiaalityöstä toimintana, jota yhteiskunnassa muutoin vaikuttavat sukupuolijaot ja -hierarkiat eivät jäsennä. Tällaisen käsityksen vallitessa yksittäiset sosiaalityöntekijät jäävät omaa ammattitoimintaansa ja asiakkaidensa elämää pohtiessaan vaille sukupuolen huomioon ottavia analyysitapoja, teoreettisia näkökulmia ja käsitteitä. Näennäisen sukupuolineutraali ammattiretoriikka on siten tiedonmuodostusta koskeva ongelma sosiaalityössä. Toiseksi sukupuolen sivuuttavaa ammatillista keskustelua voi pitää myös eettisesti ongelmallisena, koska sivuuttaessaan sukupuolen merkityksen tällainen keskustelu siirtää käsittelemättömiin ammattikentällä vallitsevia sukupuolihierarkioita ja estää siten tasa- arvon toteutumista. (Petrelius 2005, 12.)

Sukupuolisensitiivisyys ei siis saa tarkoittaa sukupuolen häivyttämistä, vaan nimenomaan sen tiedostamista. Sosiaalityön asiakkaina on paljon miehiä ja isiä, jonka takia sukupuolisensitiivisyyden reflektoinnille on olemassa tarvetta. Asian tiedostamisen lisäksi olisi tärkeää löytää konkreettisia työvälineitä- ja menetelmiä isätyöhön. Vertaisryhmät voisivat olla keino hälventää sosiaalityön sukupuolittuneisuutta. Vertaisryhmässä pystytään ammattilaisten toimesta antamaan kohdennettua tietoa erilaisessa elämäntilanteessa ja vanhemmuuden vaiheessa oleville isille. Samalla vertaisuuden kautta isät pystyvät pohtimaan mies- ja isäerityisiä asioita yhdessä ja kenties isompana yhteisönä

tuomaan esille mieltä askarruttavia isä- ja mieserityisiä kysymyksiä, jotka eivät yksilöpalveluissa tulisi esille. Sosiaalityön kentällä isille suunnattuja vertaisryhmiä pystyisi olemaan tarjolla muun muassa perheneuvolassa, sijaishuollossa ja päihdehuollossa. Vertaisryhmätoiminnot isille voisivat tulevaisuudessa olla keino päästä ammattilaisena kuulemaan isien ajatuksia vanhemmuudesta. Tasa-arvolaki (15.4.2005/232) edellyttää, että viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Heidän tulee luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Erityisesti tulee muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät tasa-arvon toteuttamista.

Tutkimustulokset kertovat, että sitoutunut isyys näkyy isien suurempana psyykkisenä kypsyytenä, voimakkaampana tyytyväisyytenä elämään ja sitoutumattomampia ja lapsettomia veljiään vähäisempinä psyykkisinä vaivoina. Isyyteen sitoutuminen tukee miesten aikuisiän kehitystä. Lisäksi isäksi tuleminen on todettu rikastavan miesten tunnemaailmaa, kirkastavan elämän merkitystä ja vähentävän itsekeskeisyyttä. (Mykkänen & Eerola 2014, 50.) Ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen näkökulmasta isien vanhemmuuden ja sitoutuneisuuden vahvistumisella voi olla iso merkitys erityisesti riskiryhmään kuuluvien isien kohdalla. Isien sitoutumista tukemalla hyödynsaajana toimii isän lisäksi myös lapset ja läheisverkosto.

Historiassa isä on nähty toisarvoisena kasvattajana. Historian tapahtumat, kuten sodat, ovat vaikuttaneet vahvasti mieskuvaan ja palvelujärjestelmän rakentumiseen. Myös isät itse ovat ylläpitäneet tietynlaista mieskuvaa ja asettaneet itsensä kasvattajina toissijaiseksi. Asenteet ja isänä olemisen kulttuuri ovat muuttuneet, mutta isän rooli tasavertaisena vanhempana on vielä melko uusi. Isät ovat edelleen monessa tilanteessa niin sanotusti käyttämätön voimavara ja isyys on monille isille vielä käyttämätön mahdollisuus henkilökohtaiseen kasvuun ja elämänmuutoksiin. Sosiaalityön näkökulmasta on toivottavaa, että isätutkimus ja isyyttä vahvistavat työmenetelmät ovat tulevaisuudessa vahvasti mukana.

Lähteet

- Ackerman, J. Robert. 1990. Lapsuus lasin varjossa. Lapsi alkoholiperheessä. (kääntänyt T. Peltoniemi). Julkaisija A- klinikkasäätiö. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Cacciotore, R. & Koiso-Kanttila, S. 2008. Pelastakaa pojat! Jyväskylä: Gummerus.
- De Godzinzky, V-M. 2012. Huostaanottoasiat hallinto-oikeuksissa. Tutkimus tahdon- vastaisten huostaanottojen päätöksentekomenettelyistä. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, julkaisuja 260. Saatavilla sähköisesti osoitteessa:
- http://www.optula.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIdapptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=260_de_Godzinsky_2012.pdf&SSURIsscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1324303619216&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf
- Carey M. & Russell, S. 2006. Narratiivisen terapian peruskysymyksiä. Porvoo: Oy Formato Print.
- Erikson, P. & Koistinen, K. 2005. Monenlaisia tapaustutkimuksia. Kuluttajatutkimuskeskus: julkaisuja 4:2005. Saatavilla sähköisesti osoitteessa:
- https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152279/Monenlainen_tapaustutkimus.pdf
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Fagan J. & Stevenson, H.C. 2002. An Experimental Study of an Empowerment- based Intervention for African American Head Start Fathers. Family relations 51 (3), 191-198.
- Fox, G.L. & Bruce, C. 2001. Conditional Fatherhood: Identity Theory and Parental Investment Theory as Alternative Sources of Explanation of Fathering. Journal of Marriage and Family, 63 (2) 394- 403.
- Gergen, Kenneth, J. 1994. Realities and Realtionships. Soundings in Social Construction. Harvard University Press.
- Gibbs, A. 1997. Focus groups. Social research update. Issue 19. University of Surrey. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <http://sru.soc.surrey.ac.uk/SRU19.html>
- Goldsmith, D. J. 2004. Communicating social work. Gambridge: University Press.

Hakulinen, T. & Onwen- Huma, H. & Varsa, H. & Pulkkinen, P. & Sandt, M. 2016. Miten tukea vanhempia ja lapsia sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta? Sukupuolten tasa-arvo neuvolan asiakastyössä. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 2016:6. Helsinki.

Healy, K. 2005. *Social Work Theories In Context: Creating Frameworks for Practice*. Hampshire/New York: Palgrave Macmillan.

Heikkinen, H. 2018. *Toimintatutkimus: Kun käytäntö ja tutkimus kohtaavat*. Kirjassa Valli Raine. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heino, T. 2007. Ketä ovat lastensuojelun uudet asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Stakesin työpapereita 30/2007. Helsinki: Stakes. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77977/T30-2007-VERKKO.pdf?sequence=1>

Heino, T. & Hyry, S. & Ikäheimo, S. & Kuronen, M. & Rajala, Rika (2016) Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset : HuosTa-hankkeen (2014- 2015) päätulokset. Saatavilla sähköisesti osoitteessa:

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130536/URN_ISBN_978-952-302-644-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Heinonen H. & Väisänen A. & Hipp T. 2012. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: [Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät? Lastensuojelun Keskusliitto. \(pdf 1 Mt\)](#)

Heinonen, U. 2008. *Sähköinen yhteisöllisyys. Kokemuksia vapaa-ajan, työn ja koulutuksen yhteisöistä verkossa*. Väitöskirja. Turun yliopiston humanistinen tiedekunta. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XIV. Vaajakoski: Gummerus.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. *Tutkimushaastattelu*. Helsinki: Yliopistopaino.

Holmberg, T. 2003. *Lapset ja vanhempien päihdeongelma*. Helsinki: Lastenkeskus.

Huttunen, J. 2001. *Isänä olemisen uudet suunnat*. Juva: PS-kustannus.

Huuhkanen, P. 2010. *Vertaistukea verkossa*. Teoksessa Laatikainen, T. (toim.) *Vertaistoiminta kannattaa*. Helsinki: Asumispalvelusäätiö Aspa. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: [Vertaistoiminta kannattaa.pdf](#)

Hyytiä, P. 2017. *Alkoholiriippuvuuden perinnöllisyys*. Artikkelijulkaisu 24.2.2017. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/alkoholi/alkoholiriippuvuuden-perinnollisyys>

- Itäpuisto, M. 2008. Pullon pohjimmaisat. Lapsi, perhe ja alkoholi. Helsinki: Kirjapaja.
- Jyrkämä, O. 2010. Vertaistukiryhmä käyntiin! Teoksessa T. Laatikainen, (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Helsinki: Asumispalvelusäätio Aspa.
- Kaasalainen, K. & Neittaanmäki P. 2018. Digitaalisten interventioiden vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuuskansansairauksien ennaltaehkäisyssä ja omahoidossa. Jyväskylän yliopisto. Informaatioteknologian tiedekunnan julkaisuja No. 70/2018. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: https://www.jyu.fi/it/fi/tutkimus/julkaisut/tekes-raportteja/digitaalisten_interventioiden_vaikuttavuus_verkkoversio.pdf
- Kellomäki, A. 2017. Kosteusvaurioita. Kasvukertomuksia pullon juurelta. Keuruu: Otava.
- Knuuti, U. 2007. Matkalla marginaalista valtavirtaan? Huumeiden käytön lopettaneiden elämäntapa ja toipuminen. Yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia 1. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kortteinen, M. 1992. Kunnian kenttä. Sosiaalinen palkkatyö kulttuurisena muotona. Hämeenlinna: Vastapaino.
- Kuuskoski, E. 2003. Vertaistoiminta osana ihmisyyttä. Teoksessa J. Niemelä & V. Dufva, (toim.) Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhanalla. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Laimio, A. & Karnell, S. 2010. Vertaistoiminta -kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa T. Laatikainen (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Asumis-palvelusäätio ASPA. SOLVER Palvelut Oy. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: https://a-kiltojenliitto.fi/akilta/wp-content/uploads/2015/02/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf
- Laine, T. 2015. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: R. Valli (toim.) ja J. Aaltola. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Metteri A (toim). 2003. Asiakkaan ääntä kuunnellen. Kitkakohdista kehittämisehdotuksiin. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry. Helsinki: Edita.
- Morgan A. 2008. Johdatus narratiiviseen terapiaan. Jyväskylä: Gummerus.
- Mäntyranta, T. & Kaila, M. 2008. Fokusryhmähaastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä lääketieteessä. Duodecim 2008;124:1507–13.
- Mykkänen, J. 2010. Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. Väitöskirja. Studies in Education, Psychology and Social research 382. Jyväskylä: University Printing House.

- Mykkänen, J. ja Eerola, P. 2014. Isän kokemus. Tampere: Hakapaino.
- Mäkelä, P. & Härkönen, J. & Lintonen, T. & Tigerstedt, C. ja Warpenius, K. 2018. Näin Suomi juo. Suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat. Helsinki: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.
- Nivala, E. & Ryytänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2013, vol. 14. 9-41.
- Nylund, M. 2000. Varieties of mutual support and voluntary action. A study of finnish self-help groups and volunteers. Helsinki: The finnish federation for social welfare and health.
- Nylund, M. 1999. Oma-apuryhmät välittäjinä arjessa. Teoksessa L. Hokkanen, P. & Kinnunen & M. Siisiäinen (toim.) Haastava kolmas sektori. Pohdintoja tutkimuksen ja toiminnan moninaisuudesta. Jyväskylä: Vastapaino.
- Nätkin, R. 2016. Muuttuva suomalainen perhe-elämä ja alkoholin käyttötavat – kirjan yhteenvetoa. Teoksessa M. Holmila & K-M, Raitasalo & C. Tigerstedt. 2016. Sukupolven sillat ja kasvamisen karikat. Vanhemmat, lapset ja alkoholi. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Peltoniemi, T. 2003b. Päihdeperhe on kansanterveysongelma. Lasinen lapsuus – gallupin tuloksia. Teoksessa: K. Utoslahti, & T. Peltoniemi (toim.). Pikku aikuisia – kirjoituskilpailun kertomuksia ja tutkimustuloksia Lasinen lapsuus- hankkeessa. A-klinikkasäätiön raporttisarja nro 42. A-klinikkasäätiö. Jyväskylä: Gummerus.
- Petrelus, P. 2015. Sukupuoli ja subjektiivisuus sosiaalityössä. Tulkintoja naistyöntekijöiden muistoista. Väitöskirja. Jyväskylän yliopiston kasvatuksen, filosofian ja sosiaalityöiden laitos.
- Pirkanen, H. & Holmila, M. & Kataja, K. & Simonen, J. & Tigerstedt, C. 2016. Alkoholismista toipuneen paluu vanhemmuuteen. Teoksessa M. Holmila & K-M Raitasalo & C. Tigerstedt. 2016. Sukupolven sillat ja kasvamisen karikat. Vanhemmat, lapset ja alkoholi. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Päihdetilastollinen vuosikirja 2019. THL. Saatavilla sähköisesti osoitteessa:
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139083/P%c3%a4ihdetilastollinen%20vuosikirja%202019_verkkoon.pdf?sequence=7&isAllowed=y (viitattu 14.11.2020)
- Raitasalo, K. & Holmila, M. 2014. Alkoholinkäyttötapojen periytyminen ja vanhempien kasvatuskäytännöt. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. THL, Teema 21: 196-204. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: [Lapsiperheiden hyvinvointi 2014](#).

- Rantala, N. & Keppo J. & Karadeniz, S. & Hulkkonen, T. & Karla, T. 2019. Ennaltaehkäisevät digitaaliset mielenterveyspalvelut, tekoäly ja nuorten mielenterveys. Jyväskylän yliopisto. Informaatioteknologian tiedekunnan julkaisuja, No. 76/2019. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: https://www.jyu.fi/it/fi/tutkimus/julkaisut/tekesraportteja/ennaltaehkaisevat_digitaaliset_mielenterveyspalvelut_tekoaly_ja_nuorten_mielenterveys.pdf
- Robinson, J. D. & Turner, J. 2003. Impersonal, interpersonal and hyperpersonal social support: cancer and older adults. *Health Communication* 15 (2) 227-234.
- Roine, M. & Ilva, M. & Takala, J. (toim.) 2010. A-klinikkasäätiön raporttisarja, nro 57. Helsinki: Multiprint oy. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: https://lasinenlapsuus.fi/sites/default/files/pdf/lapsuus_paihteiden_varjossa_vanhempien_paihteiden_kaytosta_karsivat_lapset.pdf
- Saastamoinen, M. 2006. ”Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina”. Teoksessa P. Rautio (toim.) & M. Saastamoinen. Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampere: Tampere University Press.
- Salo, A. 2021. Naama ruttuun muualla, kotona kohtuudella. Isien alkoholinkäytön kulttuurinen moraalikoodisto ja isille sallitut alkoholinkäytön tavat. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Joensuu: PunaMusta Yliopistopaino.
- Salovaara U. 2019. Rikoksista tuomitut naiset. Yhteisöstä erottaminen ja takaisinliittymisen mahdollisuudet. Väitöskirja. *Acta Poenologica* 1. Jyväskylä: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.
- Saurama E. & Julkunen, I. 2009. Lähestymistapana käytäntötutkimus. Teoksessa M. Mäntysaari & A. Pohjola & T. Pösö (toim.). Sosiaalityö ja teoria. Juva: PS-kustannus.
- Sarkadi, A. & Kristiansson R. & Oberklaid F. & Brembergs, S. 2008. Fathers Involvement and Childrens Developmental Outcomes: A Systematic Review of Longitudinal Studies. *Acta Paediatrica*.
- Sevon E. & Notko, M. 2008. Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Helsinki University Press.
- Sinkkonen, J. 2009. Isyys tai sen puute vaikuttaa vahvasti lapsen kehittymiseen. Teoksessa: A. Jousmäki & L. Kosonen, (toim.) Syytettynä isä. Helsinki: Teos.
- Sinkkonen, J. 2003. Yhdessä isän kanssa. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, J. 2012. Isäksi ensi kertaa. Helsinki: WSOY.

- Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2012. Varhuuslapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: Sanoma Pro.
- Soisalo, R. 2012. Särkyvä mieli – lasten ja nuorten psyykinen oireilu. Tallinn: AS Printon Trukikoda.
- Solantaus, T. 2010. Miten huolehdin lapsistani? Käsikirja vanhemmille, joita oma päihteiden käyttö huolettaa. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/80089>
- Taitto, A. 2002. Huomaa lapsi. Päihdeongelma perheessä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.
- Tasa-arvolaki (2005/232). Annettu Helsingissä 15.4.2005. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>
- Taraban, L. & Shaw, D. 2018. Parenting in context: Revisiting Belskys´ s classic process of parenting model in early childhood. The University of Pittsburgh, United States. Developmental Review 48 (2018) 55-81.
- Tedgård, E & Råstam, M. & Wirtberg, I. 2019. An upbringing with substance-abusing parents: Experiences of parentification and dysfunktional communication. Nordic Studies on Alcohol and Drugs. 2019, Vol. 36(3) 223-247.
- THL 2018. Terveys- ja sosiaalipalvelujen henkilöstö 2014. Tilastoraportti. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201801252227>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Vahtera, J. & Pentti, J. 1995. Voimavarat, terveys ja työelämän muutos. Työterveyslaitoksen tutkimusraportti 7. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Valli, R. 2018. Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Viljamaa, M-L. 2003. Neuvola tänään ja huomenna. Vanhemmuuden tukeminen, perhekeskeisyys ja vertaistuki. Jyväskylän yliopisto.
- Väyrynen S. 2007. Usvametsän neidot. Tutkimus nuorten naisten elämästä huume kuvioissa. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Weiss, R.S. 1973. Materials for a Theory of Social Relationships. Teoksessa Bennis, W., Berlow, D., Schein, E., Steele, S:F: (toim.) Interpersonal Dynamics. Illionois: Dorsey.

Liitteet

Liite 1 Tutkimuslupa

TUTKIMUSLUPA

Kaisa Ovaskainen

Pro gradu -työn Verkossa tapahtuvan vertaistuen merkitys isien vanhemmuuden vahvistamisessa ja päihteiden käytön hallinnassa -kun taustalla on ylisukupolvinen ongelma, jonka lupa-anomus ja tutkimussuunnitelma on toimitettu A-klinikkasäätiöön 7.5.2020, toteuttamiselle keräämällä tutkimusaineistoa isille suunnatun ryhmän lopussa verkossa tapahtuvalla anonyymillä ja puolistrukturoidulla kyselyllä ja chat-palautekeskustelun kautta sekä keräämällä ammattilaisilta vertaisryhmä- ohjaajilta tietoa samankaltaisilla kysymyksillä ohjaajien näkökulmasta, myönnetään tutkimuslupa. Tutkimusta on puoltanut projektipäällikkö Minna Ilva.

Hankkeen toteuttamisessa tulee noudattaa A-klinikkasäätiön eettisen toimikunnan sekä yleisiä tutkimuseettisiä ohjeita ja hyviä tutkimuskäytäntöjä.

Vastaavan tutkijan tulee huolehtia siitä, että kaikilla tutkimuksen toteuttamiseen osallistuvilla henkilöillä on riittävä vaitiolositoumus. A-klinikkasäätiön vaitiolositoumuksia saa keskustuimistosta.

Lupa myönnetään ja kohdennetaan viitaten esitettyyn hankesuunnitelmaan. Suunnitelman muuttuessa sisällöllisesti tai toteutustavaltaan tutkijan tulee hankkia uusi lupa.

Luvan myöntäjällä on oikeus tarvittaessa tarkistaa myöntämänsä lupaa tai keskeyttää hanke, jos se ei vastaa sitä mihin lupa on myönnetty.

A-klinikkasäätiön keskustuimisto on valmis antamaan ohjausta ja neuvontaa hankkeen toteuttamiseksi.

Hankkeen päätyttyä tutkijan tulee lisätä tutkimusraportti tutkimustietokantaan.

Helsingissä 7.5.2020

Jouni Tourunenin allekirjoitus sinisellä värillä.

Jouni Tourunen
tutkimuspäällikkö, dosentti

LIITTEET Vaitiolositoumuksia 2 kpl

TIEDOKSI A-klinikkasäätiön
tutkimustietokanta

Pyydämme teitä vastaamaan tähän Lasinen Lapsuus – ryhmätoimintaa koskevaan palautekyselyyn. Vastaaminen palautekyselyyn tapahtuu nimettömänä. Erityisesti isille suunnattua Lasinen lapsuus- ryhmätoimintaa ei ole aiemmin ollut, joten antamanne palaute on toiminnan kehittämisen näkökulmasta korvaamattoman tärkeää. Lämpimät kiitokset palautteelle antamastanne ajasta

Palautetta käsitellään ja koostetaan Kaisa Ovaskaisen opinnäytetyönä ja tulokset ovat hyödynnettävissä ryhmätoiminnan kehittämistä varten. Tutkimusmateriaalia hyödynnettäessä huolehditaan, että tietoja käsitellään siten, ettei tiedot ole ulkopuolisten nähtävissä. Käsittelyn jälkeen alkuperäinen materiaali hävitetään ja tiedot ovat vain tutkimusraportissa. Mikäli tutkimusraportissa käytetään lainauksia kirjoituksista, muutetaan ryhmäläisten nimimerkit ja kaikki muut tunnistettavat tiedot huolellisesti.

1. Koitko ryhmään osallistumisen hyödylliseksi? (1 = ei lainkaan hyödyllinen 5 =erittäin hyödyllinen)

1 2 3 4 5

2. Oliko ryhmätoimintaan osallistumisella vaikutuksia lapsuuden kokemustesi käsittelyssä? Jos oli, niin millaisia vaikutuksia?

3. Mitä ajatuksia ryhmään osallistuminen on herättänyt suhteessa omaan isyyteesi?

4. Mitä ajatuksia ryhmään osallistuminen on herättänyt suhtautumisessa omaan päihteiden käyttöösi?

5. Mitä muita mahdollisia ajatuksia ryhmään osallistuminen on herättänyt sinussa?

6. Miksi osallistuit juuri verkossa toteutettavaan ryhmätoimintaan? Millainen kokemus se oli?
7. Miksi osallistuit juuri isille suunnattuun ryhmätoimintaan? Millainen kokemus se oli?
8. Koitko saaneesi vertaistukea tässä ryhmässä? Jos vastasit kyllä, niin millaista vertaistukea?
9. Mikäli et kokenut saaneesi vertaistukea, millaisten asioiden uskot siihen vaikuttaneen?
10. Koitko antaneesi muille vertaistukea? Jos vastasit kyllä, niin millaista vertaistukea koet itse antaneesi muille?
11. Mikäli koet, että et antanut muille vertaistukea, millaisten asioiden uskot siihen vaikuttaneen?
12. Mikä toimi ryhmässä? (mm. tekninen toimiminen, ryhmänohjaus, keskusteluaiheet, chat-keskustelut, ym.)
13. Mitä kehitettävää ryhmässä on? (mm. tekninen toimiminen, ryhmänohjaus, keskusteluaiheet, chat – keskustelut, ym.)
14. Oliko joitakin asioita, jotka tuottivat haasteita osallistumisellesi ryhmän aikana? Jos oli, niin kertoisitko mitä?
15. Suositteletko muille vastaavanlaisen taustan omaaville isille tällaista ryhmätoimintaa? Mitä haluaisit sanoa vastaavanlaiseen ryhmään osallistumista miettivälle isälle?
16. Muu palaute?

